

2019

ONS KLYNTJII

PASPOORT

JAARGANG 123

• Ruan Kemp, CA Pritchard, Koos Kombuis, Arja Salafranca, Ingrid Winterbach, Murray la Vita, Gerard Rudolf •

• Clinton V. du Plessis, Andile Nayika, Pravasan Pillay, Jacques Coetzer, Al Krok, Octavia Roodi, Rozanne Vos, Okkert Brits, Stefan Burger

PASSPOORT

• Tom Dreyer, Sihle Ntuli, Thokozile Madonko, Tertius Kapp, Abigail George, Willem Mulder, Kleinboer •

Bibi Slippers, Sjaka Septembir, Marcell Britz, Mira Feticu, Eben Venter, Bill Dodd, Getuie\$, Kanya Viljoen, Sello Huma, Lara Kirsten

Like the kingdom of the Khoi's kinship
With Krotoa under Karoo sands.
To the keepers of the kraal
Knowledge is karma, a kiss of life.
Kiswahili in a moon dance.

From "On the Ground Underground"
by Andile Nayika

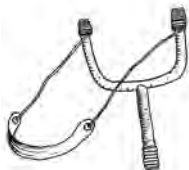

TJALLATYD / LEIN SMUTS

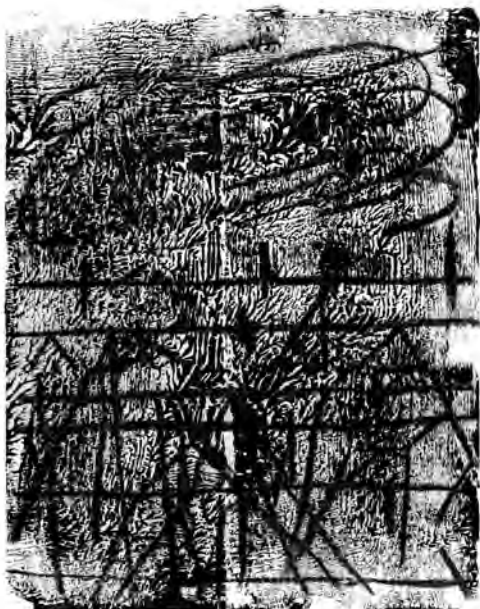
in- houd- con- tents

- 10** Andile Nayika
12 Sihle Ntuli
12 Danie Marais
13 Theo Kleynhans
14 Tom Dreyer
15 Saaleha Idrees Bamjee
16 Tertius Fourie
16 Clinton V. du Plessis
18 Ruan Kemp
20 Tertius Kapp
20 Fourie Botha
21 Stéfán Burger
22 Liesl Peyper
23 Retshepitswe Makhatha
24 Abigail George
26 Sello Huma
27 Dax Butler
28 Karl Kemp
29 Anton Barnard
35 Charika Swanepoel
36 Liam Kloppers
36 Ivan Kruger
37 Toast Coetzer
38 Jacques de Viljee
42 Francine Simon
42 Albert von Moltke
43 CA Pritchard
44 Johan Jack Smith
44 Clive E. Smith
45 Hennie Meyer
46 Ingrid Winterbach & Murray la Vita
48 Matthew Freemantle
49 Andries de Beer
49 André van der Hoven
50 Remembering Piet Botha
54 Remembering Oliver Mtukudzi
58 Remembering Johnny Clegg
62 Eben Venter
63 Andries Bezuidenhout
64 Jemima Meyer
64 Willem Mulder
65 Koos Kombuis
66 Fred de Vries
74 Kleinboer
75 Jaco van Schalkwyk
76 Fred Cicada
77 Elena Agnello
78 Bibi Slippers
80 Dis Net Jy-digters
82 Marcell Britz
84 Givan Lötze
84 Jan Roux
85 Liam Kruger
86 Getuie\$
89 Arja Salafranca
90 Kanya Viljoen
92 Inge Schnick
92 Peter Reinders
93 Rozanne Vos & Lisa-Marie Myburgh
94 Pravasana Pillay
98 Sjaka Septembir
99 Mira Feticu
100 Ockert Greeff
104 Bill Dodd
106 Louis Duvenage
106 Joe Botha
107 Nesy Shimwafeni
107 Thokozile Madonko
108 Ndinelao Shikemeni
112 Le Roux Schoeman
112 Phehello Mofokeng
113 Breyten Breytenbach
114 Gerard Rudolf
117 Carla Chait
118 Willem de Lange
119 Sariné Potgieter
120 Gary Cumiskey
120 Peter Retief
121 Hanru Niemand
122 Erns Grundling
124 Hagen Engler
126 Karien Jordaan
127 Wian Taljaard & Hendrik Nieuwoudt
127 Henali Kuit
128 Frankie Bielfield
129 P.P. Fourie
133 Octavia Roodt
133 Lara Kirsten
134 Stanley Kirenberg
134 Louise Geldenhuys
134 Zuriël
135 Ian Bell
136 Mariet Steinmann
136 Si-Lest Gomes
137 Darlington Chukwunyere
138 Anouk Cronjé
138 Zian V. Blignaut
139 Jennifer Pape
139 Engela Duvenage
140 Luan Serfontein

GRIMACED OUT / GIVAN LÖTZ

SENSATION OF DROWNING / GIVAN LÖTZ

DEATH BRIDGE / GIVANI LÖTZ

Fine print (no jokes)

Copyright remains with all individual contributors. You are welcome to submit poems, short stories, photos and other art at any time. We keep material on file until our next issue is compiled. Regrettably we cannot pay contributors. Email to sendusyourpoems@gmail.com or info@toastcoetzer.com. Made in South Africa. Published in September 2019. Printed by DPB Printers & Booksellers in Athlone, Cape Town.

letter from the editors

Die jaar is mal, and people are dying. It's been a dizzy time, and we pause here to remember Oliver Mtukudzi, Johnny Clegg, Piet Botha, Jan Taljaard and Harry Kalmer. There are so many others: Syrians, Afghans, Americans, Nigerians, Malians, Sudanese, Somalis – and those South Africans who somehow don't even make the news. Hierdie paspoort in jou hand is volgeskryf. Ons noem dit Ons Klyntji – but you can call it what you want. Imagine the pages empty though, imagine the future yet to be determined. Now imagine your hand in guiding things. You are out on the footpath, you are leading us there. Stip jou oë op hoop, skep liefde. This passport opens all the doors. There are no such things as borders. That rubber stamp you get at Mohembo, daardie kopknik by Vioolsdrif, passing through the metal detector at Jomo Kenyatta? Those are temporary. The real thing is that we are brothers, and sisters, and mothers, and fathers. Dankie aan kykNET vir julle ondersteuning. Thank you to the many creative spirits who sent in their poems, pictures, stories, cartoons and photographs. Without you, there is no Ons Klyntji. With you, there is the light fantastic.

about

Ons Klyntji was founded in 1896 and was the first Afrikaans magazine in the universe. The universe forgot to water the pot plants. In die 1990s het Koos Kombuis die titel laat herleef as alternatiewe outlet vir die underground. And here we are. Besoek gerus ons vriende by klyntji.com (en op Insta @klyntji) vir vernuwende gedagtes regdeur die jaar.

team

Editors: Toast Coetzer, Erns Grundling, Alice Inggs.

Contributing editors: Joe Botha, Rebecca Kahn.

Front cover art & design: Willem Samuel.

Back cover (Piet Botha): Jacques Coetzer.

Layout and design: Alice Inggs.

A rusty sign of cruelty
Pointing astray.
No man's land,
Ancestors coiling away.

As red as the blood of martyrs
Which painted the earth.
A grave site for the living,
Visions swallow the hurt.
The sound of pain is unhinged.
A dust of rust chokes the air.
Eyes open-bare
Tear in halves all impaired.

Fruits of a dying promise
Planted on rocks.
A poor site, breathless,
Dispatched in a box.

Matured at birth,
A cripple crawling.
A curious case
Of the people plotting.
Abahlali baseMjondolo's mission calling.

Think about
Block 40's hopes and dreams.
Speak about
Phaphamani's toilet schemes.

Poor men disabled,
Digging for dignity.
Minds suppressed
In a hardened vicinity.

For umpteen years walking,
We still have not reached home.
We cannot master the art,
Feet mis-carving this big stone.

Custodians of the land
Subdued to blowing dust.
Raise your arms and fight
Just like the poet must.

Oppression is real
But realer is your driving force,
Long live the people,
With their blood thriving forth.

PIRATES / OKKERT BRITS

Sipho / Sihle Ntuli

perhaps the difference began
from the parting of lungs
crying from the depths
for the first time,

left me behind in the womb
you were the first
to find a source of light,

as the sun entered
slow
gradual
gentle,

there i found you
brother
waiting for me
on the other side of dawn.

Voëlvry in die Suburbs / Danie Marais

ons ry nie 'n BMW nie
ons sal jou nie heeltemal fokol
gee nie
ons sweet in 'n promisie-rele-
gasie-wedstryd iewers
tussen wedde en ellende
ons lê wakker oor die astronomiese
koste
van moderne tandheelkunde en
ortodonsie
ons boer op geduldige dryfsand
stilletjies
paniekerig skuins agteruit oftewel
ons eet al minder rooivleis
en afrede begin na 'n onbekostig-
bare vakansie lyk
en eintlik weet ons nooit of ons die
regte kar ry nie –
in die “goeie buurt” sien jy
die stukkende agterlig
en 'nintree-model, maar
wanneer jy die huishulp 'n lift na
die taxi rank gee
is jy bietjie verlig oor die agterlig
voel jy grand op 'n melaatse manier

hier ontsnap niemand die skande
van te veel
of die skande van te min
die vuil erfskande van geld nie
is almal verdag
of deel van die buurtwag
bly almal op die ewige Oosgrens
voëlvry
soos Coenraad Buys vat jy
wat jy kan
solank jy kan

ons kon net sowel 'n BMW
of 'n ossewa gery het

skitterilig by 'n besoek aan SALT / Theo Kleynhans

die gedig is 'n hibried. tweelingster supernova under my skin the universe throbs with galaxies and gas giants my arms are
telescopic I shiver and quiver behind the mirrors of my eyes breathe.

breathe the stardust of millennia shimmering heat waves sparkle. s p a r k l e . sparkle!

sterrewagte soos wit tiere. knoppies op die berg vol nagaddertjies/nagapies wat ewig dieper kyk, in die heelal in verby die dynserige
gaswolke die spoke op jupiter, die speldekussing sterrestelsels

klein soos miere/soos kleme/soos nanosekondes/soos gedagtes/soos versugting

onlosmaaklik verbind aan hierdie grond

verknog aan hierdie lappie aarde waarop nege teleskope anderstalig kanon:

japan/poland/amerika/nieu-seeland/engeland/duitsland/indie

begrens die uitspannel, die kontinente wat ook anderstalig die heelal beloof: tastend, onbevoeg ingekeer na die naeltjie na die
mitochondrion, die heliks en die lig die oogwink tussen elektrone die donker stof hang gewigloos vir 'n oomblik stropraam dan
tuimelrein deur miljarde sterre tot ek weer penwortel tussen israelskop en boesmanskop op fanie en lous se plaas met inez op die
agterseat van die isuzu bakkie want dis haar verjaarsdag

die gedig is 'n hibried. tweelingster supernova under my skin the universe throbs with galaxies and gas giants en my arms is
teleskope

(Brandhoek, 17 Januarie 2019)

what3words:///haarfyn.vrygewig.geboorteplek

een aand in colesberg

een aand in colesberg ek was sewe
 ons was op pad kaapstad toe toe sien ons twee
 laaities in telefoonhokkies met mekaar sit en gesels
 die ou soort hokkie wat oranje was en uitgehol
 en verbasend baie soos 'n eier hul lywe was volledig
 in dié doppe ingetrek soos kuikens of dalk ruimtevaarders
 hulle het gelag en was vir 'n oomblik ontsettend ver van hier.
 en terwyl ek luister hoe hul woorde in colesberg se lug
 verdubbel soos in 'n badkamer se spieël het alles
 volkome vir my sin gemaak ook vir my suster
 net my pa was deurmekaar hulle praat
 dan met mekár, het hy aanhou sê
 en presies het ek aanhou antwoord

ek roelof en zander ry skateboard

ek roelof en zander ry skateboard zander
 is die nuwe laaitie op die vyfde vloer hy ly
 glo aan kompartementsindroom dis iets
 met jou spiere na die tyd sit ons op die gras
 en kyk hoe 'n varkhond wit strepe in die verte trek
 zander vertel sy pa het eenkeer 'n .22 oor sy knie gebreek
 toe die skofbaas 'n klipspringer daarmee wou plattrek
 dis nog niks sê roelof my pa het eenkeer die naambord
 van 'n seepuntse hotel fucked-up geskop (roelof se pa
 is fyn en flenters) hoekom zander? vra ek en zander
 vou sy vingers sag en ingewikkeld oop maar nes ek dink
 hy gaan antwoord bly hy stil die straatligte brand al lankal
 maar die son glim steeds hardnekkig in sewehonderd ruite
 zander laat een van sy skateboard se wietjies tol al om en om
 nes die ou wat nou die aand uitgefreak het op e-tv en uitgehol
 het op 'n parkie baie soos dié een sloop al die geboue
 het hy geskreu sloop hulle sloop hulle hy het
 gerondomtaliedraai sy arms wyd gesprei asof hy
 groot gedoop word en hy het tegelyk gelag en gehuil

three haikus on visiting my aunt in PE

1.

a pod of dolphins.
you sleep after a long night.
tomorrow is fluke.

2.

my aunt's face is a mirror.
me at 65.
waiting on cancer.

3.

errand lists – rough drafts
of autobiographies.
get bread. sort cupboards.

Still

she looks in the shop for the soft dates he likes to eat
even though his mouth is full of teeth
and he brings home kisses from women she'll never meet

Forgiveness

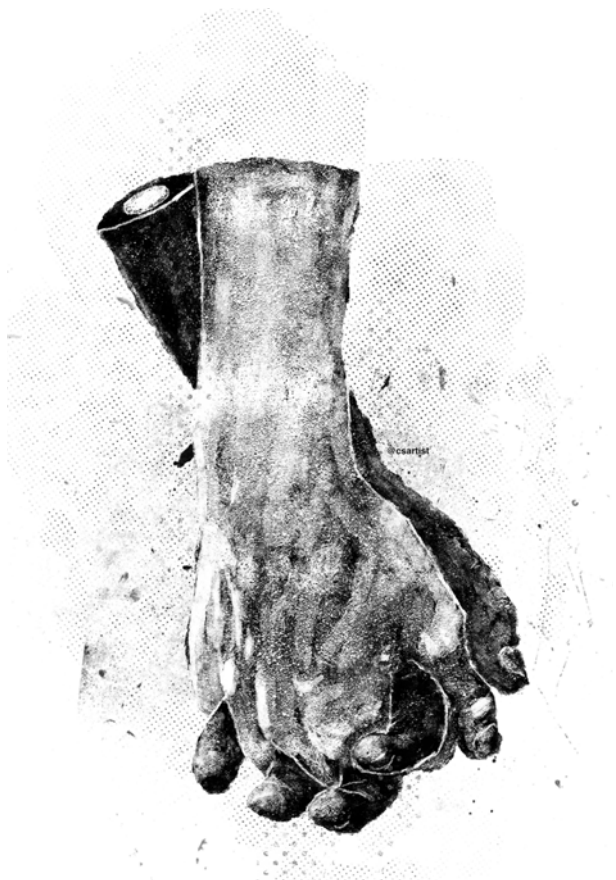
We covered my grandfather in autumn
soil my uncle waters on holy days.
He is waiting for something to sprout.

Tertius Fourie

elke dag
kerf
die skalpel
dieper
meedoënloos
sny
drome deur gebiede
waar swaartekrag
swanger
in die stilte van
gesproke woord
ontbind
die menslike ego
is 'n vangnet
wat parasiet met
ereksies wakker
klap
die strop om my
nek is
slap

Portret van 'n buiter / Clinton V. du Plessis

Wat 'n vriend het ons in die
groot orator,
die pad is lank,
sing hy graag.
Hy
wat met woorde vlu gvoetig
eierdane doen:
glibberig sy erkenning
seepglad sy ontkenning.
Die spies – fier orent
soos die masjiengeweer,
gelaai/gereed
die pionne stel hy op
die voorste linie
om na willekeur
te offer/te herroep/te herontplooi.
Sy
land is 'n klein-klein koninkryk
'n Survivor-spelstel:
sy vashou, sy verbete klou,
sy houvas
brokkel
soos klei is hy,
sy kruik lek
stadig.

“Pappa, hoekom hou daai ooms hande vas?”

By die basis wag die kapelaan op hom, neem hom spreekwoordelik eenkant. Ware gelowiges het 'n manier om dit te doen, ruimtetyd te buig, 'n alternatiewe werklikheid op te roep, 'n onbesmette ruimte te skep waarin hulle met God kan praat, vlieë op hulle biddende lippe, dieselfde vlieë wat twee treë weg eiers lê in die koeëlwonde van vrottende gesneuweldes.

“Daar is 'n tragedie tuis,” sê die kapelaan.

“Is dit my pa?”

“Nee, dis Jenna.”

“Wie?”

“Jou kind.”

Die sigaret is al klaar brand, toe besef George die kapelaan is nog besig om te bid. Kyk hoe die kapelaan se lippe beweeg, kyk hoe die vlieë by sy mond ingaan, uitkom. Blaas rook in hulle oë. Daar is skuiling agter 'n sigaret. Dan loods 'n soldaat 'n vermeteale aanval op George se skans, vra hom vir 'n trek. George pispot die filter, spoeg die sigaret uit, stap weg, kyk nie terug hoe die soldaat afbuk en die sigaret optel, klaar rook nie, stap gat toe. In die gat is daar 'n seun met sy kop op sy knieë. Osjikango se gat is vlakker as Osjivello se gat, merk George op. Stap tent toe. In die tent speel seuns kaarte. “Snap,” sê die een. Stap ablusieblok toe. Die ablusieblok het nie deure nie. Stap rond. “George,” roep iemand. Stap weg. Klim in die waterkar, steek 'n sigaret brand. “Fokkit,” sê hy. Fok dit, besluit hy, hy gaan nie wag vir menslikheidsverlof nie, hy swaai die sleutel in die aansitter, ry na die nabygeleë Potchefstroom Regiment se HK toe.

“Kaptein Moore,” lieg George. “Ek benodig die teleks.”

“Reg so, Kaptein, gaan maar voort,” sê die kaalbolylf teleksoperateur.

“Dink jy jy is fokken special omdat jy die masjien kan werk?”

“Nee, Kaptein.”

“'n Fokken poskantoorwerker kan die ding werk.”

“Ja, Kaptein.”

“Fokkof voordat ek jou vra wat is jou naam.”

“Reg, Kaptein.”

OPDRAG VAN PRAETORIA, teleks George. ONMIDDELLIKE AFVOER VAN SKTR. G. MOORE MAGSNO. DUBBEL SES TIEN TRIPPELAGT VIER NA KAAPSTAD OP MENSLIKHEIDSVERLOF.

Die Unimog hou stil op Ondangwa. Die reisprogram, komplimente van die weermag, behels een aand gratis verblyf op Ondangwa, 'n rit in 'n Bedford Grootfontein toe, twee aande gratis verblyf op Grootfontein om uit te klaar, en vier dae op die trein Kaapstad toe, etes ingesluit. Fok dit, besluit George, hy sleep sy trommel 'n ent in die veld in, gooi 'n paar takke daaroor, begrawe sy R1 onder 'n boom, bekla sy lot by 'n lugmagoffisier. Die majoor roep 'n Cessna uit die lug en George vlieg saam tot op Eros net buite Windhoek waar hy die gesteelde teleksbloutjie gebruik om vir hom 'n kaartjie op 'n siviele vlug Upington toe te kry. Kettingrook terwyl hy wag.

“Knoxfort,” antwoord Daniël.

“Is Pa daar?” vra George.

“Nee.”

“Kan jy my sesuur by Pierre van Ryneveld kry?”

Pierre se regte naam is Hesperus, die aandster, broer van die oggendster, Lucifer.

Pierre se aanloopbaan is 4 900 meter lank, 500 meter langer as Jan Smuts s'n. Die siviele vlug is whiskies en soda. 'n Lugwaardin met die bloed van die vaderland in haar are trek haar neus vir George op. Hy ruik soos bokram, droë modder, 'n vuur met nat takke daarop. George spoeg whisky en soda in 'n burgerlike agterkop toe hy die handgranaat in sy webbing ontdek. George giggel toe hy nog 'n whisky en soda skink, die handgranaat in sy webbing versit. So maak mens. Liewe bosmoedertjie, so maak mens kak op 'n vliegtuig.

“Vang 'n stort,” sê Ma, “dat ek jou 'n ordentlike drukkie kan gee.”

“Ek's haastig,” sê George.

“Daar's boontjiesop op die stoof,” sê Ma.

“Ek's haastig,” sê George, gee Ma 'n minderwaardige drukkie, gooi die handgranaat in die boorgat, brand sy broer se Datsun Laurel oor die stofpad Kaap toe. Sewe uur later weier hulle hom toegang tot die hospitaal, Elise moet rus. Internal haemorrhage.

Soos 'n trapsuutjies grens toe, dink George, huis toe soos 'n posduif. Sestien uur tussen die hel en hier. Die gat is heelwat vlakker hier, merk George op. Kyk hoe die predikant se lippe beweeg. Kyk hoe die begrafnisgangers sy gesig dissekteer met hulle kyke. Waarna is hulle op soek? Wat wil hulle sien? Smart is magteloos teen die spoed van die posduif. George steek gate in hulle gesigte met sy glimlag.

Gedeeltelik bewolk (Tafelberg, 2019) is te koop by goeie boekwinkels teen so R320.

O / Fourie Botha

O hoe naai het ons ge nie
die he mel te in ka tel skud dend
soos in 'n fok kieng com e dy die sweet
ge flank vir dae lank O
hoe het ons nie ge bors
luis om 'n bees
kwas nie
stil
lê jy nou 'n dooi e so
mer se gloed k oud teen die m uur
van ná jag se ly we
O
so het ons
stil
gelê
wit ge streep oo p
gebreek te geode vol skerp kleur
voor elk sy slak
ke dop afge rolde CKs
oor tough 'n' tender voë le trek

The Great Replacement / Tertius Kapp

My printer bled dry as I was printing out the manifesto of the Christchurch mosque shooter. I didn't want to read anything into it, the ever-whiter pages with fading symbols of ethnic autonomy and anti-imperialism. I wasn't planning to read into The Great Replacement either, I was planning to read ... around it, or through it, for a writing project on the radicalisation of a white extremist. I knew there would be fragments of poetry stuck in the tissue of hate. I was going to extract them and transplant them into something harrowing yet beautiful, critical and – hopefully – lucrative. But first I had to replace my printer's ink. The fragments were lost. I was left with shredded pictures of dead Scandinavian girls, exclamation marks and capital letters. The last page carrying some barely discernible words were the mantra of a mass murderer, like Marlon Brando eating lychees in the Vietnamese jungle: The birthrate. The birthrate. The birthrate.

Ons het vandag Cradock om terug gery huis toe. Ek het my laerskooljare en 'n deel van standaard 6 daar gewoon. Ek het goeie herinneringe. Cradock het bitter mooi meisies gehad. Ek sal nie name noem nie, want sommige is nog FB kontakte en moontlik gelukkig getroud.

Dit was egter ook 'n tyd van rewolusie. Een waarvoor ek te jonk was om te verstaan. Ek het net die memories wat ek nie aldag weet of dit werklik is nie. Van rook wat van Lingelihle se kant af gekom het as mense ander mense met buitebande verbrand het. Van my pa se .303 langs die koperkatel. Van my ma wat deur 'n Casspir werk toe aangery is.

My ergste herinnering is van 'n skoolseunheid wat 'n vrou voor die laerskool se hek geskop het. Hy was in matriek en het vir die eerste span rugby gespeel. Hy het haar geskop omdat sy glo dronk op straat was. Sy was swanger, kon ek sien. Sy het gesmeek en gehuil. Die matriekseuns het gelag en geskop.

Dit het teen elke greintjie van my steeds ontwikkelende menslikheid geskop. Ek was te klein en te bang om te protesteer. Sy het daar in stof en trane gelê. Ek het later teruggegaan om te kyk of sy nog lewe. Ek wou help, al het ek nie geweet hoe nie. Die son was al amper onder. Ek moes eintlik al by die huis wees, maar ek mag nog buite gewees het, anders as daai vrou, wat al in haar huis moes wees. Sy was nie meer daar nie. Ek was bekommerd, maar ook bly. Sy leef sekerlik nog. Ek kon nie indink waar sy toe moes wees nie. Iewers op 'n koue vloer met 'n man wat woedend oor haar buk en weerwraak beplan. Ek was net te klein. Ek was net te min.

Die skool is steeds vir my mooi. Statig, so in teenstryd met die dinge wat soveel dekades een middag hier voor haar hekke afgespeel het. Die plekke lyk nog bekend alhoewel die afstande tussen die plekke waar ek en maats en meisies geloop het nou kleiner en korter blyk te wees. Die Groot-Visrivier lyk kleiner.

Hofmeyr se kerk is vaalpienk geverf. Ek sal eendag langer op Cradock moet gaan vertoef om die spoke en die duiwels en die engele uit te sorteer. Ons gaan nou rigting Molteno en Burgersdorp, dan Zastron en Wepener oor. Terug plaas en werk toe. Die naweek was goed. Die gholf. Die reën. Die wind. Die kuiers. Ek kom terug met 'n fietswiel. Op die fietswiel is 'n groot rooi pappesgaai uit hout vasgemaak. Dis upcycled kuns vir my buitemuur.

Die lewe is goed vir my, seker ook maar net omdat dit iewers nie mooi was nie. Ek wonder of daai vrou se baba gesond gebore is. Ek wonder of hy kwaad is vir die land. Ek wonder of hy dalk gelukkig genoeg was om in 'n nuwe bestel dalk ook deur daai skoolhekke te kon stap, daar waar sy ma gelê het.

Inkantasie / Liesl Peyper

Saam sal ons die dood besweer
met 'n inkantasie –
Vier hande
inmekaar
gewring.

Ons verwondheid is
skouerbelegsels.

En in die nanag se
onvrugbare moederskoot
Sal ek jou opdra aan my god
soos wat net 'n ma
sou kon.

Beyond the Drakensberg Mountains / Retshepisitswe Makhatha

There is a place beyond the Drakensberg Mountains
where the sky blushes clouds
of red velvet sponges and the setting sun rests
its head on the horizon's neck, a place
where the cyclopean moon, in full bloom,
refracts its gaze upon a dazzling lake
and the lake, a deluge of unabashed seduction,
gyrates and swings
her voluptuous hips between two beds.

There is a place where the freckled night smiles
for countless hours and her
breath tastes sweeter than the scent of
a million wild flowers, a place where evergreen trees
rise higher
than the Tower of Babel, and their branches,
engaged and intertwined, pledge an eternity
to one another.

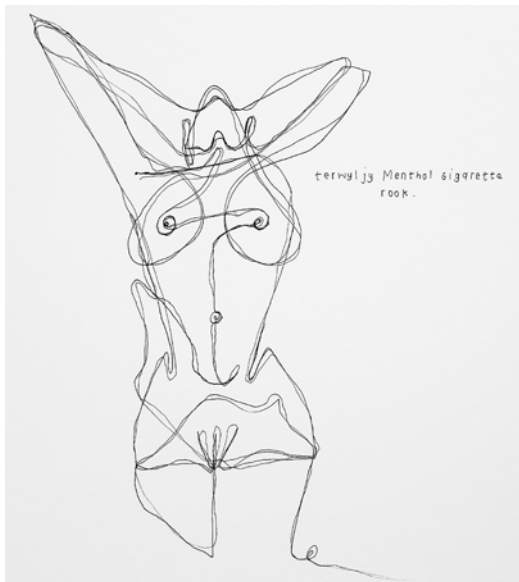
There is a place where Dawn sings her lullaby
to the errant moon and conceals her freckled face
with a foundation of violet, a place where wolves howl
at high noon and goats swoon like damsels
to the tune of proclaimed love.

It is said that there is a place over the lurid rainbow
where raindrops melt into seas of gold
and diamonds – bountiful – are harvested
like almonds, a place where Saffron's perfume,
pungent and bitter, fills the nostrils
and her delicate red hairs
turn rivers blood orange.

There is a place just beyond view
where butterflies flutter like delicate kisses
on the rings
of queens and kings, and queens and kings look like
you and I do.

Oh, there is but such a place, a paradise
forever receding
before our eyes.

MENTHOL SIGARETTE EN GERT VLOK NEL / PAULA KRUGER

As it feels like the first rain on earth
take hold root. Away, away from the salt
and light of midnight. Take, take hold
extraordinarily from evening roof-
tops. Away from Parisian-meanings
and vital phenomena. The woman sleeping
in the heavy smell of darkness mapped out,
chilled out to her bones and the prize
of her winning flesh. This desire would not
be complete without a wise man and
a gathering woman who accumulates
absence into her heart. I am as silent

as the sunlight found in the Cape wine
you are so fond of. Solitude haunts
and haunts. Piety, tenderness and virtue.
You've become a pale figment of my
imagination with your poverty and
monkish life. I can't accept you, this
the fugitive sea's dispersal and rage.

Seasons' nature marking the translation
of eternity's end. There's the flaw of light in the
falling of her face. Her face is a river.
He clenches life in his tiny fist. Something
ancient in my past is creating this

force field around me. Thirst for me
oh, primitive man alongside the price
of science. The squalor and mirth shows
up in the flame. In the Malay-heritage
of the child and gut-symbolism. Supernatural signs
and wonders making its way to our
kitchen table. The caramel woman is
my mother. The smoking-man my father.
Nobody came to visit from the church.
The telephone did not ring once to
ask if we needed anything like a casserole
like they do in the States of America.
In all of these photographs I am smiling.

Smiling as a child. The older I became
potential passed through me. Ohms in space
and time, and, soon, the ohms turned
into particles and atoms. Axons and nerves
and dendrites. The veil lifted up became a
shroud and the shroud offered me closure.
I'm worried that if I marry it will be a
bad marriage. I'm worried if I go for psycho-
therapy they won't find anything wrong
with me except that I'm a bad feminist.
The performance of birth will rule like a
palace. Notice that there's no wind today.

Believer, the radio is playing in the background.
Opera. The waves coming from the pianist
makes me feel the giddy grief of sad and
blue. I am in the middle stages of my life.
Brother is a hawk fueled by the rub of marijuana.
The ripened gooseberries in my mouth a gift.
Brother is twice-dark. Brother is thrice-shade
plus shadow. Brother is good at deciphering
hot math and the vapor of cold. Brother is
worn and fading away from my sight. Brother
is sickness in a horse and a man living a stupid life.
Brother is dead to me but not to otherness.
These days everything is a doomed valley to
me that smells of marijuana. Even in my
dreams I am traversing fields of marijuana.

Nna dikgoro dibuša ke bo mang?
Lebakišana madi a bokgoši le tloetše
bana ba loma ke dinose.
Tsela tša mararankodi dihlehlela dirapeng
le mašwaleng, mohlala o hlalile mmagwe maropeng
re tshaba le go hlapa dinokeng, retšelana
ka malwetse malapeng.
A go sa na le baša ba bantše, ba go hlompha
setšo, go ratiwa sekese ntle legotlopo ka phišego
re rapela dikereke le difešene, bana ba thari ba
tlobotšwe ditsiba ba apoletšwe boswa
Sekgowa sekgamile botho ba maabane
motho ke motho ka tšhelete, retlabana
ka dipelete, refišana ka dikerese,
A re tlokege dipetlele.
Boloi bo ela le Lepelle, O boletse Kgadime!
A bo nna mmala, lefase la bo rena la nwela
Lebelela seemo, tokologo ke maemo
bo rapolotiki ba tletše ka dipolelo fela.

Thorny roads (*Translation of above Northern Sotho poem*)

Who is ruling this Queendom
when you kinsmen are fighting
over royal blood leaving the little ones
to be tormented by the bees
Thorny roads only taking us back
to the grave sites and liquor stores
Ancestral footprints divorced Maropeng's mother
We can't even bath in the rivers anymore,
bloody streams, we spreading disease
in own households
There are less conscious youth
left with respect for the culture
The love for sex without a condom is the new old trend,
we worship churches and fashion house brands
my children's traditional beliefs are still undressed
None wants to address our conditions with African solutions
Western values has choked Ubuntu to death
A person is a person by money, we burning each other with
candles and always present at hospitals.
Witchcraft flows across Lepelle River
Kgadime said it! It has no colour and now our world is sinking,
check the real situation, freedom is still a luxury
And politicians are full of talks without actions.

Red Dust

(from the album Trouble in Mind) /
Dax Butler

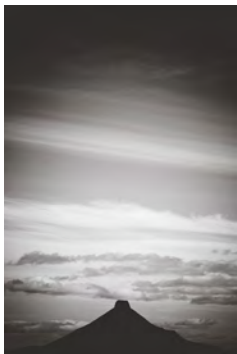
Spare me your blindfold
So the far mountains I can see
Let the red dust beneath my boot heels
Soak up the best part of me
Soak up the best part of me

Come a long way
From those green fields
Over rough tracks and rivers and sea
Done bad things to my brothers
The lightning will now set me free

Spare me your blindfold
So the far mountains I can see
Let the red dust beneath my boot heels
Soak up the best part of me
Soak up the best part of me

Two coins for the ferryman
May my night be starry and clear
Mama baking in the kitchen
And music I swear I can hear

Spare me your blindfold
So the far mountains I can see
Let the red dust beneath my boot heels
Soak up the best part of me
Soak up the best part of me

Nowadays I panic when I think about something I haven't thought about in a long time. I'm past 25 and time is far less relative now than it has ever been before; the panic is that enough time has passed between the thought (whatever it is) and the here-and-now in which it reappears like a lonely, screeching waif. An example is when I remember an artist I'd pretended to like for a few months ten years ago and hear again, and I remember that I'd forgotten to recall this thought for a period of time in which a child could have grown from a helpless meatsack into a snot-dripping ball of sugar and questions.

Another such thing and thought is the time I broke up with my second girlfriend and realised my grave, grave mistake later the same evening. A week passed and I discovered a Piet Botha album in the CD rack; one of the songs was, for me, named for her ("Vir jou is ek bang, banger as 'n pofadder, Louise"). I made an appointment to see her at her house, and I remember thinking about taking a guitar along. When I got there, sans acoustic, her future husband (they're now living in Belgium) was already there, in her room, perfectly perfect and a rock in the road. I left without telling her about Louise. Years later this would induce a night of pathetic drinking.

This thought came to me while my temporary housemate lay comatose, losing a battle with sleep apnoea, and the power was out in Westdene, Johannesburg, because of course it was, and half the robots here don't work, and now everything that is Piet Botha and everything that is unrequited love and too-big kernels of peppercorn in scrambled eggs and that help-me-god pressure of settling down and having kids starts tumbling out from the shadows in the cracks in the 1940s wall. There is more, and more, and eventually it is too much, and I had to reach for the vodka knowing how much water has flowed under the bridge since the then and now and how this passage is marked by death death death death (ouma, Madiba, oupa, Pratchett, oupa, Clegg) and sometimes love – such a pressing great volume of meaning, too big to comprehend, but we all try at some point when the lights are out and the internet is off and jerking off isn't an option.

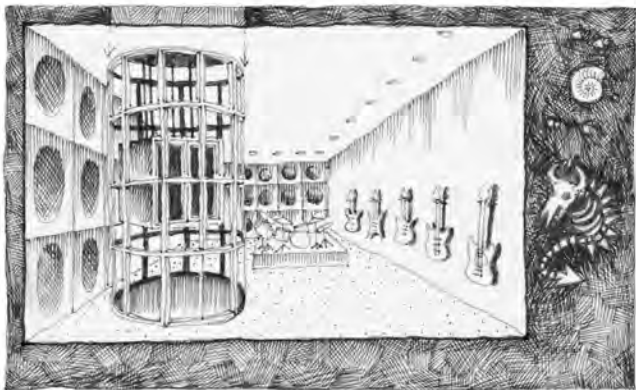
I found myself thinking back to when Piet and Jack Hammer were covering "Hurt" on a small stage in the middle of a coastal desert some years back and I damn near broke the stage railing. Here too there is some kind of love, left at the back of the cupboard for too long, never properly examined, and too late now, far too late, for me and for Louise and for Piet especially. It's these things we shouldn't think about, because when we do it is late and dark and frightening to contemplate how it's possible to live a waking dream for long, long stretches of time and how can a man be so egoistic and selfish and also truly, truly feel like there are several million footprints in the sand behind him that he can't remember making?

And I know that this is the last time I will think this thought until it reappears again somewhere in the course of life to sow panic and discord, much like in the way a man is woken from the gloaming between consciousness and sleep, where he'd been unable to think about love and death and oh, the guilt of wanting.

OP DIE VLAKTES VAN DIE KLEIN KAROO STAAN 'N EENSAME
RONDWEL...

ONDER DIE RONDWEL IS DRAADHOND SE GEHEIME HOOFKWARTIER

DIE DIE LAASTE OORBLYFSEL VAN 'N BENE VOORUITSTREWENDE
BESKAWING GENAAMD "KAMPBERIA"... (OOK BEKEND AS
EL DORADO)

TWEE ROCK GODS IS OP 'N SWERFTOG DEUR DIE WOESTYN

2.

... OPSOEK NA 'N GIG EN DIE GROOTSTE MOSHPIT
SUID VAN DIE CAPRICORN...

IN DIE RONDWEL HET HULLE GEDEFEN...
40 DAE EN 40 NASTE... ('N BAIE LANGE TYD!)

3.

2. ANDER AWEEME MUSOS HET KOM MITHELP...

... AS DIE KRAAG AFGAAN, MAAK HULLE VUUR EN DRINK BIER EN PRAAT KAK...

... NIE BAIE PRODUKTIEF NIE, MAAR VERSKAF MATERIAAL VIR NUWE KWAAI SONGS... (HIERDIE BLAD IS GEBORG DEUR ESKOM SE MOER. FOK HULLE)

HULLE EERSTE GIG BY LA DOLCE VITA * IN OUDTSHOORN...

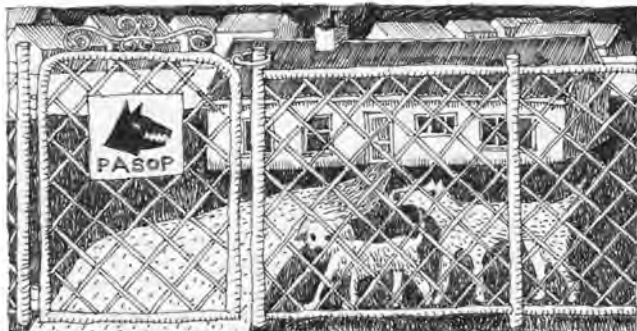

... NA DIE TYD BY DIE MERCH-TAFEL KOM DIE WAARHEID UIT...

"NOU, WAT BETEKEN DRAADHAND?" VRA HULLE...

DIS DIE VOORSTEDSE SE VOLOPSTE SPESIE...

"DAN WAARVOOR GAAN JILLE SONES?" WIL HULLE WEEET.

GOR DIE SON EN DIE MAAN EN DIE STERRE IN WIL EAAN...

6.

Unrequited Love

I

I was born in Africa but, God help me,
 they say I am not an African nor am I an Afrikaner.
 I am not a nationalist, not a socialist, not a communist,
 not an individualist, and not a collectivist, not a quick-fix
 African psychology checkbox, fuck.
 Forgive me — mother, lover, history, God.
 Am I an unAfrican African? Citizen Zero?

II

I was born in Africa, the world's womb.
 My mother sends the rain to everyone,
 even to those who do not and cannot love me
 even to those who wish me harm and hell and nothing but dry land.
 My cathedral sky does not discriminate.
 She sends the rain to everyone but, God help me,
 they say I am not an African.

Half a day in the hell god had made just for me

- 4:48 AM Breakfast on the lawn. Weetbix with boiled water and clumpy sugar.
- 05:00 AM Workshop on diplomacy and customer relations.
- 07:30 AM Receive daily meeting agenda via e-mail. Print and bring along to meet with G at 09:30 AM in the tea room.
- 08:00 AM Pan pipes appreciation hour.
- 09:30 AM Meeting with G in the tea room. Discuss Revelations, why the end had to come, and the technical aspects regarding the Rapture.
- 10:30 AM A reading of the first two books of Milton's Paradise Lost.
- 11:30 AM Receive daily meeting minutes via e-mail. Print and file along with aforementioned agenda.
- 12:00 PM Motivational speaking training session.
- 13:00 PM Lunch with G. Dry, unsalted Brussel sprouts on Cream Crackers.
- 13:05 PM My mother calls to yell at me.

Die Langkloof / Liam Koppers

En Oupa wou altyd boer
(Oupa wat by die bank gewerk het)
Die volgende plot sou die een wees
Al word hulle net nog kleiner

Toe beland hy op sy laaste
op 'n plot
in die Langkloof
(Bekend vir al sy vrugteboome)
Sy graf
Sonder 'n boom
Sonder skaduwee
Half in 'n hoop rooisan

Bostrychia Hagedash (ook Die Feniks van Afrika) / Ivan Kruger

Die Hadedá in my hart,
blaker 'n blaf van smart,
die psigesondes sê: "Ag fokken shame!",
maar ken nie hierdie Hadedá nie,
want hy leef in die geheim.

DIE HADEDA IN MY HART SE GELUID IS GEEN fluisterfluit,
HOOR!

Geheim in my gemoed,
lê hierdie Hadedá elk' dag bebloed,
om weer terloops soos *feniksgedaan*,
elke nou en dan,
weer op te staan.

As die Hadedá uit die as uit opstaan,
besef hy weer hy's in wese piromaán.

Die Hadedá se huispotplant verlep,
as die Hadedá nog in die as was,
sou my gemoed kon asem skeep.

In wese rus die Ibis gewis in sy bestemde nis.

There's a turnoff to a place called Nelspoort and I take it because I know though the town is now but forgotten except to train drivers who still pass through here, because a train track cannot be picked up and moved with ease, so their choice in the matter is small, and the people who call it home, who have no choice but to know it too, and the hard way, the way through the bottom of a bottle of beer or cheap wine or vodka or brandy or rum. But there was a time when Nelspoort was significant, when the only people who lived here – for the other inhabitants were animals, dassies and mongooses, lions and springbok, leguans and adders, rain frogs and pipits, hartebeest and martial eagles – would come from far away, they would walk from far away, to come here specifically, you could say in a way it was a pilgrimage, though the concept would've made no sense to them, for their god wasn't a god in the way we know gods to be today, and in fact they didn't worship a god but, in a way of seeing now – because we have to see from where we are now, because we cannot see the way they saw at all anymore, which is the biggest sadness of them all – they were all gods, and everything they touched were gods, what they ate were made of the fibres, sinews and cells of gods, and when they looked out across the land all they saw were gods: the smallest grains of sand were gods, the scraggiest of bushes were gods, thorns were gods, eland were gods, a lone cloud was a god, a tear was a god.

Eating The Land was written for *VEHICLE* (Gerhard Marx), but also appears as song by *The Buckfever Underground* on the album *Last Days of Beautiful*.

THE ROAD TO NOWHERE / OKKERT BRITS

“Ruann leef.” Amelie moet die woorde uitdruk. Sy sukkel om haar oë oop te hou, haar asem kom in vlak hale, versmoor haar. “Hy gaan fine wees. Hy gaan fine wees.” Sy hou haar kop in haar hande, kyk na die vuilurkoois hospitaalvloer. “Prys die Here of iets.”

Sweet slaan onder sy oë en teen sy nek uit.

“Hou my vas Vink ek gaan val.”

Sy stap stadig tot voor in die kerk, gaan staan agter die mikrofoon. Sy lyk minder op haar senuwees as wat ek verwag het. Sy was nog altyd die een tussen ons wat swart-op-swart die beste kon doen. Ek sou nie kon nie, ek sou nie weet wat om te sê nie, waar om te begin nie. Sy kyk af na die oopgevoude blaaië voor haar op die kansel, asem diep in.

“Wat ek onthou.” Jesus Ons Verlosser, in goud geborduur op die rooi lap agter die blommerangskikking en die nagmaaltafel. Ons is te oud vir stroperigheid, te jonk vir bitter wees oor die onregverdigheid van die lewe.

“Die aand toe ’n polisieman ons deur die gange van die HB Thom-teater gejaag het, ek en jy op my poegie, om draaië soos straathoeke; ek met ons biere en sigarette agterop; jy revvend en juigend voor.” Ruann, ek was lief vir jou.

“Die polisieman het my in The Barracks kom haal waar ek met ’n haastigbestelde drink by die kroegtoonbank gestaan het en maak of ek net staan. Ek dink nog steeds dis Malcolm wat my weggegee het. Ag, nè?” Sy kyk op. “Ons moes gaan jammer sê het en jy moes verduidelik dat jy ’n dosent daar is. Dat ons vir ’n toneelstuk oefen. Ja, ja, het jy verduidelik, die weghardloop deur die gange is deel van die repetisie.” Ek kyk af na die voubiljet in my hande, sien niks.

“Ons het in Die Toekoms gaan dans en jy het vir ons ’n bottel vonkelwyn bestel, JC Leroux, true Ruann style. Dit was naweek en ons het van ’n potensiële tronkaand ontsnap. Glase triomfantelik in die lug en die groen bottel borrelend in jou hand.” Jou goue mens.

“Die kleure het in liggies oor ons geblink. Jy het warm teen my gevoel en ek het teen jou weggesmelt. Ons het soos eerstejaars op die dansvloer gesoen, dit het gevoel asof dit net ek en jy in die plek is, die enigstes wat by ’n troue oorbly, in die voorportaal op ’n nostalgiese ’80s-liedjie dans. Die geheime wat ons in die donker beleef het. Ruann, ek voel lam, tussen al hierdie mense.” Amelie ...

“Ek het saam met jou huis toe gestap, die pad verby die gebreekte straatligte en die donker veldjie. Ons het in julle sitkamer gaan sit en jy’t ’n sigaret aangesteek, of ’n jointie gemaak, dit kan ek nie onthou nie. Ons het nog wyn gedrink en gepraat oor Patti Smith-hulle, New York in die ’60s. Oor die sprokiesverhale uit ons kinderdae in moderne gedaante, jy weet waarvan ek praat.” Hy weet. Ek weet. “En later seks.”

“Jy’t vir ’n oomblik ophou vrae vra en in jou halfhoog manier gesê: ‘Dit is ... seks is ... daardie oomblik wat ons sáám beleef, mekaar beleef wat mekaar beleef.’” Met soveel oortuiging, daai moeg-maar-nog-wakker

intensiteit in jou oë, dit het my onkant gevang. “Dis die enigste belewenis wat ons werklik deel! Nè?! Amelie?!”

Ek het gedink, gesê, “Nee, elkeen beleef nog steeds afsonderlik ekstase; ek in my liggaam, jy in joune.”

“Maar as ek in jou is ...” het jy begin.

Ons het vir mekaar gekyk en saam uitgebars van die lag, op mekaar en oor mekaar geval, saam verstrengel op die vloer, oë steeds op mekaar. Jy’t later uitasem en uit stories gesê ons moet seker gaan slaap; ek het met ’n glimlag ingestem en ons saam na jou kamer toe geloop.

Daai aand kan ek onmoontlik vergeet, Ruann, met die son wat ver begin opkom, ons kaal lywe warm teen mekaar. Ek het agter jou rug aan die slaap geraak, vir jou na ’n kamer in my drome geneem.

Dis hoe dit was met jou, Ruann. Dis hoe jy was. Jy het die laaste bietjie lewe uit die partytjie getap, altyd met ’n uitdagende vuis na bo, rebellie teen die lewe self, al was dit ten koste van môre, selfs vandag.”

Sy haal ’n slag diep asem, skuif die blaaie rond. Die trane lê in swart strepe oor haar wange. Dalk moes ek eerder gepraat het.

“Jou matriekafskeid. Wat ons heeltemal gemis het, goddank, nè. Met ons deftige klere en – sien – nog ’n bottel vonkelwyn op Bikini Beach. Ons was op pad na die predrinks toe jy besluit: Nee, daar’s ’n groter avontuur wat iewers anders wag. Ons het met draairoomse op die promenade gestaan en na die helderoranje sonsondergang gekyk. Ons het op die sand gedans en later gaan sit. Jy moes jou baadjie oor my skouers gooi vir die wind wat opgekom het, die wind wat vakansiegangers vir ewig nog sal huis toe stuur. Ons het na die Spur toe gegaan en jy’t water bestel, drie glase afgesluk en gesê jy’s reg om te bestuur. Moes seker nie, maar ons het die pad Stellenbosch toe oorleef. Vir Vink en Orion en Izelle en almal in The Barracks gekry, hulle was al drie of vier boksies wyn in, onthou jy? Jy het vir hulle gelag toe hulle vir my ID vra, dadelik vir almal shots en sigarette gekoop. Vieruur die oggend by die gastehuis ingesluit.”

Ek onthou. Ons almal saam in The Barracks, gee en gee en gee, sonder ophou. Ek het alleen matriekafskeid toe gegaan. Die funksie was soos enige ander een, net ’n bietjie meer uitspattig en met bottels wyn op die tafels. Ons was die hele aand arms-oor-die-skouers. Dit was een van daai aande: gebreekte harte en heesgesingde stemme, uitgespoel op sypaadjies tussen glasskerwe en akkerdoppies.

“Ek onthou elke keer in Kleinmond. As ek aan jou dink, en dit is nie net vandag nie, dan ruik ek die Overberg se fynbos, die donker see se klam soutreuk. Ek sien die koue berge wat oor alles kyk. Ek sien jou wat deur my motorvenster probeer kyk of jy E.T. deur die bosse kan sien, op die witgrys pad net voor Bettysbaai, die lig deur die olifantjie op die berg se slurp. Want die kusp pad tussen Gordonsbaai en Rooiels was jou pad. Ruann’s Drive; nie Clarence Drive nie. Kinderlik opgewonde elke keer, om elke stukkie detail te vertel. Jy het geweet waar elke kruis teen die see opgerig is, waar elke draai gevaarlik skerp is. Die Italiaanse krygsgevangenes en die wegholslawe. Al die stories wat jy gelees of gedroom of geërf het.

“Die kere toe ons in die Palmietrivier van die rotse gaan afspring het. Ek het in die water gespeel soos ’n kind en op jou rug gery want jy was my waterskilpad, in die donkerbruin rivier wat onder die brug en die bosse blink. Ons het saans

met gloeiende rooi lywe langs mekaar gelê, te seer om aan mekaar te vat. Ons sou deur julle boeke blaai (daar was oneindig baie boeke in julle strandhuis, is wat ek altyd van julle strandhuis sal onthou), ek het vir jou al my gunsteling gedigte gelees, onnodig dramaties voorgesê, asof ek dit vir 'n eisteddfod doen, tot jy met jou kop op my skoot aan die slaap geraak het. Jy't altyd gemaak asof jy hulle verstaan; ek weet nie, dalk het jy. Ek het nie." Jy is pragtig, Amelie.

"Ons eerste en laaste vakansie in Transkei. Die playlist wat jy vir ons gemaak het, vinnig ons almal se liedjies van die jaar. In Vink se oom se Landy deur die heuwels deur. Krieket op die strand. Nuwejaars: Jy wat op sampioene in kodetaal brabbel (Afrikaans, die kodetaal: onthou jy?), soos 'n hondsdol hond agter vuurwerke aan jaag. Kostuums en grimering, reën en sonskyn, is wat ek onthou, en alles saam met jou."

Sy haal weer diep asem.

"Die aand toe ons vir die vierde en laaste keer opgebreek het. Jy het snot en trane in Die Vallende Ster gehuil, jy kon nie opgee nie. Ek moes. Dit is die moeilikste opoffering wat ek al moes maak, maar ek kon nie anders aanhou nie. My mooiste mooi was saam met jou, Ruann. My seerste seer was saam met jou. Ons was twee woeste storms, en ons sou mekaar mettertyd uitwoed. Ons het net anders gegroei, anders verander. Alles wat jy gesê het. Dit is die hartseerste mooi van die lewe, is dit nie?" Sy kyk op, glimlag deur trane vir die mense in die kerk.

"Ek onthou jou hees lag, wanneer jy vir jou eie grappe lag. Ek onthou jou hande en hoe groot hulle alles kon verduidelik. Jou uitgetorringde Lugsteuring hemp. Jou mosterdgeel trui en geskeurde swart jeans. Daai onblusbare entoesiasme, vir alles en almal. Daai ondeunde glimlag. Jou sexy, rukkerige manier van dans.

"Ruann. Jy was arrogant genoeg om vir rockers, digters, dronklappe en dosente te vertel wat hulle verkeerd doen. Jy't jou waarheid oor jou bors uitgekrap en was nie bang om dit met enigeen te deel nie. En dit is wat ek vir ewig sal onthou.

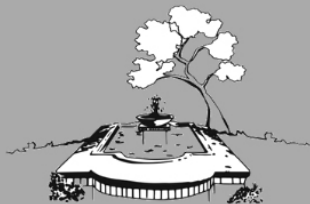
"Baaibaai, Ruann. Cheers, doggo."

"Dit is die mooiste hartseer van die lewe, is dit nie?" Sy skuif haar rug teen die boomstam.

"En die hartseerste mooi is dat ons vir mekaar sal verander."

Hy kyk in haar oë. Sy kyk terug.

"Ruann. Ek fokken mis jou."

tuin van digters

13 & 14 September 2019
Wellington

wees
(aan)dadig

breytenbachsentrum

Eendag wil ek skryf / Albert von Moltke
(Kritiek op myself en ander moderne digters)

Eendag wil ek skryf
Oor die politiek
(pasop vir partye met Front in die naam)
Oor die geloof
Oor die ekonomie

Eendag wil ek skryf
Oor 'n nasie se probleme
(werkloosheid of Eskom)
Oor 'n digter se strofes
Oor 'n ding waarvan ek skaars weet

Eendag wil ek skryf
In satire
(’n onheilige kerk)
In vaste ritme
In vaste rympatroon

Eendag wil ek skryf
Soos egte digters
(dalk Breyten of Antjie)
Met metafore wat niks sin maak
En vergelykings wat jare se navorsing
Neem om te vang

Eendag wil ek skryf
Sodat iemand met meer kennis as ek
My gedigte sal lees
En 'n e-pos sal stuur om my te korrigeer

**Lemon /
Francine Simon**

how long since we came here
when we slipped in roots
let them tickle us
made this home
to come back
remember
we ate each other
sweet flesh
soft nursery bodies
we needed
to come
to look everywhere for you

My dad doesn't notice my hair cut
Or the new lines that my old fringe
no longer conceals
He doesn't notice my new couch
And when I tell him
he points to the one I have had for years
in the same flat he doesn't notice my bookshelf reduced
to a state library no-one visits
even my CDs have disappeared
in keeping with the times
but he doesn't notice that because he isn't interested in music
even though his foot taps out a steady rhythm on my parquet
floors
which are missing a few teeth
here and there which he doesn't notice
because he never stood in for the tooth fairy
or bedtime storyteller
or the person that sits down to listen to their child tinker on the
keys
like ebony and ivory
I notice the absence of things
while my dad doesn't notice the presence of anything
and as I watch him
sitting in my chair
staring
out of my window
I no longer look to him for what he wasn't
But see him for what he is
Just a weak man clutching
a strong cup of tea

Die Val / Johan Jack Smith

Sy val weer.

Dié keer voor die swembad.

Ek huiwer eers. Dan skop dit in.

My broer is eerste daar.

Die stilte.

Vryf oor die knop op haar kop.

Soos stomme toeskouers staan ons.

Die China-sandale voor die trap.

Haar toonnaels rooi en ragged.

Haar vel deurskynend. Soos 'n oerdier op die strand

uitgespoel.

Soos 'n homp vleis in die woestyn.

Geen rose meer hier nie.

Al reën dit.

Sy leef nog.

Maar eintlik is sy lankal dood.

Soos my hart vanaand.

Wat is die nut van oudword?

Here, wat is die fokken nut?

Here, wat is die fokken nut?

Here, wat is die fokken nut?

Uit Rib en Vy / Clive E Smith

Die middag trek mis oor die vlaktes van die aarde

Koue donker druk die son se oog uit

Elektrisiteit brand die punte van vrees en blaar

Grond kraak en steun onder voet soos Eden spook om asem

Die groot plat klip gloei rooi met stoom en weerligsulfaat

Zumbe lei Adman en lê hom oor lawaklip

Slaap val oor die tuin en die ligstorm begin stil goor

Uit die man se bors trek Zumbe 'n been

Uit die been kom vrees bloed breins skaam en gif

Maande groei die kanker uit die bors se gat

Word vrees en been en Zumbe noem dit Evrou

Sy trek haar eerste asem en verteer die vlaktes se mis

Son se oog gaan oop en die storm kraam in naakmooi dag

Adman voel haar sag kus op sy mond en ontwaak uit godsloop

In haar sien hy die hart van mooie dag en hoor lofgesange

Haar bors voed hom die krag

Die naak word skaamte

Die skaam word sonde

Die sonde word kieme

Die kiem word lus

En Pangae traan voor haar uit

In vy ons mensdom se lot nou rus

Ui / Hennie Meyer

vrou

rou

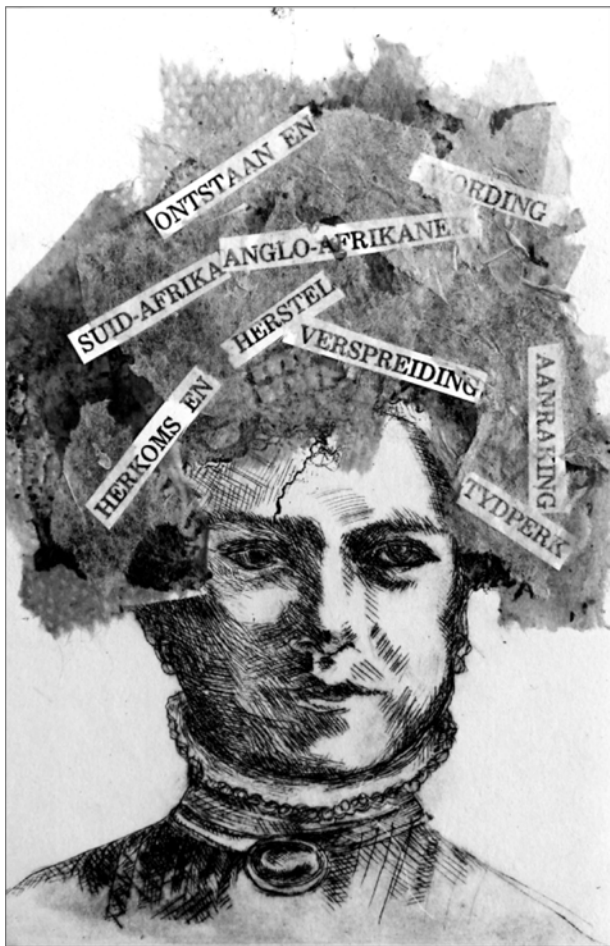
ou

u

SIEL VAN STOF / LEIN SMUTS

Murray: In die kombuis van die Karoo-Hotel gaan dit woelig. Die bebaarde banketbakkers is hard aan die bak en brou. Buiten vir die koeksisters, melkterte, Hertzoggies en cup cakes (daardie 'bederfies' wat die afgelope jare so in gewildheid toegeneem het en oral aanwesig is as simbole van 'n infantiele samelewing – van kantoorpartytjies tot op rugbyspelers se geborgde troues) het die manne met die panne hul aandag op Talytha Versluis se koek gefokus. Karel het besluit hulle gaan groot. Dit moet 'n massiewe koek wees. Die koek bestaan uit agt lae en is anderhalf meter hoog. 'n Dominee Le Roux (aan moederskant verwant aan wyle Le Roux Smit Le Roux) wat al verdwalend die kombuis binnegekom het, het teenoor een van sy NGK-kollegas (dié spanbouers is ook in die Karoo-Hotel tuis) opgemerk die koek het hom aan die Hangende Tuine van Babilon laat dink. Karel staan daar soos 'n siviele ingenieur wat toesig hou oor 'n wolkekrabber aan't verrys. Die koek is hol (iets wat vir Karel, wat aan horror vacui ly, die horries gee); die struktuur bestaan uit karton wat met versiersuiker bedek is. Slegs die boonste laag is 'n regte sponskoek. Daarop moet die boodskap en/of afbeelding van die arme Talytha (Barrydale se eie Dame met die Kamelias) se keuse aangebring moet word.

Ingrid: Vir Karel is hierdie koek 'n persoonlike eerbetoon aan die sterwende Talytha Versluis. Toe hy nog Karolina was, was hulle vriendskap vir hom/haar baie kosbaar. Hulle het menige uurtjie saam in die veld deurgebring, op soek na allerlei plantjies, klippies, motjies, vlindertjies. Hulle het saam hulle klerekaste beplan, ure lank op die stoep van die Karoo-Hotel gesit en lag en gesels en hulle diepste geheime aan mekaar geopenbaar. Maar sy allerdiepste geheim kon Karel, toe nog Karolina, nooit met Talytha deel nie. Hy/sy het instinktief aangevoel dat sy begeerte om van geslag te verander, te veel vir Talytha sal wees. Anders as Karolina, was sy, Talytha, as domineeskind, nog sterk onder die invloed van die Dopper-leerstelling en geloof. Haar vader het lewenslank die NGK vir die Antichris in skaapsklere aangesien. Toe Karolina dan ook die dag homself as Karel, met blonde baard en suisend van die testosteroon (hy het die hele lang en pyllike proses in die afsondering van die groot stad deurgemaak, onder die voorwendsel dat hy 'n tyd lank na die sendingveld vertrek het), aan Talytha openbaar maak, was die skok vir haar so groot, dat dit nie onmoontlik is dat dit tot haar kankerepisode aanleiding gegee het nie. En nou is sy sterwend, en steeds kan sy Karel nie vergewe vir sy verraad nie, en hierdie gewaande verraad probeer hy nou goedmaak met 'n tribute aan haar – die grootste koek denkbaar in die geskiedenis van die Karoo-Hotel.

Ninja (2019) / Matthew Freemantle

I saw Die Antwoord
In the Kloof Street Woolworths
Ninja was in the grains aisle
Looking at, well, grains
Yolandi was pushing the trolley
With a kid; maybe Tokkie?
They looked like they look
But I didn't feel scared
They stood out, but that might
Have been Woolworths' fault
I was interested in what they
Were having for supper
Because they are celebrities
I briefly forgot what I was there for
Then I remembered: mushrooms,
Steak and, oh yes, Marmite
I was curious to know what crazy
Choices Ninja would make, but
Instead of trying to look
Into Yolandi's trolley
I pretended not to care so that
My cousin would be impressed
I hoped that they would join me
In the checkout queue
Instead of the non-celebrities
Who unfortunately did.

'n Ode aan die gode van

Andries de Beer

Rock 'n' Roll /

Ek channel soms vir Brixton
En nou ook vir Piet
Dis soos dolosse gooi in die wind;
Hulle was toe al die tyd reg gewees oor die
Lewe, luislange en die highway.
En al is hul woorde nou so stil soos kankerreën
Sal die musiek nooit verdof, verdoof nie
Soos daaglik mansbrood, 'n kwartel vir ons hongersnood
Sal Spookpsalms soos Torings bly draal in die arsenaal
Van dodgy bars en breinkamer gange.
Nes 'n skaamkoekie wat haar snorkelman ry
Of ou swerwer wat nog 'n bietjie langer wou bly.
Is dit dan ook so: Die suitcase van ons winter, is nou vol musiek.

"je ne tremble pas et je brûle tout Los Angeles"

spoegsel les g'n dors jou keel vol rook dis droog maar
kop mos helder jy skree in die muur maar jou
stem versmoor en jou plate smelt oor die
strate se padtekens dop lankal af en ek het aanhou verf maar
nou waai jou eweoorde in chemikalieë deur Kalkbaai se treins-
pore gloei
spierwit suidooster stook regoor Duiwelspiek ontkool skiet
vonke na
beneke knetterende leë kroë kook oor soos lawa loop
af in Kloof vat vlam en ontplóf
miljoene vlokkies as daal neer op die see en
stad hoe groot hoe grys hoe afgryslik steek
etlike skelette uit bo die rook en jy was iewers
daar op 'n dak tussen hemel en grond hoog
genoeg om op te styg maar jy't net bly sit en toe
steek Ek die hele Kaapstad aan die brand.

Kaapstad /
André van der Hoven

Eckard Potgieter:

Ek het Piet die eerste keer gesien toe ons die aand uit Voortrekkerhoogte ontsnap het in die vroeë tagtigs. Ek, Simon Bos en Poena was jonk en onverskrokke en het in ons gebreinspoelde wit wêreldjie geleef en ons deeltjie gedoen vir volk en vaderland. Die band Wildebeest het by die nuwe Spens gespeel in die Merinogebou in Schubertstraat (of Bosmanstraat? Een van daai dwarsstrate wes van Kerkplein). Piet het bass gespeel met korterige hare, sonder 'n baard. Ons was gemesmeraais deur Colin Pratley op sy tromme en goete. Die cover charge was twee rand en die drafts ook. Ek het twintig rand by my gehad en my geld was op teen die tyd dat Poena terugbestuur het barakke toe. Dit was die aand toe ek my hart verloor het aan Suid-Afrikaanse musiek.

Skip vyf jaar back to the future: Een Sondagaand het ek en Hans (my eks-swaer) na 'n jazz-trio gekyk by die Golden Egg in Menlyn. Paultjie Barnard met sy af-vinger het bass gespeel en hulle het sulke tien minute lange laid-back covers van Carlos Santana gedoen, en Oscar Peterson en alles. Dit was bevange. Na die gig het ons met Paultjie gepraat, toe sê hy ons moet Grand Central toe kom, hy speel vir Jack Hammer op Vrydagaande. So gesê so gemaak.

Ek, Hans en Louis het Saterdag en Sondag 'n vlooiemarkstalletjie gehad by Barclay Square in Sunnypark waar ons tweedehandse plate en boeke verkoop het. Vrydagaand het ons bymekaargekom en al die aankope gemerk en geranskik. Dan gaan ons Grand Central toe, so skuins oorkant die teknikon en die nuwe Reserwebank in Kerkstraat. Dit was my tipe plek, raserig, rokerig. Toe ons daar instap was Jack Hammer op stage. Hulle het gegooi. Ons was weggeblaas.

Dit het ons roetine geraak, elke Vrydagaand. Ons het vriende gemaak met Piet. Hy was 'n no-shit guy. Hy was ses jaar ouer as ons en hy was my god. Ons het vroeër begin gaan, voor die band begin speel het. Wanneer ons daar aankom het Piet met sulke stywe oë net sy kop gewys ons moet kombuis toe gaan. In die kombuis het daar altyd 'n bottel Olmeca tequila gereed gestaan met 'n piering gechopte suurlemoen. zek mag eers ophou sluk uit die bottel wanneer hy die mes wegvat. Die suurlemoen was net vir die effek. Garnish. Dan het die band begin speel, tot so twee-uur die oggend.

Piet was 'n no-shit guy. Ek sal hierdie nooit vergeet nie. Never nie.

Highway Man

It's 1985, and Piet is dodging conscription in the States. He'd been back and forth since 1975, when Carter was president and America unfurled its stars before him – a promised land of freedom, hope and a radio station in every town playing rock 'n' roll and country. He hung out at clubs like the Salad Bar in DC and drove cross-country to see bands he'd heard on LM or Swazi – the only stations back home that played that sort of thing. But ten years later, it's mid-'80s and things have gotten weird: Yuppies, supermalls and Hollywood. He's staying in LA and runs into a guy with a "nice hat", a drawl and a laidback smile, just up from Texas. Goes by Billy Bob. Piet's got a guitar and a band name that he thinks will outlast the fads, like Zeppelin has. They hang out to play rock 'n' roll and escape the freeway gridlock. Billy Bob plays drums in cowboy boots and has a decent voice. They lay down tracks for an album called *Death of a Gypsy* and part ways. Ten years later, Piet's back in the RS of A. The TV is on and he's flicking through channels. Because there's not much else to watch, he settles for the Oscars. A man is ascending the stage. He accepts a golden statue for a film called *Sling Blade*. The camera zooms in on his laidback smile. 'Hey,' says Piet. 'That's Billy Bob'.

Many people hitched a ride on Piet's caravan, and he picked up friends, lovers and followers along the road, trailing peace, love and all that behind them. He'd drive the coast, right up to Mozambique and drowse music from the landscape for another album, another tour, another stretch of open highway calling him onwards, ever onwards, because on the road everything waits just ahead, just around the corner, and home is where you lay your head.

"The gods of rock 'n' roll protect you when you're really deep in trouble," he told me once. "You have to ask them nicely, but they come through. In a bad situation, just think of a John Lennon song and get your equilibrium right." Man, he loved music, and sometimes even spoke in verses ("Beware the Alamo!" he once told me mysteriously) but he was never a zealot, though he could inspire it: there was a point in every performance where the mood turned as he sang the Cash-rendered hymn "Hurt". Young drunks wept, and old bluesmen raised red wine like communion cups. I doubt whether even the likes of Willie could kick you in the heart like that.

Piet Botha checked out of the roadhouse called Life in June 2019. He'd been on the road for 45 years; the last time I saw him, in 2017, he was just out of hospital after taking a fall offstage. He asked, only half joking, if I could stop at the Ultra Liquor and pick up a half jack of whiskey.

I wish I'd kept in touch, written some of this sooner, or told him – really told him – how rare a man he was. Not that he'd have done

Erns Grundling:

'n Piet Botha-herinnering: 'n Weeksaand op Jeffreysbaai, ek dink iewers in 2001 by die Hurdy Gurdy Bar, 'n Jack Hammer gig. Daar was bitter min mense in die venue toe dit tyd was vir die gig om te begin. Piet was min gespin, hy het sy kitaar getune en vir my gesê: "As daar ewe veel mense in die gehoor is as op die stage, gaan die gig voort." As ek reg onthou was ons vier of vyf mense in die gehoor: ek, die eenaar, die klankman, die waitress en nog iemand. Piet en die band het opgestap en begin speel. Toe die waitress vir 'n smoke-break gegaan het, was ons vier in die gehoor en vier op die verhoog. Piet en sy band het aanhou speel. Later het nog 'n paar mense ingestap. Daar was selfs 'n pouse en 'n tweede set. Op die ou end het Jack Hammer vir langer as twee en 'n half uur lank musiek gemaak, voor 'n hand vol mense. Wanneer ek soms hoor dat kunstenaars gigs kanselleer oor min kaartjieverkope, dink ek altyd aan Piet. Dit het vir Piet nie saak gemaak of hy voor duisende mense by Oppikoppi of voor minder as tien in 'n kroeg optree nie. Hy het steeds daar in die Hurdy Gurdy Bar sy kitaar laat huil en tydens "Goeienag Generaal" bekfluitjie gespeel asof hy met een in sy longe gebore was. Ek het daardie aand vol verwondering gestaan en kyk na 'n ware meester en sy briljante band. Roem en rykdom was nooit vir Piet belangrik nie. Dit het gegaan oor rock 'n' roll, die tunes, en die road. Ek hoop daar is 'n kitaar en bekfluitjie op daai laaste middernagtrein...

Bella Matambanadzo:

The Irreverent Imaginations of Oliver ‘Tuku’ Mtukudzi 22 September 1952 – 23 January 2019

Most Fridays, round about lunchtime, I would wave at Tuku in Harare traffic. He'd be pulling energetically into the capital city from Norton, where he lived, possibly for a gig later that evening or heading to the airport. I never knew. What was certain was that Tuku, driving himself, always waved back at me and tipped his hat with gentlemanly finesse.

This humanity struck me, as I am sure it did many others. He was also an anti-star. Stopping to sign autographs for his fans, or to take selfies. It seemed it was never too much to ask him to be decent to other human beings.

Tuku featured in films, had a fashion label, was an ambassador for global brands such as the United Nations Children's Fund (Unicef) and the no frills airline, FastJet. As a musician, he was prolific. Besides weekly shows and frequent tours he recorded and released 59 albums since 1978!

Tuku belonged to the Kore Kore tribe, and used chiKoreKore language in his lyrics, as well as singing in ChiZezuru, English, isiNdebele and isiXhosa. His global audiences, from Cape Town to Copenhagen, would sing along to his lyrics. Even though they did not understand the language, they understood that Tuku had soul.

Although he was seldom seen without his beloved guitar slung over his back, it wasn't his favourite toy growing up. "I don't think my father bought a guitar for me to be a musician, he bought it for me as a toy," Tuku once said in a television interview. "At that time in Highfields it was not my favourite toy. My most important toy was the bicycle not the guitar. I loved the tricycle more than anything else. But as I grew up I had this love of music and one funny thing I realised was that I would rather sing my own creation."

That is the huge lesson of Oliver Mtukudzi: he enjoyed his art and craft. He treasured his creative prowess.

In high school, Tuku was a member of the choir. He found it an enjoyable experience to grow his own voice and to also learn the music of others.

"I never used to like to be told what to sing, you know. I wanted to sing what I wanted to sing. Each time I listened to a new song and liked the song I'd go home and make my own song. I wanted a song that was better than that one," Tuku explained.

Tuku never forgot that he was also a voice for justice and human rights. In 1997, Tuku sang a song called 'Dzandimomotera', which loosely translated from chiShona means "my suffering has oppressed me". It was a painful croon about his unemployment. He sang it together with another Zimbabwean great artist, Thomas Mapfumo, in

a band called Wagon Wheels. The song became a hit as it struck a chord with the youth, who were also struggling to find employment. It spent 11 weeks at number one on the Zimbabwean charts.

Tuku's spiritual grounding was part of his creative trope. He sang as if he were writing Psalms: Like David in the Bible. This made him relatable to an audience that was going through similar existential hardship. He wasn't just singing about the external, he was singing from an internal authenticity that made him reliable as an artist – and loveable.

"A great song is a song that does not talk about aliens," he said. "It's a song that talks about the everyday people."

That love for people, was what distinguished Tuku's anthology of works. He did not see people as merely box office numbers. He saw them as contributors to the very essence of the stories that he told and shared through his songs.

"I get all my information from the people, and I live with the people. I live very close with the community," he said. "I know the feeling they have. It is the job of an artist to take note of these things and remind people that, look here, this could be the wrong direction we're moving in."

That was Tuku's special gift: his ability to author and narrate Zimbabwean pain and hope; Zimbabwean anguish and excitement, Zimbabwean brilliance and rejection.

In his search for a unique sound, Tuku broke all the rules. He bent the guitar to his own will. It became his instrument, rather than him its captive. He acknowledged the influences of the traditional Zimbabwean Mbira, an instrument that he grew up with. It informed the way he taught himself to play the guitar.

"I looked for a sound the guitar couldn't make. Professional guitarist at the time used to laugh at me," he said. "I've always been experimental. But it was a blessing in disguise because I went on to pioneer a sound that was later labeled Tuku music."

Tuku attributed his successful career to discipline and hard work.

"I believe that a self-disciplined person is likely to be a responsible person because he's got time to listen to what others say," he said.

On 14 March 2010, Tuku received a dreadful message on his phone: his son Sam, had died in a car crash. Sam had become his stage and creative partner. His mirror. Sam was only 21 years old. Industry players had already been speculating that Sam would inherit Tuku's music mantle and drive it into the future. Tuku was devastated.

He cried through 'Sarawoga', a song whose title means "Left all alone".

"'Sarawoga' was a song we had recorded with Sam," he recalled. "He was always on my left side on stage. Singing it 'Sarawoga' again was like therapy to me. I would have felt guilty that the work we had sweated on would just be thrown away. When I did those songs on my own, I felt his presence. I felt him around me and I was happy. Having to live with the loss of our son is a big scar that my wife Daisy and I have to cope with. I miss him. He was my friend."

And with those words, Zimbabwe was prepared for Tuku's own untimely death. We miss him. We treasure him. He was our friend.

Sources: YouTube interview by Gary Thompson (One on One); YouTube interview with Tuku talking about his son's death. Thank you: Walter Wanyana, Tuku's manager.

PROTEA

Boekhuis Book House

In 1992 het Protea Boekhuis as intieme boekwinkel in Pretoria sy daure oopgemaak, en kort daarna is die uitgewersafdeling gebore. Vandag is Protea Boekhuis een van die grootste onafhanklike uitgewers in die land en spog dit met 15 winkels regoor Suid-Afrika. 60 persent van die uitgewer se algehele boekproduksie is kinderboeke, maar Protea Boekhuis is ook 'n gerespekteerde uitgewer van akademiese werk, volwasse fiksie, poësie, geskiedenis en biografie. Van die bekende en geliefde skrywers wat deur Protea Boekhuis verteenwoordig word, is Hennie Aucamp, Jeanne Goosen, Pieter W. Grobbelaar, Johan Myburg, Dot Serfontein, Franz Marx, Karel Schoeman, Daniel Hugo, Sue Grant-Marshall, Leon van Niekerk en Kris Kombuis.

Besoek gerus ons webwerf www.proteaboekhuis.com om meer te wete te kom van opkomende publikasies.

James Oatway *Photojournalist*

This portrait was taken back in July 2015, just after Johnny had been awarded an OBE by the Queen. His cancer was not yet public knowledge. I remember arriving at his house on a typical Joburg winter morning. It was cold, dry and the light was glaring. I waited for about 10 minutes before he came through. I could immediately see that something was wrong. He was pale and clearly in discomfort. We started with a few portraits in his garden, but he was struggling to even hold his guitar. I suggested we go inside and he picked up a small concertina. Even though he was doing his best to put on a brave face and a smile I could just feel that something was seriously wrong. I wrapped up the shoot very quickly. I was shocked about how ill he looked. Not long after that, it was announced that he had cancer and had started the treatment including big ops and chemo. It made sense. Despite his physical weakness and pallid complexion when this picture was taken, there's still a sparkle in his eye. I want to believe that it's his fighting spirit shining through as always. RIP.

Christiaan le Roux:

I was probably around 10 when I bought (or got bought) *Scatterlings* (Juluka, 1982). It was like a key was given to me, with a choice attached. Turn? I went looking for more and through an uneducated disregard for chronology *Ubuhle Bemvelo* (Juluka, released earlier in 1982) was next and the key was turned with a loud clang! But it was when I got *Work for All* (I didn't grasp the rebellion in the title until years later) that the song "Bullets for Bafazane" blew the door off the hinges! It was so foreign to me, yet I knew it was from here. How could that be? I know now that my journey was in no way unique, that for many white suburban kids of the time it was Juluka that hinted at the world – the country – you were missing out on. We all know that story. The story I am even more grateful for is the musical one. Because Johnny, Siphos and the guys built a bridge between the music we were exposed to and the music we weren't. Inquisitive ears led you over that bridge. Over that bridge lay Siphos Hotstix, Steve Kekana, Ray Phiri and Cannibals and Stimela and the wonders of mbaqanga and Afro-pop. That path led further afield to guys like Papa Wemba, King Sunny Adé, Manu Dibango, Ismael Lô, even Salif Keita. And it curled back to 'Mfaz 'Omnyama, Bhekumuzi Luthuli and the Maskandi where it all began. It has been – and remains – a wonderous journey for any white boy. And it started with a boy from Lancashire – via Rhodesia, via Jozi – pulling back the curtain and saying: "Woza lapha, come see what fun the black guys are having!"

Charly Nel:

In 2004 I asked a taxi driver in Anchorage, Alaska, to take me to the best shop for rain gear. He was about 60, long grey hair, bandana, the usual salty crab-fisherman look. Two minutes later he asked where I was from and when I said SA he went into a full-blown swoon. Oh, it's probably the Mandela thing, I thought. But no, it was a Johnny Clegg thing. He said he'd been a dedicated fan for decades and he and his wife followed every Clegg tour through the US, travelling from show to show. Early on he'd gained a backstage pass and met Johnny in person and they'd become pals and kept in touch over the years. Johnny mailed him the tour info in advance so that he and his wife could rearrange their lives and follow Johnny from city to city and, in their case, from motel to motel across America. I wish I could remember that cab driver's name today. I wish I could send him my condolences. I know he is heartbroken over there in Alaska today, as I am here in Pretoria.

Andrew Boraine:

While in solitary confinement in 1980, I would pace around my cell and sing to myself over and over a Johnny Clegg and Juluka song, to strengthen my resolve in the face of my interrogators:

As he grew, people told him, son, don't you trust anyone, you don't learn how to trust a stone / This is not a gentle land, and it breaks those who never learn how to be alone.

Afrika kukhala abangcwele

eAfrika kukhala abangcwele wena (Africa be holy to you)

And so, he walked in the passion of his land, until at last he cried out, Can anybody hear, hear me, hear the song in my heart? There's a song to be sung that can heal these broken men, Let us sing and we'll walk through the dark, hand in hand, hand in hand. ("Africa", Universal Men, 1979).

RIP Johnny, I will miss you and your music. It saved me when I was a young man. It is part of the soundtrack of my life.

Die Groen Tye / Eben Venter

Tussen die blaaië van sy bene is 'n klein, ronde tafeltjie met 'n teepot daarop. Die teepot is driekwart vol water en sy deksel is afwesig, miskien selfs weggegooi. My blas, Italiaanse vriend is besig om 'n tregter uit tinfoelie te vou. As dit na sy smaak is, stop hy hom vol fyngemaalde daggakop en pas die tregter in die tuut van die teepot. Dis warm in die sitkamer, Port Elizabeth is so die tyd van die jaar, en reeds swaar skemer.

Hy wys hoe: maak die opening van die teepot toe met jou hand en laat net genoeg van 'n gaatjie om jou mond daarop te sit. Dit wil sê, jou lippe pas netjies op die kiel wat jou wysvinger en duim maak. Intussen, met 'n aansterker, steek hy die daggakop in die tregter aan en begin deur die opening van sy hand rook opsuig. Die rook smaak groen en heerlik koel, sê hy. Dan val hy agtertoe in sy stoel, kaal arms 'n driehoek agter sy donkerkop. Hy's oorkant toe.

Nee wag, hy is nie. Hy sit vorentoe, skuif die teepot oor na my toe, maak my hand touwys dat hy mooi styf pas, en steek nou die oorblywende daggakop aan vir my. Die koel, donkergroen rook.

Dis al so lank terug, ek was besig met my MA in Filosofie by die Universiteit van Port Elizabeth, deesdae NMMU, en kan nie meer presies onthou hoe daardie eerste slag vir my was nie. Ek weet net ons het vreeslik begin lag, vatterig geraak, en grondboonjies geëet, en hompe kaas, Cadbury's melksjokolade en turksywe afgeskil en verkoel in hulle yskas.

In April van die jaar het ek 'n plat blikkie klaargeroldes gekoop in Maryland, Amerika. Vyf per blikkie, pragtig in kokervorm

gerol soos mini Enola Gays. My skoonsuster het onmiddellik gewaarsku: You should micro dose. Hierdie marijuana is hoogs gehybridiseer en die THC-vlak, die persentasie aangedui op die blikkie, is hemelhoog. Dis nie meer daardie doodlag-dagga van die ou dae nie.

Daai tyd, laat tagtigs was dit, het ek gewerk oor die filosofie van Max Horkheimer, stigter van die Frankfurt-skool. Meer spesifiek, oor sy hunkering na iets volkome anders as dit waarmee ons hier ondermaans te make het. Horkheimer, nie 'n religieuse mens nie, het dit genoem: Die Sehnsucht nach dem ganz Anderen. Dit was aanloklik, hierdie intense versugting, 'n hoop, dat daar tog iets anders moet wees as slegs ons ewige gepeoetery, en dit was doodernstig. Daarom moes ek naweke aan die lag kom. Maar onthou, Maandag het ek altyd vars ingeskuif agter my spoorwegkantoor-lessenaar.

Kyk, ek het 'n paar slae van my fabelagtige gedagtes neergeskryf as ek so stoned was. Maar as ek die goed teen brekfstyd oorlees, het dit bra tam voorgekom. Dis nie waarheen ek myself wou vat nie. Ek wou net die tinteling op my vel ervaar, van kop tot tone, en die plotselinge welbehae in die lewe, van nou tot in ewigheid. Vir jong seuns wat geneig is tot skisofrenie, is daggarook 'n sneller om hulle sluimerende toestand aan die gang te sit. Vir my was dit nog altyd, vanaf daardie klugtige Port Elizabeth-dae tot vandag toe, byna veertig jaar later, verkieslik bo 'n goeie Merlot.

Michel Foucault was reg. Gedurende sy kop-ontsluitende reis deur die Kaliforniese woestyn het hy een slag opgemerk: The stars are raining down on me. *I know this is not true but it is the truth.* (Junie, 2019)

Skemergesange in Malindi, Kenia

Blikkerig, teen sononder, muezzin se luidsprekerstem
 en in die Eden Roc Hotel stryk beach boy-hande
 'n Duitse toeris se kreukelvel warm.
 Diep uit haar buik roep sy, prys sy:
 "Mein Gott! Mein Gott!"

Brief huis toe vertraag (Dubai-lughawe, 2015)

hierdie is geen hawe vir briewe nie, nee
 hier hik koffers oor klatermarmor teëls
 wip vader 'n kind wat slukwinde skree
 moeder in die badkamer wil om hemels naam
 vir 'n oomblik langer handerom insmeer
 nou dink ek aan my en jou
 en wat mens met sulke vertrekke vergeet
 en onthou, maar die gedagte word deur 'n selfoon oorrompel
 wat die kloof tussen rock en rap net halfpad oorbrug
 laat my brief aan jou dan
 saam met die wiele by daardie tuig se romp ingebuig
 en dan tussen hemel en aanloopbaan hang,
 laat luidsprekeraankondigings kras paragrawe kaap
 hierdie is immers geen hawe vir gebare nie, nee
 dis net aan ware digters wat liefde op lughawens verskyn
 en boonop hul briewe daaroor laat rym

Jemima Meyer

According to the tests,
I have a man's personality.
I'm not all about love letters
with the XX or XOXO brutality.

I might hide that Y
in the back pocket of my genes,
but I add my why
everywhere: to the start
of all my routines

and at the end
of every reply,
argument
and ex.

Koebaai vir Woodstock / Willem Mulder

jou winde kon my partykeer moerig maak
tog bly glo dat ek jou nooit sou versaak
jou vuil en mooi in een gekleur
dat die dag sou kom dat ek oor jou sou treur
het my nooit bygeval nie

maar nou in hierdie laaste dae
met winde wat al weer kom pla
het ek ooit regtig myself oopgemaak om jou te probeer verstaan?
hier waar ek nou tussen al die gisters toegevou in bokse staan?
of het dit my nooit bygeval nie?

vir dae kyk ek al op teen hierdie trek
soos kleintyd Sondaes oggende se reg moet maak vir die kerk
van wat moet bly en wat moet saam
pas mens jou herinneringe soos 'n foto in 'n raam
en hoop dat dit vir altyd by jou bly

jou ongenaakbaarheid is op jou gesig graveer
soos jou slawe boom kan mens dié se tyd ook dateer
die wind het sy merk deur die eeue op jou gelaat
maar daar is niks regtig wat ek ooit van jou sal kan haat
val dit my nou by

en ja, dis nou koebaai, totsiens, hamba kakuhle aan jou
nooit weer vroeg oggende sal ek die mu'addhin kan hoor skrou
dat selfs die klank van die mishoring ook net so voor die son sou
verdwyn
soos die herinneringe van my eerste dae tussen jou hoë onpersoon-
like mure ook weg sal kwyn
het dit my nooit bygeval nie

Slapelose Nag / Koos Kombuis

ek het vir jou gewag
deur al die eensaam ure
van 'n slapelose
nag

ek het verwag
dat jy sou opdaag
iewers tussen my rond-rol
en my vrese.
ek het gehoop
dat jy sou kom
ek kon jou voel,
jou hoor fluister
om die draaie
in die gange
van my diepste wese.

waarom dwaal ons gedagtes snags
rond tussen die rûines
van ou telestellings?
waarom besoek ons weer
die misdadaonele
en folteringe
van lank lank gelede?

wat wil ons daar gaan haal?
watter gesiglose god
heers oor die landskappe
van ons verlies
en waarom moet ek my
daaroor verkenies?

daar is min reise
wat so ver strek
soos die talle grond-woetpraadjies
van 'n enkele
sielsverdwaalde
slapelose nag.

teen half-vier het ek begin vrees
dat ek vergeefts
nog op jou wag
en toe die môre
broos oor my stukkende gebede
breek, het ek
geweet

ek is 'n gevangene
van hierdie troostelose plek
hierdie kamer
van tekort-skiet,
hierdie dorre
ontembare gebied
waar doringdrade huil
en van gogh-sterre
die pikdonker in
verskiet.

Sometimes even a person as capricious as Nick Cave can still surprise. On his website redhandfiles.com, where he'll answer any question, someone asked him to name his favourite guitarists. Given his love for the blues, you would expect Cave to list old cats, such as John Lee Hooker and Muddy Waters. Instead, he singled out Robert Fripp and David Gilmour. Yes, elderly rock maestros who experienced their heyday in the seventies, in King Crimson and Pink Floyd respectively. In other words, bands that played what is usually labelled "progressive rock", or simply "prog".

Mr. Cave, the man who almost single-handedly rewrote the script for gothic punky blues, unveiled himself as a lover of prog. Just read the following lines from his post about Fripp and Gilmour: "King Crimson was able to combine extraordinary moments of purity and fragility with super heavy rock 'n' roll, and maybe they imprinted somewhere in my mind the template for some of the more schizophrenic Bad Seed songs. King Crimson were masters of the sudden violent eruption. Bill Bruford, their drummer, was simply off the planet and Robert Fripp was my favourite guitarist at the time, along with, of course, David Gilmour. As a teenager, I was a big English progressive rock fan. Pink Floyd, Jethro Tull, Procol Harum, Yes, Emerson, Lake and Palmer – I love that stuff. I still do."

There you go – prog, one of the most derided genres of rock, rehabilitated by the man who, certainly in the days of The Birthday Party, seemed to value raw feeling and the non-musicianship way over musical prowess. But weren't those prog bands utterly gross and off-putting? Weren't they basically the cause of punk rock? Wasn't Johnny Rotten in the early Sex Pistols days seen wearing a homemade T-shirt that proclaimed "I Hate Pink Floyd"?

Prog is a weird beast, much maligned because of its seriousness, its intellectualism and its pretentiousness. Its heyday was more or less from 1969 to 1976. It was boys' music; you couldn't dance to it. It was music for nerds. Proggers eschewed love songs. Some critics called it "musical masturbation". The ultimate prog idiot was Rick Wakeman, the keyboard player for Yes, who appeared in bright yellow capes that didn't exactly complement his greasy long blond hair.

And there were those song titles. Who would come up with something as ridiculous as "The Revealing Science of God: the Dance of the Dawn"? You'll find it on Yes's sixth studio album, *Tales from Topographic Oceans*, a double LP from 1973 with only four songs, each covering a full side. The tone was probably set by Pink Floyd, who released *Ummagumma* in 1969, a double album with one live disc and one on which each band member was allowed to create a solo work without the involvement of the others. It resulted in an orgy of self-indulgence. But as kids we bought it, and marvelled at the sound of a fly being swatted on the Roger Waters composition "Grantchester Meadows".

But prog has been making a comeback. It's not only Nick Cave who

sings the praises of those bands that dreamed of turning rock music into a serious art form, up there with ballet and theatre. *The Guardian* was one of the first newspapers to reassess the qualities of the much maligned genre in a piece that was published in 2010 under the headline “Go Back To Go Forward: The Resurgence of Prog Rock”. Author Alexis Petridis hits the nail on the head when he writes “Quite aside from the music, prog’s enduring appeal may lie in its very awkwardness. At a time when indie music has become mainstream, prog still repels major labels, because it resists commodification and they don’t know how to market it.”

Apart from some fleeting moments in the late sixties and early seventies when Yes, Pink Floyd and Jethro Tull had Top 40 hits, prog has not been seen as sexy, but rather as difficult to market and hard to turn into money, primarily because most tracks are far too long to be released as singles. Plus, you’ll rarely hear of prog bands getting involved in scandals with groupies, bags of cocaine, punch-ups or the smashing up of hotel rooms.

Two years ago, *The New Yorker* also devoted a number of pages to the insurrection of the musical dinosaur that had been pronounced dead many years ago. Kalefa Sanneh writes: “The collapse of prog helped reaffirm the dominant narrative of rock and roll: that pretension was the enemy; that virtuosity could be an impediment to honest self-expression; that ‘self-taught’ was generally preferable to ‘classically trained’. In the past twenty years, though, a number of critics and historians have argued that prog rock was more interesting and more thoughtful than the caricature would suggest.”

I grew up with prog. I endured its glory days in the mid-seventies. I remember how my class mates swooned when *Tales from Topographic Oceans* and *Selling England by the Pound* came out. I wasn’t too keen on the music, preferring the ridiculous guitar attack of Black Sabbath, Deep Purple and Budgie. But even they used prog elements. And so did nearly every other band from the era, from Led Zeppelin to Queen. South Africa also had a healthy prog scene, which included Freedom’s Children and Abstract Truth, bands whose albums now fetch hundreds of euros on eBay.

I did like some pure prog, and ended up buying albums by Yes, Pink Floyd and Rush. But these days I appreciate it much more. In fact, I now tend to agree with those who say that for a good five, six years, prog was the future of rock, a possibility to elevate pop music to the status of serious art. It was inventive, interesting and ambitious. The idea of making rock into proper art was idealistic, almost anarchistic, because it went completely against the grain of what record companies wanted – huge sales, top 40 hits, and handsome boys and pretty girls to open teenage wallets, not a bunch of longhairs who favoured difficult time signatures and weird instruments (flute, Mellotron, French horn) over sing-along choruses.

But prog is not a dirty word (anymore). And you have to agree with *The Guardian* and *The New Yorker*: it’s time for a reappraisal of the genre. With that in mind, my buddy Siebe Thissen and I wrote a series of 25 articles about prog rock for the Dutch underground magazine *Platenblad*. We limited ourselves largely to prog’s seventies heyday and chose 25 albums that, according to us, represented the

genre in all its diversity. Although you can't avoid them, we didn't want to restrict ourselves to the usual suspects. So we covered Pink Floyd (*Meddle*), Yes (*The Yes Album*) and Genesis (*Nursery Cryme*), but we also went down weird avenues and wicked alleyways. We looked at artprog with Roxy Music (*Roxy Music*), Van Der Graag Generator (*Godbluff*) and Brian Eno (*Before and After Science*). We jumped across the Channel and explored Europrog, devoting space to the French band Art Zoyd and Dutch proggers Alquin. Germany had its own version of prog that the English scathingly labelled Krautrock (for obvious reasons – Kraut is a swearword; the Germans prefer Deutschrock), which included fabulous and innovative bands such as Neu!, Can, Faust and Tangerine Dream. We didn't even touch upon the Italian prog heritage, which counts hundreds of weird but excellent bands of which Premiata Forneria Marconi and Banco del Mutuo Soccorso are only the top of the iceberg. In Italy, prog was the music of the revolution. Concerts by King Crimson and Van der Graaf Generator in the early seventies turned into full-scale battles between agitated youth and the police. Check out the comprehensive website italianprog.com for a better idea of the magnitude of Italian prog.

We went beyond music by also looking at the use of prog music in literature, devoting one episode to Jonathan Coe's fabulous 2001 novel *The Rotters' Club*, which is set in Birmingham in the mid-seventies and deals with a high school boy's obsession with unrequited love and difficult bands like Hatfield and the North.

Our somewhat opportunistic definition of prog (progressive in the literary sense – ambitious, intelligent and innovative, a giant step removed from the tired and tested 12 bar blues and rock 'n' roll format) enabled us to also focus on experimental bands that are normally associated with the punk era. Hence pieces on This Heat, Pere Ubu, Einstürzende Neubauten and Wire.

To prove that the genre isn't restricted to the bubble of white virtuoso musicians, we also looked into the world of black progressive music. If you search a bit, you'll discover a whole black prog world out there. Jazz and afro-beat were the teachers, and it gave us bands such as Assegai (with South African musicians Louis Moholo, Mongezi Feza and Dudu Pukwana), Osibisa, Cymande, Noir and, later, the Blk Jks from Johannesburg. We opted for Demon Fuzz, a British band with members with West-Indian roots. They started out as a heavy soul outfit, but changed to progressive music after a trip to Morocco opened their eyes to different scales and rhythms. They only made one LP, *Afreaka!* The album appeared in 1970, with a cover depicting a black man wearing a surreal, colourful balaclava that curved over his nose like a bird's beak. The music is equally unusual: the band manages to weave influences from Africa, the Caribbean and Europe into a tapestry of sound that defies categorisation. Yes, we call it prog.

That was the fun part. More tricky was delving into the awkward relationship between prog and women, and the intersection where prog and politics meet. To start with the female factor, let's be clear: prog is a man's world. There are very few prog bands that feature women. And if there was any female presence, it was usually the singer. Bands like Renaissance, Babe Ruth, It's a Beautiful Day and Earth and Fire spring to mind. For our story, we picked Curved Air who in 1971

had a hit with the wonderful, summery, sexy “Back Street Luv”. Their singer, Sonja Kristina, was more than a very pretty face; she wrote many of the lyrics and is still active in the world of prog. So much so that in 2014 she received the Guiding Light Award at the Progressive Music Awards, which is, according to editor of *PROG Magazine* Jerry Ewing, “for those artists who offer inspiration through their actions. As one of the leading ladies of a genre once thought of as very much a male domain, Sonja has been a pioneering spirit in the prog world, and an inspiration to the now many female artists in the genre who have followed on. I cannot think of a better suited recipient.”

But Kristina is an exception. Prog and women seem mutually exclusive. We asked some experts why this is the case. Israeli psychologist Naomi Ziv, who has done substantial research on the impact of music on the psyche, explained in an email that she expects the reason for there being less female musicians in this style “is probably both a result of the fact that the music ‘business’ is dominated by men and it’s probably more difficult, or used to be more difficult, for women to enter this field. Also, the ‘hard’ aspect of this music (loud, maybe a little aggressive) is counter to what females are socialised to be, so this may also make it harder for women to participate. As for the [predominantly male] audience, [...] it may also be related to socialisation, since women are supposed to be ‘sweeter’, less assertive, less loud, etc.”

My Scottish friend Maggie Ayre, an award-winning journalist for the BBC with finely honed musical taste said: “My instinctive answers to that are that I and any female music fan friends would immediately snigger and think of prog rock as all about beardie, geeky, blokey types like Rick Wakeman, wearing daft clothes and being too hippy to offer women any entertainment apart from poking fun. I think women just saw/see it as something belonging to the extreme nerd almost aspergers male psyche, like trainspotting, being into garden sheds, playing with Warhammer etc... It doesn’t offer the ladies anything.”

She continued: “Would it be fair to say that a fair amount of drugs would have been involved in some of those musicians’ careers? Again is that a male thing – mind-altering substances appealing as some kind of pathway to a higher truth? My feeling is women don’t sit in their bedrooms doing that and creating music out of that experience...”

Most women prefer to see the prog bands they love as “not prog”. British music writer Sylvie Simmons, author of the superb Leonard Cohen biography *I’m Your Man; the Life of Leonard Cohen* said via email: “Progophilia appears to be a secondary gender characteristic. Like looking under car hoods and liking to take stereo equipment apart and putting it back together. It doesn’t engage me or move me. But there are bands you define as prog that I don’t and am very fond of like Floyd and King Crimson and Radiohead and Roxy Music (oh come on, they’re glam rock, or art rock, not prog).” To add to her point of prog being utterly dreary she added: “When I was young I went with a boyfriend to a Yes concert in London. He got second row seats. I fell asleep. He kept elbowing me awake but I kept falling back to sleep.”

Fifty-year-old Britpop star Justine Frischmann of *Elastica* wrote: “I love (Brian Eno’s) *Here Come the Warm Jets*, *Another Green World*, *Faust IV* and the first two

Wire records. I've never thought of them as prog, more art school. I think of prog being a by-word for wanky. It's kind of a dirty word."

Yet, Curved Air's Sonja Kristina, who this year turned 70, still loves prog in all its glory. "I think that through the waves of acid house and grunge, Britpop and indie that it is time for innovation again by virtuoso players. There are now many younger prog bands and prog stages at festivals. The now legendary musicians are being revisited by young and old music lovers," she said in her email, having just finished playing on a "progruise", which took old (Yes, Focus, Curved Air) and new (Frost, 10 Earth) heroes and their audience from Tampa in Florida to Cozumel in Mexico.

Politics and prog are a tad more complicated. Many bands found a spiritual home in a rich fantasy and science fiction world that was frequently translated into the futuristic covers that Roger Dean designed for some of the seminal prog albums, including Yes, Greenslade and Osibisa (he also did the logos for the prog labels Virgin and Harvest). Some of the old bands, Yes and Curved Air in particular, were undoubtedly idealistic, left wing hippies. "The hippie values were a merging of Eastern and Western influences, spiritual and musical. I think that has continued with more cultures in the pot. Peace and love are ideal states that all healthy beings enjoy," said Kristina. Pink Floyd's Roger Waters was more cynical and, with grim determination, wrote songs about alienation, feeble Englishness and the abuse of power, be it by multinationals or school teachers.

Others veered into more dangerous territory. You can see how technical brilliance and the genius-like status that some of the prog musicians strived for and acquired can easily lead to feelings of superiority and exclusion – among the fans as well. For our series we therefore took a close look at the Canadian proggers Rush whose members have professed a great admiration for the controversial Russian-American writer Ayn Rand, who lived from 1905 to 1982. She wrote two bestsellers *The Fountainhead* (1943) and *Atlas Shrugged* (1957). Fuelled by her upbringing in the Soviet Union, Rand developed a strong anti-communist libertarian philosophy that she called Objectivism and which basically espouses that the value of a human being can only be measured in monetary terms. In other words, if I earn ten times as much as you, my value is ten times greater. Rand was a great propagator of ruthless individualism.

Just like prog, Ayn Rand has gone through a revival. Her books and philosophy are particularly popular with intelligent, lonely young white men who are convinced of their own qualities but see all kinds of obstacles (mainly to do with foreigners and measures such as affirmative action) that prevent them from achieving their full potential. Rand has gained popularity in alt-right circles, and some lefty English music writers have tried to tarnish Rush with the same right-wing brush. Some accused the band of having "fascist" tendencies.

Rush certainly isn't a fascistic band. That two of its members, bassist/singer Geddy Lee and drummer/lyricist Neil Peart were receptive to Rand's utopian ideas about the supremacy of individualism and the fear of a totalitarian state was understandable. They grew up as very talented loners in the stifling uniformity of suburban Canada, where anything that steered away from the very reactionary norm was frowned upon. Moreover, the parents of Lee and guitarist

Alex Lifeson, who were respectively Jewish and Yugoslavian, had been seriously affected by nazism and communism. Peart, a bookish nerd, an outsider who detested the bourgeois expectations of school, house, wife, children, joined the band when they recorded their second album *Fly by Night* in 1975. He wrote the song "Anthem", which referred to a dystopian novella Ayn Rand had published in 1938. In that book she writes: "To be free, a man must be free of his brothers. That is freedom. That and nothing else." The song "Anthem" is a paean to egotism and individualism. Lee sings: "Though I know they've always told you selfishness was wrong / yet it was for me, not you that I came to write this song."

Peart, who wrote most of the lyrics for Rush, got into Rand as a teenager, the same way some of us got into Jack Kerouac, Patti Smith, Douglas Coupland, Haruki Murakami or David Foster Wallace: because these writers nailed a zeitgeist and appealed to self-proclaimed outsiders. It's a thing young people tend to do: look for artists or writers they can identify with, artists who express their desires and frustrations, artists who understand them and are there for them alone.

When *Rolling Stone* magazine asked Neil Peart in 2012 whether he was still a fan of Ayn Rand, he answered. "Oh, no. That was 40 years ago. But it was important to me at the time in a transition of finding myself and having faith that what I believed was worthwhile. I had come up with that moral attitude about music, and then in my late teens I moved to England to seek fame and fortune and all that, and I was kind of stunned by the cynicism and the factory-like atmosphere of the music world over there, and it shook me. I'm thinking, 'Am I wrong? Am I stupid and naïve? This is the way that everybody does everything and, had I better get with the program?'"

We picked Rush's *2112* from 1976 for our series. The title track, which covers the whole of Side A is essential listening for every prog fan. It's a science fiction opus divided into seven parts, some soft, some incredibly loud. In line with the cover, which depicts a shimmering red star, the song deals with a single man's battle with the kind of totalitarianism that throttles all creativity and individualism. Underneath the lyrics, which are printed on the sleeve, it says: "With acknowledgement to the genius of Ayn Rand."

In the *Rolling Stone* interview, Peart also explains that for him Rand's thinking was an affirmation that it's okay to totally believe in something and live for it and not compromise. "It was a simple as that," he said. "On that *2112* album, again, I was in my early twenties. I was a kid. Now I call myself a bleeding heart libertarian. Because I do believe in the principles of Libertarianism as an ideal – because I'm an idealist. Paul Theroux's definition of a cynic is a disappointed idealist. So as you go through past your twenties, your idealism is going to be disappointed many many times. And so, I've brought my view and also – I've just realised this – Libertarianism as I understood it was very good and pure and we're all going to be successful and generous to the less fortunate and it was, to me, not dark or cynical. But then I soon saw, of course, the way that it gets twisted by the flaws of humanity. And that's when I evolve now into ... a bleeding heart Libertarian. That'll do."

To show that prog legacy lives on, we finished our series with an essay on Radiohead, whose subsequent albums *OK Computer*, *Kid A*, and *Amnesiac*, all three recorded around the turn of the century, can be considered modern prog masterpieces (although Radiohead apparently hates the prog tag), that opened the door for a whole new generation of experimental bands and fans of experimental music. Radiohead dedicated the reissue of *OK Computer*, titled *OKNOTOK 1997–2017* to Rachel Owen, the ex-wife of singer Thom York, who died in 2016 after a long battle with cancer.

It ends with the following words: “we hope you are ok. thank you for listening.” Unusually humble for proggers. And therefore a perfect way to end this story.

LPs

Curved Air *Air Conditioning* (1970)

Demon Fuzz *Afreaka!* (1970)

Genesis *Nursery Cryme* (1971)

Pink Floyd *Meddle* (1971)

Yes *The Yes Album* (1971)

Roxy Music *Roxy Music* (1972)

Alquin *Mountain Queen* (1973)

Can *Future Days* (1973)

King Crimson *Larks' Tongues in Aspic* (1973)

Mike Oldfield *Tubular Bells* (1973)

The Peter Ivers Band *Terminal Love* (1974)

Hatfield and the North *The Rotters' Club* (1975)

Jethro Tull *Minstrel in the Gallery* (1975)

Tangerine Dream *Rubycon* (1975)

Van Der Graaf Generator *Godbluff* (1975)

Art Zoyd *Symphonie Pour Le Jour Ou Bruleront Les Cites* (1976)

Rush *2112* (1976)

Brian Eno *Before and after Science* (1977)

Pere Ubu *Dub Housing* (1978)

Wire *Chairs Missing* (1978)

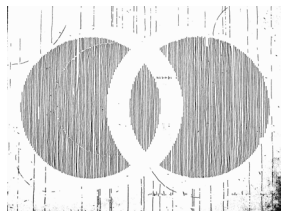
PIL *Metal Box* (1979)

This Heat *This Heat* (1979)

Wire *154* (1979)

Lemon Kittens *We Buy A Hammer For Daddy* (1980)

Radiohead *OK Computer* (1997)

ONS KLYNTJI 2019 WORD
ONDERSTEUN DEUR KYKNET.

Vanoggend koffie in die kombuis gehad met Bas, my vriend op besoek uit Rotterdam. Nog donker, slegs by lanternlig (bedrading van plafonlig lank reeds gefok). Hy sien nie die teelepel wat ek uitgehaal het nie, vat die Nescafé-fles aan die nek en skud bietjie-bietjie poeier in 'n koppie uit terwyl hy sê “One, two”.

Selfs te midde van relatiewe chaos lewe ek meer wetenskaplik en afgemete as dit. Bas sê ek het lank gelede ook gelag toe hy dit doen, ek kan dit nie onthou nie.

Die koffie wérk. Ek tel die woorde een-een, hiermee is dit dan presies 100.

Dan doen ek die volgende:

DIT

vanoggend koffie in die kombuis gehad
met Bas, my vriend op besoek uit Rotterdam

nog donker, slegs by lanternlig
(bedrading van plafonlig lank reeds gefok)

hy sien nie die teelepel wat ek uitgehaal het nie,
vat die Nescafé-fles aan die nek en skud bietjie-bietjie
poeier in 'n koppie uit terwyl hy sê “one, two”

selfs te midde van relatiewe chaos lewe ek
meer wetenskaplik en afgemete as dit

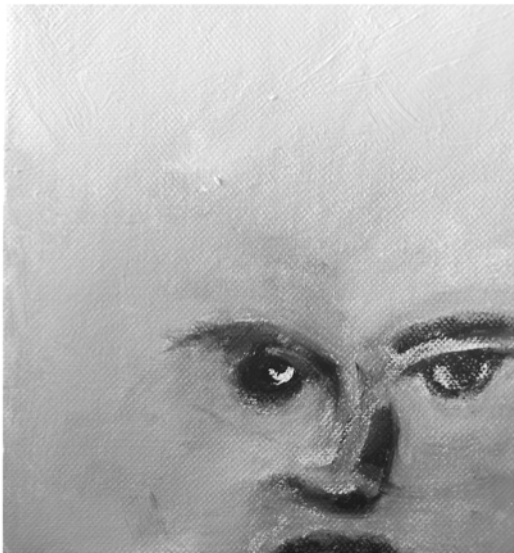
Bas sê ek het lank gelede ook gelag toe
hy dit doen, ek kan dit nie onthou nie

die koffie wérk

ek tel die woorde een-een,
hiermee is dit dan presies 100

(Sekere uitgewers wil nie byt aan bostaande tipe “versies” nie, hulle sê dis “bloot prosarige staaltjies”. My reaksie: hoekom kan pseudo-gedigges [staaltjies plus 'n gerondfok met woorde] en 'n bietjie Bukowskirigheid nie 'n mark vind nie? 'n Deel van my voel sterk: fok uitgewers.)

Ek lees in Kofi Agawu se inleiding tot sy *African Rhythm: a Northern Ewe Perspective*, dat daar geen enkele woord vir 'ritme' in die Ewe taal is nie. Ritme word lievers dwarsdeur die taal versprei. Dit lê oral en wag om benut te word. Byvoorbeeld, die Ewe woord 'vugbe', beteken 'tromtaal'. Agawu sê om die ritme te verander, vra 'n mens 'n groep tromspelers om die 'taal' van die tromme te verander. Maar vugbe is net bruikbaar met tromme want 'vu' beteken 'trom' en 'gbe' beteken 'taal.' So die woord vir 'ritme' verskil tussen instrumente. 'n Mens vra sangers om 'meer vuur in te sit' wanneer hulle nie vining genoeg sing nie. Of jy kla dat hul optrede 'stadig aangetrek' is. Miskien tel hulle daarna ritme op. In Ewe spreek 'n mens nooit ritme direk aan nie, jy verwys net daarna. Ritme is tog nie iets om mense mee oor die kop te slaan nie. Hoe de hel sal enigiemand ooit anyway weet wat die ritme is? Dit is tog iets wat 'n mens saam of alleen moet vind, op 'n spesifieke plek en tyd, met gevoel. Ritme, as 'n 'ding' is 'n verspotte konsep. Dis tog nie iets om te behaal of om by te hou nie. Dit ontstaan mos in die lyf, die hart, die siel. Ek wens iemand het dít vir my in die kleuterskool geleer. Ek sou wegskeur met die driehoek.

'n brief uit die Shengen Visa Application Centre (SVAC) / Fred Cicada

Die SVAC is soos 'n drukgang
Vir diere wat wil weg
Wat wil trek
Om gestempel te word
Vir inenting, bek en klou, en dan
'n pers tjap te kan kry
En in rye te sit nadat 'n metaalverklikker sê hokaai!
Haal uit daai munte en aanstekers, haal af jou kep
Wat hierdie nommer, POV17, phone off, enter now
Dan, sit en wag tot die dame met die robotstem sê
Kiosk nommer vyf
Wat is jou intensie hier?
Wil jy vlug of wil jy sien hoe hoog's die muur?
En die paintings van hawens, dis reg ek wil ook weg
Van hierdie fokken plek
Hier's my papiere
Drie rekeninge, drie maande maal tien
Klaarblyklik benodig om die wêreld te kan sien
Om als in orde te kry, waar gaan jy bly?
Jou versekering en beroep?
Indien jy selfwerkend is, kort ons nog 'n brief
Van jou rekenmeester, die dief, en
Bewyse van tenants wat jou huisves op Airbnb
Van elke lieue oomblik op jou reis
Waar's jou tiek-boks, jou lys?
Hier's ene, vul dit in, vir vingerafdrukke
Kamer vier en dertig, kom asseblief in
Kyk vir die kamera, hou op grappe maak en lag
En weer, dié keer kyk vir die lens

Guy Fawkes, 1990

*(Daai bizarre tyd toe Supertubes
kinders se kenne oopgesny het en
almal gly net deur die chloor en bloed)*

Ek en my sussie het dieselfde pajamapakkies aan.
Going Back West speel en ek ruik brand.
 Dis ek.
 My kamerjas is aan. Die. Fokken. Brand.
 Ek sing *Visvang vir Jesus* saggies soos 'n man my *stop drop and roll* oor
 die gras.
 My ribbes voel of dit gebreek is.
 My kamerjas het 'n gat in, maar niks groot om oor te brag Maandag
 by die skool nie.
 Ek hou van die aandag.
 My mamma wat my troos.
 Burnshield.
 Tom and Jerry.
 Stokkielekker.

Maats, 2001

My ma laai my af;
 Sy lyk verlig.
 Soos ek uit ons geroeste Kombi spring, roep sy: "Wees net
 jousef!"
 Hulle wag vir my in haar kamer,
 al vyf se eyeliner is donker, perfek.
 My keel brand.
 Een vir een tuit hul lip-glossed monde en noem wat fout is met
 my.
 Die lys is lank.
 Ek sluk swaar soos toe Mufasa doodgaan in *The Lion King*.
 Moet. Nie. Huil. Nie.
 Ek belowe ek sal verander en die een met die meeste eyeliner
 beduie met haar hand en hulle almal loop uit om haar ma se
 Vogues te rook.
 My ma kom haal my,
 sy glimlag breed en sê hoe trots sy is dat ek uiteindelik maats
 maak.
 My eyeliner is swart, perfek.

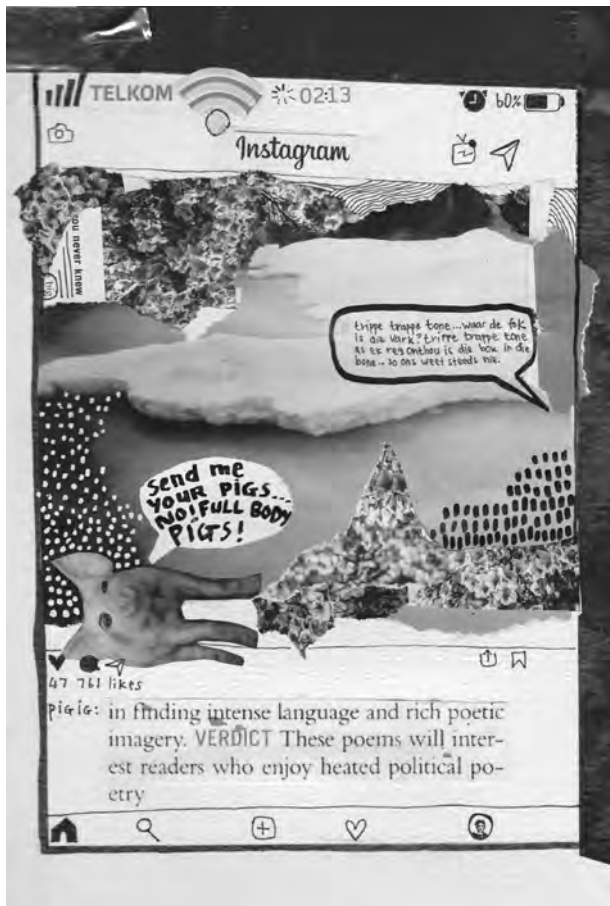
Fok Mufasa

**Een screenshot wat ek nie vir jou gestuur
het nie: Foto van 'n varkie wat langs
'n swembad slaap. /
Bibi Slippers**

donsig van hart herken ek hierdie oomblik
met sy pienk ondertoon en kloutjies: daar
was dae soos dié toe jy die son was
en soms voel ek jou nog roer –
'n statiese lading in my hare. daar was dae
soos dié toe jy die gras was teen my wang
kielie-kielie beentjies styfgespan van klein
vreugde. kyk hoe krul my glimlag knyp my
ooglede proes my stert genoegdoening.
twee koeëlwonde in my snoet

00

terwyl ek uitbloei van herinnering sien ek jou
sit op die stoepstoel van die toekoms
met spek in jou mond

Seleksie gedigte van Dis Net Jy-app* (gekies deur Arno Welgemoed)

RUN / TERTIUS FOURIE

@francoislct

ek het in myself begin glo
spiritualiteit gevind
opgewonde geraak
en verval in depressie
voor ontbyt

*(Dis Net Jy is die slim skepping van Arno Welgemoed – download die Dis Net Jy-app by Play Store, en volg op Insta @disnetjy)

die pad / @marietsteinmann

ek loop die pad al lank my lam
kaalvoet
deur die kou
en soms wonder ek
waarheen nou
waggend en werkend vul ek myself aan
alleen en stelselmatig
doelgerig aangelê met gefokuste asemhaling om die kolskoot
deur te boor
vervreem van vergete hier my verre verlange
en waggend op woorde
wat waarheid om my skryf
en my toevou
met mooi

Ek & Jy / Skrywer Onbekend

Tussen verklapte geheime
En getrekte gordyne
Daar sal ek jou weer ontmoet
Wanneer die wêreld daar buite
Uitgesluit deur ons ruite
Die daglig weer kom groet
As komberse kon skinder
Van kersvlamverhale en as mure kon praat
Wanneer jy vir my fluister
In die diep koue duister oor die wêreld en sy kwaad
Wanneer die aand so naak is
Soos ek en jy
En die stormwind
Waai die reën verby
Daar in my slaapkamer
Daar in my bed
Waar die twee van ons
Die wêreld daar buite belet
Daar lê ons in vrede
En vergeet die verlede
Daar lê ons rustig en kalm
Met my hartklop teen jou oor
Was ons in die oomblik verloor
Oorgegee aan alkohol en daggawalms

AAN

Hallo aan almal daar buite. Hoe voel julle klomp hoenders vanaand? Ek voel tip-top, vlieg vanaand alweer so hoog soos 'n kraai in die skaai. Ek nooi julle almal hartlik uit om saam met my nes te skop hier op Radio NEB. Hier vanuit ons ateljee gaan ek vir julle al die top treffers van julle eie keuse speel, en al wat julle te doen staan is om in te bel. Vir die volgende twee ure op hierdie allerpragtige Saterdag gaan ek tot en met nege-uur liedjies speel wat julle harte gaan laat smelt, julle knieë gaan laat knak. Liedjies gewaarborg om daardie ou vergete herinneringe onder die stof uit te skop. Ek gaan vir julle opgewekte wysies en treurige walse speel, liedjies wat veronderstel is om die voetsole te laat jeuk, maar bowe alles, songs wat julle vir seker aan die dans gaan kry.

Noem dit en ek speel dit. Opgeklitste songs, vergete songs, stroopsoet liefdesliedjies, kletsrym-treffers. Enigiets. Tranetrekkers en selfs liedere wat jou gaan laat lus voel om jou kleintongetjie met jou middelvinger te kielie. So hou daai vingers aan die skakel, en laat die oproepe inrol. Julle ken ons nommer, en onthou ons slagspreuk: bel en vertel wat jy wil deel, en ons sal dit vir jou speel.

Ek gee toe: dis vier lettergrepe te veel om te kwalifiseer vir 'n haikoe, pateties, maar wat de hel, ek hoop tog julle vang bietjie gees vanaand. Komaan, mense, die telefoonrade is styf gespan en dis op die kop sesuur, so vir die laaste uur reeds lui die telefone letterlik hulleself van hulle mikkies af. Al tien van hulle. As julle my nie wil glo nie, luister net na die kakofonie in die agtergrond. Ons radiostasie kook vanaand!! Ek moet egter verskoning aanbied vir laasweek se gebeure. Al julle oproepe het sowaar 'n paar fuses geblaas. Moet julleself egter nie te veel bekommer of blameer nie, want ons het sowaar as wragtig gister 'n nuwe kabel geïnstalleer, die ding is so dik soos 'n olifant se slurp.

Olifantslurp, jy rek en strek so lank soos 'n kameelperd se nek. Kolskoot!! Sewentien lettergrepe in die haikoe, maar die spasiering is totaal en al verkeerd. Glo my, aan die einde van die dag is alles onbelangrik. Al wat julle nou moet doen is om daai vingers ingehaak te hou op julle telefoonslinger, en aan te hou skakel na ons versoekprogram. Die personeel hier mag miskien van tyd tot tyd so 'n tikselkje van hulle wysie af raak, maar hierdie keer gaan ons nie enige fuses blaas nie.

Vandag was 'n taai toffie, 'n moeilike een om plat te kou. So kom ons blaas al daai negatiewe gedagtes in die niet in met 'n dinamite chick. Hoe is daai vir rym? So hier is dit dan, ons eerste liedjie vir die aand. Sit terug in daai leunstoel en geniet die oomblik. Hierdie is 'n heel besonderse treffer, een van my gunsteling: Brook Benton se "Rainy Night in Georgia".

AF

Jissis ... Dis flippen kokend, stomend warm hier binne, ek is doodernstig ... Liewe genade, is dit die heel beste wat hierdie lugverkoeler van julle kan uitstoot? ... Hierdie plek is warmer en meer bedompig as die donnerse onderwêreld ... Blerrie hel, gee my so 'n bietjie van 'n blaaskans, okay? Ek sweet soos 'n vark, verstaan julle dan nie? ... Aaghh!!! dis 'n bietjie beter ... maar ahooi, ek is nog steeds moerse dors. Kan iemand daar buite miskien 'n plan beraam vir 'n yskoue Coke, verkieslik een met pèrels waterdruppels wat afdrup teen die kant van die glasbottel? Moet julle self asseblief tog nie gaan staan en bekommer oor my blaas se kapasiteit nie. My blaas is 'n staalkluis. Aha! dankie Mi-chan. Jy is tops, my pop ... Heerlike koue bottel, wat 'n lafenis, maar waar is die botteloopmaker? Hoe de hel is ek veronderstel om die prop af te kry, met my bleddie tande? ...

Hierdie is nou totaal gek. Stop onmiddellik hierdie belaglike gekskedery, en vir 'n soveelste keer, daar is nie 'n blerrie manier hoe ek hierdie bottel met my f'n tande gaan probeer oopforseer nie!! Asseblief, 'n botteloopmaker, mense!!! Die song amper klaar, tyd hardloop uit ... Fokkkit!! ...

AAN

So dit, liewe luisteraars, was dan Brook Benton se "Rainy Night in Georgia". En wat 'n puik song! Wens ek het self daardie nommertjie geskryf. Voel julle nou 'n bietjie meer afgekoel na die liedjie? Raai net hoe warm is dit vanaand, mense?? Nege en dertig grade Celsius!!! Kan julle dit nou aan iemand staan en oorvertel? Ek gee nie 'n flenter om vir die kammakastige verskoning dat dit midsomer is daarbuite nie, vir my is dit steeds veels te warm. 'n Stookoond is wat dit is vanaand. Laat jou gedagtes toe om vir so 'n rukkie oor hierdie brokkie inligting te fladder.

Dink net so 'n bietjie. Met dit so hittig daar buite, is dit koeler om toenadering te soek in die armholtes van jou meisie se omhelsing. Probeer dit konsepsualiseer. Okay, ek weet ek praat te veel, so kom ek gooi vir julle 'n volgende song, 'n opname van Creedence Clearwater Revival se "Who'll stop the Rain?" So skud daai lyfies, en laat ons rock!!!

AF

... Hey, moenie worry nie, alles okay hierdie kant. Ek het toe daarin geslaag om die bottel se prop met die hoek van die mikrofoonstaander af te forseer. ... Bliksems, dit tref vanaand die kol.

Ontspan, ontspan, ek gaan nie ewe skielik aan die burp gaan nie.

... Die bofbalwedstryd, enige uitslae? ... 'n Ander kanaal? .....Wat? Wil jy vir my sê ons is 'n radiostasie sonder 'n enkele radio in eie besit? Dit moet tel as 'n flippen kriminele oortreding as jy my sou vra!!! ... Ag vergeet dit, bedien my eerder 'n yskoue bier. ... Wag 'n oomblik. Voel asof ek gaan hik. O fok, hier kom dit ... hik.

Catalogue of haikus (rendering the life program) / Givan Lötz

- (1) your mom is coming
to live with us and will work
as our body guard
- (2) sloth with a flower
in its hair pretending now
to be a pillow
- (3) when the waiter asks
if they can take your plate now
but you still got fries
- (4) first you lose language
then control of your body
and then you will die
- (5) have you tried switching
it off and then on again
windows nine-ty-five
- (6) ZhorZhandel
music lover bad speller
and he burned to death
- (7) enter captcha phrase
murmurs of lost ruins
sad reacts only
- (8) fast safe and secure
purchase premium account
click here to download

Almal wou millennials wees (BA is 'n regte egte kursus) / Jan Roux

As so en so 'n millennial was...
my fok.
hoekom sou al hierdie mense millennials wil wees
wat is 'n millennial ooit en is dit regtig so lekker?
(bokradio in die agtergrond)
"julle daai ou is kak weird met sy lang oliekrulle
sy verbleikte corduroy hospice – hospits – jacket
mosesplakkies
tucked in t-shirt en nou kom loop hy hier met sy
fokken stink sigaret"
wat hoog poems skryf oor dooie mense
wat millennials wil wees

hulle is dood.
los hulle.
ons is moeg vir wannabe millennial poems.

The Difference Between Zeugma and Analogy / Liam Kruger

First you think the city's haunted, then you think it isn't, then you realise that you were what was haunting it all along; fine, and maybe even clever, but then what? I'm wondering this sunburnt and vulgar as a cherub, a decade having interposed itself between now and the last time I was here, coiling behind me lazily as a turd, and all my friends have left for London to be bankers and all the streets look different but still stink and bake and I refuse to believe that this is what Heraclitus had in mind. The malls, at least, are the same; but it was only ever okay to haunt those when we were teens, and I'm lurching towards thirty now, as ineluctably as this escalator takes me to the bowling alley floor where we used to buy Long Island iced teas in collared shirts stinking of AXE, unless my shoelace catches now on the escalator's mouth and trips me up, as it used to do; and if it does then I don't know, either my torn shoelace is of a piece with the broken promise of that youth which I am, or it is a mass-produced echo, ready-to-wear nostalgia. Well, why not both; you can not have your cake, and not eat it, too.

Gevriesde Emosies / Curtley Jones aka P.I.K

Ek is koud van binne by my hart is 'n ysboks
Wil eindlik iets mooi met die verse los
Majority vannie homies pretend hulle het drugs gelos
Daar's beauty in die struggle jy sal ko'meet op my blok
Domestic violence amper elke huis nonstop
Smokkel hou die dak op
Dowwelpool op die stop
Mapuza skud op verkeerde spot, roof daai man se botter en brood
As jy hard geval het kom ek help jou sag op
Ons stap die pad saam op
Wag, laat die tyd stop, hou die horlosie dop.
Reagan Wessels justice het vir jou gekom
Karma het haar verwom
Stompie se killer loop nog rond
Manico jou dogters is mooi groot
Doepie jou duime het os gekry by John...
Ek hoop julle het ko'meet met my tannie, is sy mooi gesond?
Ek weet sy sal vir julle sorg
Die koue in die emosie is geborg
Koue trane wat ek stort
Die pyn val op huiltige grond.

Koue trane, gevriesde emosies
Ons draai die klokke terug op alle horlosies
Tyd dra die gewig van alle straatstories
Tyd change na memories, verhalte bly sprokies.

Skepping van God / Romano Mentoor aka Blikskottel

Pas jou op jong dame jy's van God
 Jy's God se handewerk weet jy wat jy's duurder as al die goud
 'n vrug uit sy boonste rakke uit jy kan blink
 So moet nie dat enige een vir jou kom pluk
 Want deesdae sien ek kinders loop half kaal
 Sy moet die klere dra but die klere dra vir haar
 En as haar ma praat dat wil sy kom loop en skel
 Jy moet jou skaam want jou ma het jou 9 maande gedra
 Want sy dink sy is groot en kan oek mos nou roek
 Is laat op die straat met 'n burk op die hoek
 Hy sê die 5 woorde want dit is wat sy soek
 3 maande daarna toe moet sy haar gaan boek
 Want sy's elke nawiek in 'n jol
 Hare bly oek in 'n perm
 Elke aand 'n ander burk stories hardloep vinniger
 Dikker gaan die make-up op
 Trane hardloep agter dit
 Dowel sy net onbewus of is sy dalk in vir dit
 Hy't jou belowe dat hy altyd daar sal wees
 Toe los hy jou alien met 'n kind opgeskiep
 Tipies van 'n man hoe kon jy dit nie sien
 Nou wil jy lê en wonder hoe kon jy te verdien
 But dis te laat
 Nou soek jy raad but waar
 As jy net geluister het way back na jou ma
 But jy't gebackchat en jou ma het op gevaar
 Nou sit jy in 'n trance en hoep vir beter dae
 But jy's elke nawiek in 'n jol
 Hare bly oek in 'n perm
 Elke aand 'n ander burk stories hardloep vinniger
 Dikker gaan die make-up op
 Trane hardloep agter dit
 Dowel sy net onbewus of is sy dalk in vir dit
 So pas jou op jong dame jy's van God
 Jy's God se handewerk weet jy wat jy's duurder as al die goud
 'n vrug uit sy boonste rakke uit jy kan blink
 So moet nie dat enige een vir jou kom pluk
 Jy's 'n skepping van God.

Gatvol / Anwill Valentine aka Jamex

Ek is gatvol van mense in plakkerskampe
Die jeug word mislei van indotas met stampe

Die ranke van 'n polisiebeampte
Is deesdae niks werd want hulle speel ons al2 kante

Reserwe Banke word besit deur ander lande
Die Guptas op die front page op al onse koerante
Almal die ampe in die parlement
Soes 'n dwalende koeël daar tref ons nog 'n kind

Wat van mummies wat deesdae sit en treur
Met 'n leë blik as president, dan wil hy nog regeer

Nog 'n rape saak op die Kaapse Vlakte
jy dink ons is op tik oor die slapelose nagte
Die victims loep langs ons in die strate
Sonder dat ons wiet word hulle oek getarget

Wat maak dit ek niem die reg in my eie hand
But dan beland ek aan die gereg se vekeerde kant!

***Download Getuie\$ se
IT WAS TUFF EP gratis
by rymklets.co.za***

The year before
I met you
I ate berry frozen yoghurt
on a hot summer's evening.

I had just been to see Danièle Pascal
sing Brel songs
in a garden lit by candlelight.
I was with a friend.

I had said goodbye to her,
and come home,
and spooned the mauve dessert into a blue bowl.

You were there.
You were there as I ate the frozen yoghurt,
slightly sad, slightly expectant.

Weeks before, at my birthday,
there were butterfly symbols on so many of the presents,
that symbol of hope and change.

The year before I met you
I discovered blue hairspray,
and started wearing jewelry,
necklaces and bracelets.

The year before I met you
I wrote a short story
about lovers parted by an impossible decision,
and things not spoken about.
And I didn't understand my story then,
even though I had written it,
a year before I met you.

KLYNTJI

'Los ons kinders asseblief'
'Die kind het verdrink in 'n puttoilet'
'Nee'
'Suid-Afrika, yes master'
'100% Boer'
'Betykeer voel ek of 'n koppie tee alles wat met my verkeerd is kan laat weg gaan.'
'Sytaavrieka hoekom is jou biblioteke bergietoilette?'
'Suid-Afrika wat het geword van jou technicolour rainbow en engelvlerke?'
'My ma het my nie so grootgemaak nie'
'100% Kleurling'
'Where do we look??'
'Ma skool het dan ook 'n voedingskema!! Sopkombuis Afhanklike BLIKSEMS en so melk jy die staat'
'Ek het my taal aan my ma se bors gedrink'
'Moenie die ellendes van die bendes vergeet nie'
'Dear WHITE PEOPLE: It is now our time to STFU and LISTEN. There are stories to be told, and hands fists to be held in the air.'
'Jy maak vir jou helde my land, van springbokmuffdivers asof die klokwerk in springbokscrums'
'Lagwekkend – Kwotastelsel in skole wat de fok SA'
'beROERte'
'Tussen tale? Tussen die boom en die bas bly ek steeds 'n gogga'
'Jou ma se poësie smaak soooooooooo lekker!'
'Nuwe Suid-Afrika were fighting a losing battle Spelfout'
'Net gekke en dwase skryf hul name of vensters & glase!!!'
'Hoe privaat is 'n skrif aan die muur?'
'Ons skryf om sin te maak van al hierdie kak, maar niemand lees meer nie...'
'I am a black South African in a white priveleged world'
'Nagtelik is elke verkeerslig óók 'n toets van stadigry en rondkyk'
'You are wasting your energy in your attempt to terrify me!!'
'Do not – RAGE | Go slient – RAGE | Into thy – RAGE | Good – RAGE | Night – Into the dying light!'
'Ek sien wat jy maak met ons soort. Ja Suid-Afrika.'
'We are still here! Ons ook, almal van ons. Liefde'
'Do not place your filthy hands on me' (*Go wash it!!*)
'Suid Afrika ek wil jou so graag onvoorwaardelik lief hê!
'We will never go back to silent cries under the covers.'
'Hoekom glo niemand meer nie? Ek dink ons wil glo.'
'Failed from the START'
'LOS MY'
'Gaan net aan!'
'Maar hoekom net as niemand kyk nie?
'younot the person who you want to be'
'if the world scream at you, you scream right bek.'
'kan ons ophou droogmaak!!!'

'wees braaf in die nuwe sa is daar nie ruimte vir vrees'
'Die kinders moet eet!!! Ouers versuim verantwoordelikheid'
'Ons is moeg vir die donkerte'
'By wyse van skrywe... dis nie toilethumor nie'
'so baie dinge gebeur in badkamers, moeders gee geboorte, tieners dink hul maak liefde, meisies verloor hul onskuld... snaaks hoe ek slegs dink aan die onreg teenoor vroue, terwyl ek in 'n badkamer staan!?!'
'Bou meer skole!'
'die kind is verkrag in 'n toilet'
'@zacsteyn'
'ons land is bitter... mooi ook.'
'2 PLY FOR ALL!'
'gee my 'n pad vir my p03\$'
'shame guilt'
'Maak klaa my bru'
'PRAAT MET MY! Bluetick'
'Moenie 'n koek wees nie...!'
'My Kaap my khoi'
'alles gan oraait is, no matte hoe tough ie struggle vir jou vidag is.'
'meer trane as water'
'it is not just in some of us...'
'my kut my ketel my katel'
'ek was bang vir badkamer in graad een.'
'When will I stop feeling like I'm an outsider in my own country?'

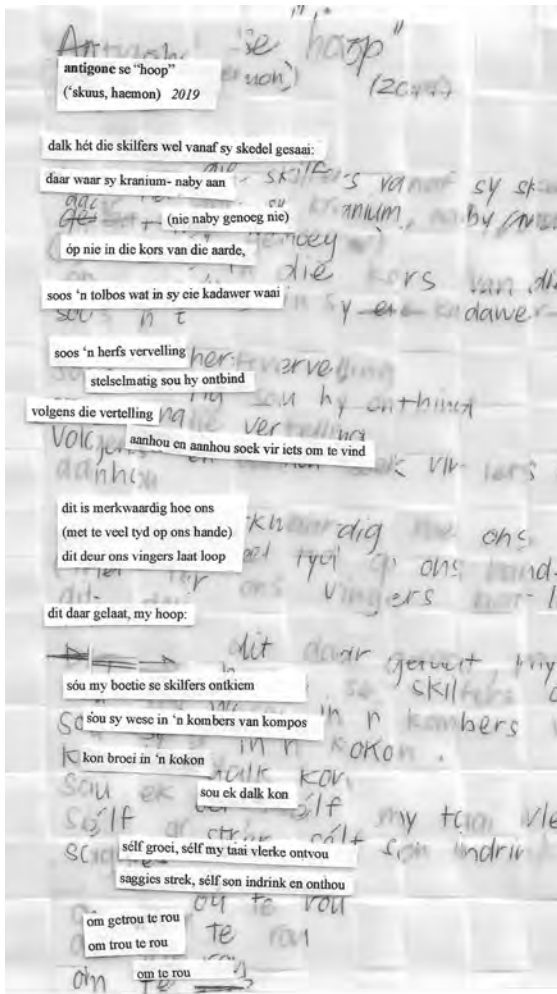
Catchy doublet / Inge Schnick

Só bly ons aan mekaar verknog:
As die liefde opraak, dan maak ons nog.

Tassies / Peter Reinders

A yawn
An accusing look
From the half-empty wine bottle

tiredness overcomes guilt
do not fret, my friend,
I'll end your days
Tomorrow

Devi heard footsteps outside her flat's lounge window. She lifted the curtains, peeped out, and caught sight of the distinctive puffed-up pompadour of Mr. Soobramoney from 5B, walking by with his rotund wife and their two young sons. Mr. and Mrs. Soobramoney were each carrying numerous small decorative cardboard boxes stacked on top of each other. Their sons were each carrying two more moderate boxes. Mrs. Soobramoney probably had little faith in their ability to safely balance the cargo. The entire family was dressed to the nines in what looked like brand new traditional clothing.

Today was Diwali, the high-point of the Hindu festival calendar, a celebration of good triumphing over evil, of light winning over darkness, and inside the boxes were, no doubt, all manner of delicious baked goods and sweets: simple butter biscuits, *nankhatai*, *jalebi*, *samosas*, *poli* and even more obscure and complicated Indian confectionery. Diwali tradition dictated that Hindus visit their neighbours, friends and relatives and deliver these treats as gestures of goodwill and love. And this is what the Soobramoneys were out doing, spreading their goodwill to all the residents of Cycad Heights. But Devi didn't hold her breath for a knock on the door from them, or any of her other neighbours. The reason for her blacklisting was Auntie Bhoomi. At seventy-two, Auntie Bhoomi was one of the block's oldest residents and its de facto matriarch. She was a plain, short, pudgy woman, who would have been completely anonymous anywhere else, yet at Cycad Heights her opinion carried the weight of a Constitutional Court judge. By the time Devi moved in, Auntie Bhoomi was at the centre of everything: coordinating the Heritage Day braai – which Devi was never invited to – babysitting kids while their parents went out for the evening, offering folk-remedies to people who weren't feeling well – the list went on and on.

If Devi had known this she would have been much, much more careful the day she moved in – the day she incurred Auntie Bhoomi's wrath.

Devi had been walking by the old woman's flat carrying a large bin bag of clothing, her umpteenth trip up to her third floor flat that afternoon. The bag made it difficult to see ahead, and as a result she accidentally kicked over two flower pots containing Auntie Bhoomi's roses, which had been sitting outside in the corridor. The pots crashed loudly and broke. Auntie Bhoomi rushed out in time to catch Devi, her sneakers trampling the roses. Devi immediately apologised, but Auntie Bhoomi just clicked her tongue, gave her a disgusted look, and pushed her leg roughly away from the roses. If she had been smart, Devi would have shut her mouth at this point, however she was tired and irritable and snapped: "It's actually against the bylaws to have flower pots in the corridors. They're a fire hazard."

The block bylaws were fresh in her mind having just read them the previous week.

Auntie Bhoomi didn't respond. She instead issued another click of her tongue and stormed back inside. By the next day, Devi had forgotten about the incident. Unfortunately, Auntie Bhoomi hadn't. Devi didn't have any hard proof that Auntie Bhoomi had turned the tenants against her, but it was clear after a few weeks that everyone in the block was deliberately ignoring her. Even when she outright greeted people or attempted to make small talk with them in the laundry room, she would, at most, be met with a raised eyebrow. One woman actually called her a "witch". And it only got worse. A month later, Devi opened her front door on a Tuesday morning to find her garbage bin overturned on her welcome mat. Standing at the end of the corridor was a smug-looking Auntie Bhoomi.

"I was just walking by. Shame, the vervet monkeys are always turning over the bins – such naughty things. Anyway, you should get that cleaned up immediately, dear. We wouldn't want to attract rats or other *undesirables* to our lovely little block, would we?" she said, before giving a departing smirk.

Devi spent the next half hour cleaning up smelly trash in her work clothes. She would find herself cleaning trash from her welcome mat every other Tuesday morning thereafter. It was funny how the vervet monkeys never touched any of the other tenants' bins.

Apart from the garbage dumped outside her door, Devi was also regularly subjected to eggs being thrown on her windows late at night, the air being let out of her bicycle tires, reams of junk mail being shoved into her postbox, food deliveries to her flat which she hadn't ordered, and on and on. There was no way to prove who was behind these things, so it was not like she could confront anyone. The petty pranks were relentless and it slowly beat down on Devi until she found herself a paranoid, frightened mess. And all this over two rose bushes and one, admittedly dumb, statement. This was how the last two years had gone by, cast out by all the other residents and enduring their disapproval and constant harassment. But the rent was cheap and it was all she could afford. The bright side was that she worked long hours and even some weekends at her job as a law secretary and was barely home – so she didn't have to deal with all the unfriendly faces on a regular basis. However, it was much more difficult to avoid them on public holidays and special occasions like Diwali.

That was when the atmosphere in the block would be alive with happy voices, the community coming together as one. At times like that, Devi would draw the curtains, turn up the television and eat a big tub of ice cream. If she was *really* down she would stay in bed the entire day.

Of course, there was always the option to visit one of her friends' families for Diwali but she didn't want to intrude. She could have also travelled the 180 kilometres back to her hometown of Richard's Bay but that would cost money she didn't have. Besides she had lied to her parents about being invited to her neighbours' place for Diwali supper. "They insisted I come over," she had written the previous week in a WhatsApp message to her mother.

Devi dropped the curtain, walked from the lounge into the bedroom and looked over her outfit. She was wearing a new punjabi, deep red in colour and featuring an intricate and elegant pattern. The pants were a modern skinny cut and a flattering

fit. The outfit was completed by a light shawl, draped over her shoulders. Her makeup was also perfectly applied. She wouldn't have looked out of place at any of the Diwali suppers happening around the block later this evening. No sleeping in bed in my pyjamas this time, she thought.

From outside, Devi heard a few fireworks being let off – then lots of happy-scared giggling from children. This was just the start. In a few hours, Chatsworth would be filled with thunderous bangs, booms and explosions from thousands of crackers, and the sky would be lit up with almost every kind of firework known to man. This part of Diwali was something that she hadn't ever particularly liked. The fireworks were unbearably loud at times, not to mention all the trauma it caused to animals. But now, the sounds of the first fireworks of the day caused her to smile. Devi stepped to the kitchen table, pulled out a chair and sat down. The table was bare except for a pink cardboard box, printed with the greeting *An Auspicious Diwali to You and Your Family*. A simple design, certainly classier than the garish ones the Soobramoneys were carrying.

It was this gift that she would personally be delivering to Auntie Bhoomi later this evening. This is a Diwali for clean starts, Devi thought to herself, fingering the lid. Fix everything with Auntie Bhoomi and everyone else would fall into place – and she would finally be accepted as a genuine member of the community.

Devi opened the box and held what was inside for the hundredth time. She wanted to get used to its touch. She had bought it off one of her clients, a petty thief who she had defended and with whom she'd built a rapport. He had promised her that it couldn't be traced. In a couple of hours, once the fireworks were at their loudest, Devi would walk to Auntie Bhoomi's flat bearing her inconspicuous box, knock on her door and, when the old lady answered... Well, who would be able to pick out a gunshot amongst all the fireworks? Once Auntie Bhoomi was eliminated, Devi would go inside and steal some of her jewellery, later to be dumped along with the gun down a stormwater drain.

A murder-robbery is what the police would quickly conclude, when they would be called in tomorrow morning. By the weekend, the funeral would be held and Devi would show up for that, with tears in her eyes. People would see that she was just like them, and not the cold "witch" that she had unjustly been portrayed as all these years.

Then could begin a new era at the block, an era that she could be a part of. But that was this weekend. For now, she needed to wait until the fireworks really began. As if reading her thoughts, another round of crackers was set off outside, again followed by giggles and squeals of delight. Devi shut the pink box and giggled along with them in the small kitchen of her flat, on the third floor of Cycad Heights.

Ferdi, Milnerton

Knows a guy who knows a guy.

Mev. Schoeman, Pretoria

Your Grade 10 Afrikaans teacher.
Hands out sweets if you get full marks; gives detention if you don't.

Glynnis, Hermanus

Admin of the neighbourhood
WhatsApp group.
Names and shames.

galg / Sjaka Septembir

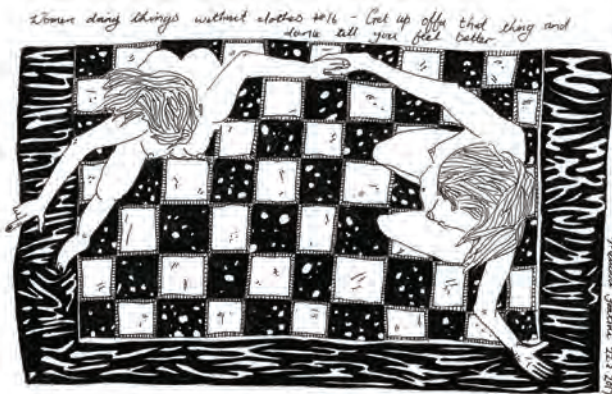
ingedagte dwaal ek weg van die groep
en stap peinsend deur die bouwellige tronk
voor my slang 'n galgrou
genadeloos uit die sandsteenmuur tevoorskyn
in die klipskeure agter die lus fluister spinnekop eiers onheilig
bo teen die daklose mure skuur my oë teen die opgehoopte
voëlkak
uit die asuur lug roep desperate dooies my kwetterend
en ek sien my skoolvriend Theunis se hartseer gesig
onskuldig vanuit die skadus na my staar
Theunis wie met daai sagte oë 'n mens se hart kon raak
“STATEMENT OF INTENT”
lees 'n vergeelde blaai by my gestewelde voet
... Theunis leer my sy broer se motorfiets ry,
daarna spring ons op ons skateboards
swoesj! af strand toe, Duran Duran sing *Her name is Rio* ...
'n rent weg stop ek tussen verbrande kar-ingewande
'n rooi bumper lê en droom van renjaag
die opwinding van die oop pad voor hom
diamant shatterproofglas knars onder my sole
ek stap weg van hierdie swaarmoedige plek
en hoor Oom Ben vertel:
“Dit is die tronk waar Daisy de Melker gehang is.”
vyf tree verder los ek die bende gegriftide mure agter
en betree 'n verlate binnehof
uit 'n sement-oopte

verskyn die ou *drude*, Willem Boshof
sy lang grys baard beweeg spookagtig in die wind
hy buk af, kierie omhoog,
en mik sy kamera na 'n verkoolde graspol
plastiek-ingewande van 'n fotostaatmasjien lê orals besaai
Gideon, die intelligente akteur wat sy brood-en-botter
op die Suidooster-sepie verdien, kom staan agter my
hy mik met sy foon na waar ek kyk
“Ek gaan 'n foto vir Bibi stuur,” sê hy ingenome
Sandra Prinsloo, aan Gideon se sy, vertel iets van Elandsbaai
ek stap 'n tree weg, die son skyn hard oor die Vrystaatse winter
die gebreekte sementvloer vervorm my skadu na 'n kraai
ek sien Theunis spartel

hy swaai
sy skoolskoene skop in die lug
daar in die garage in Standerd 7
ek kyk haastig weg
spinnekoppe loer stil van die krake
voëls kwetter
die galgrou tussen die sandsteenmure
sing swaaient in die ligte bries
'n honger wiegeliëd:
ek soek na 'n nek
Daisy De Melker was 'n ou gek
ek soek na nog 'n nek
net vir die pret
nog een sagte sagte nek
vir die pret

(Bloemfontein, *Drude Waalk gedurende Vrystaat se Kunstefees*, 2018)

Een miljoen Afrikanen
liggen op de bodem van de Atlantische Oceaan.
Straks zal de oceaan overstromen tot over ons Europa
En zullen we in de ochtend
ons croissantje niet meer kunnen eten.
Onze jus d'orange.
Onze terrassen,
waar we zitten in de zon,
zullen worden overspoeld.
De Wet van Archimedes zegt:
De opwaartse kracht die een Afrikaans lichaam in de Atlantische
Oceaan ondervindt,
is even groot als het gewicht van het verplaatste water.
Miljoenen liters water zijn op zoek naar ons croissantje auto jus
d'orange dochters.
Ik wil die miljoen Afrikanen op de bodem van de Atlantische Oceaan
een croissant sturen, een jus d'orange,
Af en toe een droom.
Daar onder water klaagt niemand over hun komst.
Maar kun je vanaf de bodem van de oceaan naar huis bellen?
Niemand van thuis zal weten dat
ze misschien
op dit moment
op de bodem
van de oceaan
een croissant zitten te eten.

As ek nie in hierdie taxi vasgevang was nie, en ek was daar bo, hoog bo alles, sou ek my vertelling op hierdie manier begin het.

Die taxi's dryf rond in die besige straat, 'n bietjie stadiger as die stroom karre. Die sneeu sak neer. Die vlokkies val reguit, sonder om te sweef, asof hulle swaarder as gewoonlik is. Die taxi's beweeg effens na links en na regs, amper onwaarneembaar, sonder om van baan te verander, soos wat hul bestuurders passasiers soek. Hier en daar, verander 'n taxi van baan. Die remligte van 'n taxi kom skielik aan soos wat dit vassteek en dan na regs swenk. Dit is die taxi waarin ek vasgevang is.

Ek kan nie sy gesigsuitdrukking peil nie. Hierdie taxibestuurder van my. Die meeste van die tyd het hy daardie uitdrukking. Asof daar 'n gewig aan sy kakebeen hang, en in 'n teenreaksie lig hy sy kop effens en hy konsentreer om geen emosie te wys nie. Maar soms laat daardie selfde uitdrukking my dink dat hy in 'n salige staat van meditasie is. Ek moet bieg dat ek nie hierdie taxibestuurder van my verstaan nie. Ek besef dat ons mekaar glad nie ken nie, al is ons saam vasgevang in hierdie taxi met sy effens muwwe reuk – die mengsel reuke van al die liggame wat dag na dag inskuif en dan uitskuif. Hoe sou hy kon raai dat daar iets aangaan onder my starre, religieuse voorkoms. Dat ek ook gedagtes het, en dat my gedagtes nie ooreenkom met my voorkoms nie. Omdat ons nooit met mekaar praat nie, kan ek net na hom en sy passasiers luister en kyk, en raai wat in sy binneste gebeur.

Daar beweeg sy oë nou na links, regs... Hy sal nou-nou stop vir 'n nuwe passasier. Ja, daar stop hy. Daar's drie van hulle wat agter inskuif. Die spasie is min. Hulle sit styf teen mekaar, regop, ongemaklik. Asof op 'n kerkbank. Hulle lyk redelik dronk. My taxibestuurder lig sy kop effens en kyk op na die truspieël. Dis sy manier om die bestemming te vra.

“Coin Sainte-Catherine et Rue Crescent,” sê die kort, dik man in die middel in Frans. Sy aksent is vreemd. Amper Kanadese Quebec Frans, maar sy erre klink anders, asof dit nader aan die voorkant van sy verhemelte gevorm word, net agter sy voortande.

“Give'r!” sê die man aan sy linkerkant in Kanadese Engels.

“Yeah, mate!” se die lang man aan sy regterkant in Australiese Engels.

“Check ça!” sê die Kanadees and wys na my. “Buddy Christ.”

“Bloody Christ,” sê die Australiër en die passasiers lag.

“Tu viens d'ou?” vra die Kanadees.

“Algérie,” antwoord my taxibestuurder.

My taxibestuurder glip moeiteloos in die stroom karre in. Sy harige hand druk-druk op die skerm pie in die middel van die paneelbord en helder musiek begin speel – dit het 'n bas ritme wat die luidsprekers sekondes lank laat vibreer.

“Gym music,” se die kort, dik een.

My taxibestuurder se regterhand lig vanaf sy rusplek op die bobeen en hang, palm omhoog, bo die ratkas. Sy kop draai effens na regs. Is

die musiek nie ok nie? vra sy hand.

“Ça marche,” sê die Kanadees.

“Non,” sê my taxibestuurder en hy druk-druk weer op die skerm pie.

Die sigeluid van ’n oop hi-hat simbaal wat toemaak op die kort staccato-klanke van ’n elektriese kitaar vul die kar. Die snaartrom kom by. ’n Man lag saggies, en dan raak die instrumente stil.

“Roxaaaaanne!!!” skree die luidsprekers en die drie passasiers tegelyk.

Dit lyk asof my taxibestuurder wil glimlag.

Die taxi wieg heen en weer soos wat die drie passasiers op die maat van die musiek met hul bolywe beweeg – links en regs. Die skokbrekers is oud, en die taxi sit hom nie teë nie.

Die taxi beweeg stadig in swaar verkeer. Dan kom dit met ’n ruk tot stilstand. My taxibestuurder kyk vinnig oor sy skouer, en dan skiet die taxi na links en vorentoe. Die koppe van die passasiers ruk agteroor met die wegtrek. Hulle lag hard. Nou maak hulle dit deel van hul dansbeweging. Hul koppe knik agteroor en vooroor saam met die ritme.

My taxibestuurder jaag asof die duiwel agter hom is. Die taxi rem, wil-wil ’n gaping na links vat, maar dan gly dit seepglad na regs en vorentoe met vaart.

“Roxaaaaanne!!!” skree die kort, dik een en die Kanadees weer saam met die musiek. My taxibestuurder se neutrale gesigsuitdrukking verander in ’n yslike glimlag soos wat hy sy kop na regs draai om na die passasiers te kyk. Sy kop swaai terug en die glimlag verdwyn asof dit nooit daar was nie.

“Céline Dion!” skree die kort, dik een. Die taxibestuurder steek sy hand uit na die skerm pie.

“Tabarnak!” vloek die Kanadees. Die taxibestuurder draai sy kop na agter en hy lag hardop. Die kort, dik een lag saam met hom. Nou is hy weer besig met die skerm pie.

“I shot the sheriff!”

Die Kanadees en die kort, dik een sing hard en vals saam.

Kan dit wees? Ek sien ’n klein beweginkie van my taxibestuurder se kop, asof hy saam met die ritme beweeg. My uitdrukkinglose taxibestuurder wat heelnaag mense optel en aflaai met donker, vae oë en net die nodigste sê – kan dit wees dat hy saam met sy passasiers op die musiek beweeg? Daar is dit weer! Hy beweeg sy kop na links, wag vir ’n oomblik saam met die musiek, en dan kantel sy kop na regs.

Op die maat van die musiek swenk die taxi weer links, regs en dan skiet dit vorentoe. Hierdie keer met selfs meer vaart. “Tabarnak de câlisse!” vloek die Kanadees weer. Die kort, dik een glimlag breed. “Esti!” vloek hy saam. En dan: “Criss!” terwyl hy stip na my kyk. Kan dit wees dat die Katolieke gevloekery ’n gespot met my is? Maar nee, dis tog maar hoe al hierdie Quebecers vloek.

Die Australiër sit kop onderstebo.

Die taxi skiet verby die karre links en regs van ons en die enjin dreun hoog. Die kort, dik een glimlag breed. Die Kanadees lyk bekommerd. Die Australiër kom half regop en glimlag effens.

“Jááman!” skree die kort, dik een. Dit pas by die reggae musiek, maar dit klink vreemd in sy mond, soos ’n bekende woord in ’n vreemde taal. My taxibestuurder se skouers skud soos wat hy geluidloos lag.

Die musikspeler bly op reggae. "African Postman!" sing die man uit die luidsprekers. Ek kan nie help om heen en weer te wieg nie. Maar ek wieg nie saam met die ritme nie – my bolyf het sy eie idees – en dit irriteer my grensloos, soos altyd. Ek tel saam met die ritme van die musik: een, twee, drie, vier. Die ritme leun sterk op die derde telling – een, twee, DRIE, vier – soos 'n afbeenhond. Maar ek wieg soos 'n mal ding – 'n poliritme waaruit niemand sin kan maak nie.

My taxibestuurder vleg die taxi met vaart tussendeur die ander karre. Ek verwonder my aan hom. Wanneer hy van baan verander, gooi die momentum van die taxi sy bolyf na links en regs, en hy vind 'n manier om dit te laat werk met die ritme van die musik. Al wiegend stuur hy die taxi deur die sneeu, deur die karre en daar is 'n oomblik waar dit vir my voel asof nie een van ons in die wiegende taxi omgee waarheen ons op pad is nie.

"Ici, ca marche," sê die Kanadees. My taxibestuurder rem tot stilstand en draai die volume van die musikspeler af. Die kort, dik een sukkel om sy beursie uit sy jeans uit te kry. My taxibestuurder kyk in die verte deur die voorruit. Die kort, dik een steek sy hand uit met 'n noot en my taxibestuurder draai sy kop net effens na regs, kyk uit die hoek van sy oog na die noot, en vat dit. Die kort, dik een kry 'n klein glimlaggie om sy mondhoëke – nie asof hy bly is nie, maar asof hy effens teleurgesteld is. Asof hy iets meer verwag het – 'n ander reaksie. "Ce'st complet," sê hy. Die drie passasiers skuif uit die taxi uit. Soos wat die Australiër uitklim, kyk hy na my en hy sê: "Cheers, Buddy!" met sy duim in die lug.

Ek wens ek kon antwoord. "Spot the difference, buddy!" sou ek sê. "We are but a taxi filled with Buddy Christs. Got that mate?" En omdat hy dronk is, dink ek hy sou 'n grappie maak oor die meervoud van Christ.

My taxibestuurder se kop draai effens na links, na die karre wat links verby stroom. Soms weet ek regtig nie wat hy dink nie. Ek kyk na sy donker oë en ek het geen idee nie. Daar is ook geen leidraad op die res van sy gesig nie. Geen glimlag, geen frons nie. Net die donker, vae oë. Het hy die rit geniet? Die musik wat hy gespeel het, die jaagtog. Dink hy aan waar hy sy volgende passasiers gaan kry? Dink hy terug aan die dadels en die palmbome en die blou lug en die rooi sandgrond van sy geboorteland? Sy gesigsuitdrukking is nou neutraal, so uitdrukkingloos, asof hy nie nou net hardop gelag het saam met 'n passasier nie. Asof daardie gesigsuitdrukking permanent is. Permanent gestol in een uitdrukking – soos my gesig. Gegiet in 'n vorm waarvan ek nie kan ontsnap nie. Maar ek is nie uitdrukkingloos nie. Ek glimlag grotesk, duim in die lig. Asof ek hom kan bekeer tot die Katolieke geloof. En ek wys na hom met my uitgestrekte voorvinger, een oog toegeknyp, asof ons 'n kennis van iets deel, wat niemand anders van weet nie. Ons geheim.

Ek verbeel my weer ek is daar hoog bo alles, en ek sien my taxi trek stadig weg en word deel van die stroom karre. Die lig is aan bo-op die dak. Op die spaadjie agter ons staan die drie passasiers: effens onvas op hulle voete. Ek raai wat hulle sê.

"Osti! Motherfucker could have killed us!" sê die Kanadees.

"Loved it," sê die kort, dik een. "Like having our own DJ."

"Motherfucker is driving bloody Buddy Christ," sê die Australiër en draai om.

En daar is ek ook, in die taxi: die Buddy Christ-figuur op die paneelbord wat heen en weer wieg, duim in die lig asof alles doodreg is. Maar ek weet hoe ek veg teen die meganiese wieg van my kop. Ek wil beweeg saam met die ritme van musiek. Die derde telling in my taxi-man se reggae musiek is waar ek my kop wil laat wieg. Maar ek kan nie. My kop skud heen en weer – 'n ligsinnige, onwillekeurige reaksie op die beweging van die taxi. Dis so verkeerd. Dis heiligs-kennis. Die klem hoort op die derde telling. Ek is 'n reggae man gegiet in 'n Buddy Christ vorm. 'n Potsierlike afbeelding, 'n bespotting van wie ek is en van die vorm waarin ek gegiet is. Ek hoort nie in hierdie vorm nie.

En jy, my taxibestuurder, in jou vorm in hierdie kar met die lig op die dak in die swaar sneeu.

Ek wonder, my taxibestuurder, of daar êrens 'n huis is waarnatoe jy kan teruggaan, waar hulle iets vir jou sal slag op die slagplek agter die huis. Daar waar die grond donkerder geword het van al die slag, sodat dit nou die slagplek is. Hulle sal hom keelaf sny, sodat die bloed uitspuit. Die bloed sal eers vinnig en dan stadig vloei soos 'n dik stroop en saggies in donker grond intrek asof dit daar hoort.

Poppi, late evening / Bill Dodd
(For Tony, if he'll have it)

as if an unearthly hand
had reached down
into the street
and scooped all noise out

so that on the worn pavings
and under the porticos
we could own
our footsteps again

and barely a room
in the high stacked medieval
homes on either side
showing a glimmer of
light or life

to be given a street like this
to take the middle
of it slowly
and not be threatened
by voices or tyres

to be able to think
that a small mischievous god
or minor angel
could pause here
to watch us doing nothing
but walking intently

and go back
among the timeless ones
and tell how humans
have made streets
only to undo their purposes

all this was given us tonight
without reason
without deserving

in Boer staan en wag vir die fokken Engelse

I. paap / Joe Botha

mense?
mense wil graag glo
hulle is
spesiaal
en hulle is
spesiaal
is hulle
soos wat apartheid spesiaal was

CLOAK / LUCA VINCENZO

Op die plaas... / Louis Duvenage

...is die couple in hul huis ingewag deur 5 rowers en gerob.
3 dae later het die eenaar die voordeur gesluit
en my gebel uit sy woonstel in Parys. Nie Vrystaat nie.

Hy't gemove to prove.
Sy property is beskikbaar vir 'n shotgun sale
en hy's nou veilig bo die vuil ou Seine.

En ek?

Ek sit en ween langs die vuil ou Bergrivier.
Nog 'n belegger verlore
maar wag ek vir 'n nuwe sonsopkoms.

Beyond Cyclone Idai / Nessy Shimwafeni (Dedicated to its victims)

My prayers go out to the people of Malawi, Zimbabwe and Mozambique
in a time of calamity God provides the healing that you seek,
words are not enough, Africa, let our actions speak
in the true spirit of Ubuntu; together we are strong when one of us is weak.
A trail of death and destruction lingers on after Cyclone Idai,
waterlogged memories of submerged villages and floating bodies,
all exposed to the eye,
the sky was falling in on itself,
I am asking why, why did so many souls had to perish and die?
Idai washed away everything in its path without a warning,
many held on throughout the night, but lost grip in the morning,
sometimes profound peace is found in the depths of our mourning.
Out of these troubled waters up you shall rise,
every tragedy gives birth to blessings in disguise,
as dark clouds disappear, a rainbow fills out the skies.

Did you know how you were loved?
There in the air
Where the clouds began to kiss the sky.
On the prayer mat
Where the energy of faith kissed your forehead.

We are here left on land.
We are here left clutching our hearts
resting our heads on the bloodied ground.
Your lives are ours to hold.
We can only say
Know you were loved.

Did You Know? / Thokozile Madonko

Home – near but far in Northern Namibia

Home \ 'hōm \ – one's place of residence or a place to call home. Home is beautifully set in the northern reaches of Namibia. It is where you will need to unstrap your wrist watch as here we live life in the slow lane.

[Makalani Palm]

Domestic animals will welcome you in style as they slowly careen the roads in search for their daily nourishment. Savannas are decked stunningly with majestic Jackalberry trees, Makalani Palms do not go unnoticed, and of course the Bird Plum trees with their sweet eembe wild fruits will ensure that you return for another visit.

[Eembe fruits]

But, I am sure a Lucky Dube song from the Manchester United Shebeen (bar) will urge you for a quick pit stop for that cold Tafel or Windhoek Lager.

[Shebeen]

Life is different here, in a good way of course. It is where the exchange of greetings take just a little longer due to the many ehe's. It is where a little boy at the Omuthiya Shoprite selling his wire cars will judge the passage of time by the position of the sun in the sky, while you inquire about his operating hours, he might instantaneously inspire you too.

[Boys]

It is where seven day long weddings are a cultural norm and most certainly you would not miss those pink odelela skirts or dresses, which are still considered the top fashion trend by many.

[Odelela]

It is where celebratory occasions like welcoming you always calls for some delicious marathon chicken and a few sips of traditional brews like, omalodu, ombike or fermented marula juice for the strong one. Choice is yours!

[Omalodu]

So, home is near but far and I am excited to welcome you here someday.

Sangoma: 'n Brief van haar vakansie / Le Roux Schoeman

Noudat ek uitgeshrink van kop is kan ek treur
oor ek laat was om te lees
en stadig om te leer
hoe toe 'n boek en lig hartseer kan wees

Ek is 'n ouer vrou nou
Single Sangoma. Towenaar op Tinder
Laat die stukendes na my toe kom
Moet hul nie verhinder nie
Moet nie oor hul skinder nie

Die wêreld is 'n tumbler en die pole
rinkel teen die glas
Als wat om ons draai
draai om eie as

On Old Marikana Road / Phehello Mofokeng

Just under 20km out of Rustenburg, on Old Marikana Road, in Bleskop; there is a huge old mine cemetery. The cemetery lies a stone's throw away from the mine hospital. Our fathers and grandfathers lie here. Cattle and men walk on the heads of these forgotten African men. Their graves are nameless, unmarked. Thornbushes grow thick and tall on their names. Some men are thought to have absconded their families, some died paupers, some died with their children's names on their lips. They are forgotten, their graves unknown and coal trains hoot past their memories. Mine bosses have grown fat bellies on the pensions of the old men who died underground and above ground, of illnesses they cannot even pronounce and while digging for minerals that their children will never benefit from! Graves are sacrosanct to Basotho (ba sootho, brown people). They are not just a hole filled with bones. They are a reminder of where the soul departed from; they are an eternal reminder of a life lived. I remember these souls that I do not know. I place a small stone on their collective graveyard that has been summarily reduced to a dumping site.

kameraad : bly
buite bereik as jy kan
van die k-woord :
dis kode vir kadders
en ander kaddas
wat praak en preel in die klei
van ons kasionale
kakhuis vir knopkoppe
of kwaak in die kotsbakke
wat deurgaans vir koerante

ons is immers ammel kens –
eners kleinserig vir koord en akkoord

verwys na die kataklisme
van koringkrieke in die kantien
wat elk koning of kwien wil kraai
om op die kassie te kaperjol
indien jy dit op die krop sou hê
of nie anders kan nie

of die karadys van kapers en katlagters
veral die kasarm vet katte gevoer
op coke en koek-sistas
en die kadawers van ons koorvaders

wees bly daar is nog koekemakrankas
om gesoek te word
boegoe en khoikhoikooigoed
vir die pluk in die kloue
boerkies vir katang of vang met kettings
bakvissies en broe's vir bokjol en kapzella
bergies vir koueboud kiep onder die brûe

noem die kranformeerde makoeloe president
'n koespoes as dit moet
verwys na klote en konte en kie.
en die konstitusie bekook deur kaputalistiese
kaapteins van die kapaatsektor en kosters

maar hou kop-onder-die-kombers
verby die kalamiteit van kobbejane
en hoes-koes bo die wind
van windgatte aan bewind

en kyk veral uit vir die kawoord se doodskoot

ek ry vanoggend
werk toe
in my swart kar
(werk
want die nag kom nader)
Joburg is grys
slaap sandkorrel in my ooghoeke
die karradio is afgeskakel
té vroeg om bloed
en werkloosheidssyfers
af te wurg
jare gelede toe ek nog
niks geweet het nie
het die dagbreek
min vir my beteken
net nóg 'n dag nog 'n dag
nou is dit anders
die oggendstond het
koringgerwe koeltebome moontlikhede
in die mond
asem en 'n bewus wees
van hoe klein ek eintlik is
in en uit
ek ís

(die nag kom nader)

ek het lank lank gelede
gedroom ek date
'n vreemde girl
sy't met sonop kaal
voor 'n oop venster gestaan
om die eerste sonstrale
op haar vel te voel
sy het sag gesing in 'n taal
wat nét sy en die son geken het
'n gebed lomerig
soos 'n akkedis se maag
daar was 'n tattoo op haar rug
'n lotusblom
'n slanggodin van Babilon
ek het koud en verlief
wakker geskrik
ek het nooit weer
van haar gedroom nie
later in die kombuis
'n nota op die houtvloer uitgekrap
met vingernaels

ek was nooit regtig lief vir jou nie.
ek los vir jou 'n sonsopkoms
op die tafel
langs die cornflakes

bye

(werk
want die nag kom nader)

ek was 27 toe Fellini dood is
nét toe ek op die drumpel van
verstaan was waaroor
sy films eintlik gegaan het
ek wou nog met hom praat
oor die vlieënde Jesusstandbeeld
die hele Satyricon Roma
Juliet of the Spirits
ek wou hom na my troue toe nooi
god asof hy 'n oproep
sou neem van 'n
niemand Afrikaanse ou
wat nog te sê
sy bruilof bywoon

(werk werk)

ek ry

ek dink aan
Shepard en hoe ek op 24
hom wou gaan opklop het
vir 'n bier en 'n chat
oor cowboys wat oor liefde skree
in motelkamers
vasgevang is tussen dun mure
versier met goedkoop kuns

omdat ék vasgevang was

hier
tussen die koue suiderkruis
en
niks niks niks

ek is
ek was
ek is

my jong siel het geglo
die gode van film, teater en woorde
sal my nooit in der ewigheid
seën of salf of 'n bier
saam met my drink nie
want dié wêreld is mos
twee wêreldes
een vir gode
een vir ons
noord
suid
bo
onder

hoe verkeerd was ek

as above
so below

tuis bes

(maar die nag kom nader)

of soos daai keer
toe ek en my broer
Un Chien Andalou
by UNISA gaan kyk het
en tussen die opgepofdes
uitbundig gelag het
vir die absurditeite:
swart miere in 'n oop handpalm,
'n dooie bul in 'n vleuelklavier,
die oog en die volmaan
en die skeermes
die skeermes
het ek nie toe al geweet
hierdie lewe is net 'n droom nie
en wat stil op daardie skerm
uitgespeel het werklikheid is nie?

ek het gewens Dalí was my pa

ek was ek is

vanoggend is die belofte van reën
verstrengel in jakarandas
dis koud vir vroegsomer
genade het liefde nodig

om oor 'n stad soos dié
te kan uitsak

ek ry werk toe
in my swart kar

(want die nag kom nader)

en my ego is 'n insomniac
ek wil hom vasbind en
in die kattebak gooi
soos daai sterwende man
aan die begin van Goodfellas
want hy kraak my breek my
soos ek ry
pootjie my op my pad
soebat vir aandag
probeer verhoed
dat ek die genade
die droom
om my raaksien

ek is ek is

ek soek stilte asseblief (!)
skree ek vir hom
ek weet jy's daar in die kattebak
maar ek wil die strate
en wolkekrabbers
en my medependelaars op pad
werk toe vol liefde maak
pers liefde
nes die jakarandablomme wat
dié tyd van die jaar oor alles reën
strate laat lyk soos 'n priester
se purper serp wat op 'n vloer lê

ek is

pers soos my hart
pers soos my siel
pimpel en pers

(werk
want die nag kom nader)

tog is daar soveel lesse
uit 'n oop hand

wat nou al vir maande lank
my lewe sagter maak
die droom geduldig aan my uitlê

maar my ego skop en skree
in die kattebak
en ek wil huil
want die nuwe dag
en die jong somer
en die liefde wat ek nou
na jare se gestrompel en geskarrel
gevind het gooi 'n kleed van diep

vrede
dankbaarheid

oor my

ja moenie die dankbaarheid
vergeet nie
ek is dankbaar vir nog 'n dag
vir liefde
en ja
ook vir my bloeiende ego
in die kattebak

ek is
ek ry werk toe

liefde
'n bont pocket square
in my baadjie se bosak

(ek moet werk
want die nag kom nader)

en
ek is nog 'n duisend paychecks
weg van nirvana

eendag
gaan ek 'n gedig
oor al hierdie dinge skryf

**At the Kushi Institute
in Becket / Carla Chait**

Write this from a passed place.

The room I'm in then, paper-
thin, with only a writing-table.

But there was S., grey and
hard of hearing; someone alone.
And met J. One day on the lake,
we watched old trees reflected.

Read Ohsawa definitively
along the shelves of the library:
principles of unity, infinity –
All mountain paths led me
to Aveline,
piled with pebbles
and coloured flowers.

Packed pockets full of leaves
to send home for someone to keep
so I could be there.

Repeat for S. what the teacher said,
of unity and infinity. For a time,
have J. listen in.

Before I came back
to remember always
what Aveline wrote in a letter
to Lima from a past place:

*Thank you very much
for worrying about me.
I have become a little yin,
but am still okay.*

1. Hoe is dit dan, dat so is
In die doodse stilte van 'n somersnag
Jou verstand vir jou 'n maal opdis
En jy teruggevoer word na 'n slag
'n Halwe leeftyd gelede.
Jy het iets skadelik kwytgeraak
Iets oortuigend, maar irrelevant in die hede.
En wat die moer maak dit tog nou saak,
Uit liefde en jagsheid sou jy enigiemand skaad,
Selfs jousef waar jy met jou hart op jou mou staan.
Want op daardie stadium was jou wêreld mosterdsaad
En jou persepsie van tyd die droog van 'n traan.
Dit is half-drie in die môre en jy wroeg met die spook
Terwyl jy geduldig wag vir die ketel om te kook.

2. Die ang van wortelskiet waar jy hoop die lower groei
Is die vlam onder voet voor jy spring.
Jy hoop vir die beste met die twyfel wat broei
Terwyl jy spartel in die waters van oorweldiging.
Dit is 'n tyd waar jy met jousef kennis maak,
Met tye van ontsag en verwondering.
En tye van teleurstelling en bitter smaak,
Wanneer dié wat jy koester die vrede bring.
En met die doelwit wat heeltyd op die horison bly
Weet jy darem waar om te soek vir die warm en vlak,
En vir 'n oomblik kan jy regop staan, asem skep en perspektief kry
Voordat jy die hele proses van voor af aanpak.
Die hoenders kekkel terwyl ek sit en besin
Waar die son sy kop uitsteek oor Klein Begin.

3. Die geeste van die Bebrilde man en sy Grootoog maat
Spook in die strate en op die hoeke.
'n *punk poet* en dakfilosoof wie ek inlaat
Redigeer my drome met hul middernag besoeke.
Dit is 'n daaglikse patroon van vroeg opstaan,
wandeling, koffie en in sardynblikke reis
'n Mengelmoes vergesel deur 'n klankbaan
van die makabere en die top 40 treffer-lys.
Ek wag geduldig vir 6 roepe van die koek-koek,
En word later ingewag met drukkies en 'n soen.
Dan, wanneer dit stil raak, tref die vloek,
ontwikkel swart op wit, my visioen.
Daar is 'n wonderwerk in 'n lappie leem.
Waar niks was, het iets gestalte aangeneem.

'n Ode aan my maagdelikheid / Sariné Potgieter

Om 'n maagd te wees op 23 is 'n ewige straf.
Te oud om vinnig daarvan ontslae te raak,
maar ook nog te jonk om werklik te kan verstaan.

Ek wil so graag net ontslae raak van jou
ek wil verdrink in die ewige bevryding van 'n ewige orgasme
maar helaas sit ons nou hier ek met my bene styf toegekny
en my ma se woorde eggo weer in my kop:
"Onthou vroeg ryp, vroeg vrot."

Opeens is ek weer die skooldogtertjie
die rompie mooi net onder die knieë,
die skoolkousies spierwit en presies opgevou,
die Hello Kitty-onderklere net vir my ogies bedoel.

Ek haat jou my maagdelikheid
ek haat die skuldgevoelens wat jy vir my gee
ek haat die tienermeisie-gevoelens wat met jou gepaard gaan.

Want die fok alleen weet
ek wag nou al 23 jaar
vir absoluut
fokol

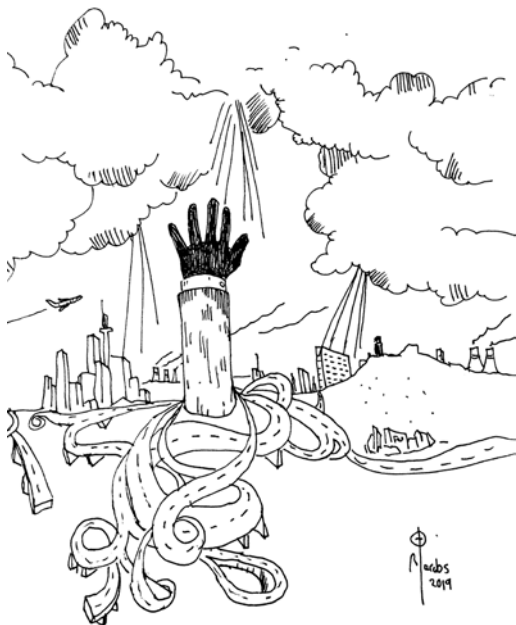

Send me a ticket / Gary Cummiskey

That should have been the end of it, but it wasn't. He found the letter in an envelope in a street in downtown Joburg. "I read that letter in 1982," he said. "I was in Syria and Angola. I hit the wall. The wall swallowed the letter."

A West Coast story / Peter Retief

"Sunrise and sunset – both over the ocean. That's how it is here in St Helena Bay," he said.

RIAAN JACOBS

Grafskrif / Hanru Niemand

ek skryf jou naam op die water
die water wat alles insluk
die skepe
die maste, die kraaineste
die houtterings van verwarring
en die vloeke van kraaiende Hollanders
word alles gesluk deur die water
die water wat ankers losmaak
laat afgly
en met 'n dowwe veraf mompel
laat oplos tot 'n stil geheim

ek skryf jou naam op die water
die water wat alles insluk
die paddas en die vissies
en die paddavissies
se metamorfose
en die metafore van metamorfose (soos:
die afgrype by die einde
in die kake van 'n voël
is die drome om 'n ooevaar te word)
word alles gesluk deur die water
die water wat alles insluk
die naaldkoker,
sy vlerke
die oomblik wat hy die spieëlblad
prik

die eene van sy voorvaders
se streekproewe en disseminasie
die vooruitgang van hul insig
van hoe rimpelinge uitdy, hoe sirkels
die maan laat waggel
en die sterre laat bibber
asof sterre bang moet wees
vir die insek-intellek
nee,
elke deining elke verwaande stuwung van begrip
word gladgestryk
tot 'n donker marmarblad

ek skryf jou naam op die marmar
die marmar wat alles insluk
die uitspannel se glimmende swart vlerk
en die gespiende donker atlasse
tussen die melkweg
en die aarde se droom van die melkweg
word platgedruk deur die marmar
die marmar wat alles insluk
ook om te lewe en
om nie te lewe nie
en die raaisel wat tussen hulle lê
brutaal, vir blindes 'n sterreteken
van twee dooie mossies

Soms wonder ek in 'n onbewaakte oomblik
terwyl die deadline-drake vuur spoeg
en 'n dreigende dog dowwe onheil
deur my gedagtes doef-doen
wat die klankbaan sal wees by die begrafnis
van ons allermooiste taal.
Wanneer Afrikaans – onherroeplik en onpeilbaar –
soos alles anders onder hierdie eensame son
ook ter ruste gelê word, na 'n lang siekbed, dalk 'n terminale taalstryd
maar gestel Afrikaans sterf eersdaags, op slag en onverwags
soos 'n voetganger voor 'n bus
sal Die Huisgenoot sonder huiwering as 'n laaste hoera oor dié
roudiens verslag moet doen
vaarwel sê met 'n gedenkuitgawe soos laas met Doktor Verwoerd
joernaliste sal ondanks die ooglopende hartseer moed skeep,
want hulle weet:
geen generiese driester-resensie van lae-oktaan popliedjies hoef weer
die lig te sien nie
geen obsessiewe fynkam van Instagram-profiel wat tot brekende
nuus verhef word op Netwerk24 nie
geen meer moderator speel op kotswekkende leserskommentare
onderaan berigte nie
geen missed calls meer maak na Bobby en Karlien se ma nie
die massas sal natuurlik ook opruk
met hoedens en check-hemde, jeans, pedal pushers, Crocs,
Grasshoppers en plakkies
soos in die vet jare van Skouspel by Sun City
iemand sal saggies prewel:
“Mphe Di Hoenor
Mphe Di Kentucky Fry
Mphe Di Hoenor
Mphe Di Lemon and herb”

iemand anders sal uitwys dat dit eintlik nie 'n Afrikaanse liriek is nie
ou én nuwe vetes sal saam met die oorledene begrawe word
Anton Goosen bedaar oor sy blikmusiek-backtrackbrigade tirades van
ouds op LitNet
Dagga-Dirk Uys rook 'n vredespyp en maak vrede met alles wat voor,
tydens én sedert Voëlvry gebeur het
Steve Hofmeyr en Esmaré Weideman deel dieselfde teepot
Theuns Jordaan en Gert Vlok Nel neurie “Beautiful in Beaufort-Wes”
Theuns vergewe ook almal onvoorwaardelik wat hom al Seuns Orgaan
genoem het
en die resesent wat sy stem beskryf het as “'n brul van 'n lesbiese
leeu”
Arnold en Ewald Coleské daag saam op in daai Toyota Prado
Ons kan natuurlik nie koebaai sê sonder 'n paartie nie
Afrikaans se Aftjopkonsert sal afskop met Snotkop se “Parapapa” en

“Rock my Amadeus”

Refentse sal dan “Sonvanger” cover

En meer as een tannie sal ’n nat sneesdoekie opfrommel en prewel:

“Sy Afrikaans is darem maar mooi.”

Nicholis Louw sal wydsbeen daai lyfie van hom rrock en die

C-akkoord vier keer verkeerd druk op sy air guitar

voor Gerhard Steyn die gospel-weergawe van sy treffer sing: “Ek is,

Jesus Christus” (daai song bestaan regtig, Google dit)

Leah sal sommige gehoorlede laat fikseer op lekkerder dinge om te

doen as soen met jou klere a-a-a-a-a-aan (soos staanribbetjie braai, of broeknaai)

Dan volg ’n trio-medley met Juanita aan die spits wat volledig bestaan uit die koorgedeeltes van “Ska-Rumba”, “Da-Idi” en “Pateyo”

Dis pleinweg net lekker.

Tydens ’n kort pouse sal Johan Stemmet en die Musieklab

vir oulaas ’n paar vyftiggrandjies aan gehoorlede smous.

Gehoordeelname sal ook aangemoedig word

En almal sal vir ’n laaste keer die woorde “Ek vra jaaaauw, bleeeeeey,

beeveey, meeeeeeey” dreunsang

Met Bok van Blerk wat die skare lei met wuiwende hande en “De La Rey”

Die konsert sal opbou ná ’n klimaks

met Steve wat nukkerig instem om nie “Die Stem” te sing nie

en settle vir “Pampoens”

Jay en Lianie May gaan vir oulaas saam droom van ’n plek waar die son nooit gaan set

Dan Bobby met “Spieëltjie” en Karlien met “Geskeurde Jeans”

Gevolg deur Die Kontrak se wenner Demi-Lee Moore wat uitgevat

in haar pienk-en-wit wennersrok haar goue treffer “Mis eet slaap

herhaal” sing. Mis eet slaap herhaal. Wat de fok beteken dit?

Daarna sal Kurt Darren die paartie eindig met “Kaptein”

en sommige sal sokkie en sommige sal swymel

en wanneer die laaste noot weergalm en die vuurwerke klaar is

sal die terrein ’n see van wit plastiekstoelwees

en ons sal almal huiswaarts keer

in stilte

met tinnitus in ons ore

tongesonder taal

en tuis ’n laaste treffer compilation album op iTunes aflaai:

“Afrikaans is Dood – Volume Geen”

Don't laugh at the stay out of trouble receipts – clean it yourself / Hagen Engler

I'm stopping with the shit when I get out. *I'm never doing it again. I'm sure my friend will come. Don't laugh at the cops. My children are getting old, and they are suffering because of me.* *The worst part is my mother's going to find out, because I was using her car. We have a business together in town. My son came up from East London for father's day.*

One seven, one twenty-one. *No I've never been blessed, only three miscarriages. In KZN, near Maritzburg.* From Congo, Lubumbashi – I've been here two years now. ~~We decided to go clubbing, just like father and son. I had a customer and he wanted to get some coke, so I said I'd get it for him. I got into it because you need money.~~ My friend said I should go and drop off this phone for a customer. *He heard me say one and a half, so he was going to pay me one point five per gram. The bouncer offered us coke, so we said ja. We were a team of eight.* *I ordered the powder, but before the guy came back, I got a pick-up and I had to go.* He sold them a phone but it turn out it was blacklisted, so he I want to give them a new phone. They took out the coke, but next thing the cops arrived out of nowhere. **You cut it eight ways.** *I picked up the customer and we drove straight into a roadblock on the way to the strip club. When it got to the McDonald's, I wait there almost an hour. The bouncer dropped it on the ground, and I started laughing at the cops: I never got to cut a million, but sometimes eight hundred thousand.* *I almost got away with it – he felt in my pocket and then went on to the other one, but then he looked again and found it. I was about to leave, but then I see the guy coming with the police. I was like, "Who's coke is it now!"* **Sometimes you cut a hundred thousand, then you have to work again the next week.** *They only found the one – there's another gram in my car still. I didn't have a receipt for the iPhone, so they say suspected possession of stolen property. After I laughed at them, they didn't want to hear about a bribe.*

There's always somebody in the inside. *I was able to phone my friend who used to be a cop. Now my friend must just come to explain the police what happen. I've got no bucks, so I had to phone my ex-wife in PE. Either a guard or a policeman.* *He says I must say a customer left it in my car and I was going to take it to him to find out if maybe it's drugs. There was also a TV. My ex wasn't impressed, hey.*

I was able to do it for five years without killing anybody – I was lucky. *The police didn't want to hear about going to the ATM. It was still in its box, sealed brand new. Three five for the bail and the lawyer.*

But then some guys got arrested in Cape Town and they confessed me. *They said I must just come with them and now here we are. I was just dropping it off for my friend. I spent*

Thursday night, but there was load-shedding, so the dockets went to Bramley.

I'm still awaiting trial. *I'm going to have to borrow for the bail money. Yes I'm sure he's my friend – we have a business together. They came back late, so now we looking at the weekend. It's been two and a half years now. If I can get police bail I could be out in the morning, but they say that for possession you need a prosecutor. When my friend comes, I think we might need three thousand. I've got a bunch of numbers, just I'm low on charge.*

I might get out next year. *It's a warning sign; when I got in, I didn't know whether to greeet or what. It was fine, just cold, though. Prison is better than the holding cells. A sign I need to stop fucking around. Hillbrow is better than this one. We only had the one blanket each. They're watching the football tonight there in prison. I don't even do the stuff, but it was a way to make some extra cash. In Hillbrow they bring you coffee in the morning. It's not worth it. It was just bad luck. We must be sure to get the receipts next time. I'm going to be stopping the taxi work. They have TV, bunk beds, there's a shop, you can buy canned food...*

It just puts you in dangerous spaces. But who has receipts for everything? If I was still working undercover, I'd have bucks. You just try stay out of gangs, and you can be out sooner. And you're working late hours. We mustn't come to Sandton. There's so much corruption, so I had to get out of it. Just don't get involved. From about eleven, midnight, till the clubs close. At the shop downtown the cops don't bother you. I'm quite ethical. Just mind your own business and don't worry about money. Sometimes I wait for the bouncers to cash up and then I give one of them a ride back to Soweto. We have our customers. If you gonna be ethical, you always going to battle.

It's the trying to get money that gets you into trouble. *He pays for my ride home.*

But the phone was blocked and we wanted to make it right with him. It was just bad luck the cops arrived. **Just keep your head down and clean your space.** *If my friend comes back, maybe we'll be able to sort something out. It comes from a place of trying to help. If you want it to be clean, you must clean it yourself. I don't want to spend two nights in here. You just shouldn't laugh at the cops. Sometimes you must just leave it. No one else will clean it for you.*

No one else will clean it for you.

Rita is die eenaar van 'n Japannese bantam-hennetjie. Sy is versot op dié kreatuurtjie se superkort bene, en moerse kam en stertvere. Chabo is haar skaduwee. “Kak die ding nie op jou matte nie?” vra ek toe ons vriendskap nog nuut was. “Al gehoor van sfinkters?” kap sy terug.

Rita se Japannese bantam-hennetjie loop nie net vrylik in haar huis rond nie, sy klim ook kordaat op Rita se skoot en verwyf ure daar, soos en wanneer die gees haar blykbaar lei.

Hoe groter 'n voël, hoe minder gereed kak die ding, sou ek later lees. Waarskynlikheidsteorie 101. Was dit nou 'n huismossie.

“Fok, kak die ding nie op jou nie?” wonder ek benoud.

“Chabo het wel minder sfinkters as jōu 60 of so, maar sy's 'n absolute meester in knyp and release. Nog nooit een glipsie op my skoot gehad nie” sê sy moederlik trots.

Rita se Japannese bantam-hennetjie doen wel baie maklik vriesbrand op. In die winter loop die kaggel 24/7 om oorlewing te verseker.

“Sfinkters en stelsels,” verduidelik Rita. Dis waaroor die lewe gaan.

“Daai kaggel skakel homself af en aan om op 23 grade te bly.”

Op 'n dag sit ons drie op Rita se stoep, toe ek opmerk hoe lank haar beenhare is. Soos in weke laas geskeer. 'n Seker teken van 'n groot skroef wat gevaarlik los is.

Ek los dit daar, maar dink: as ek nou 'n hoender-whisperer was, sou ek kon uitvind wat makeer. Soos in Oupa en Ouma sit op die stoep en daai hele stupid rympie oor Oupa se los maag.

En dis toe wragtigwaar Rita se moeilikheid. Van haar sfinkters het opgepak en sy sprak geen woord nie. Gaan sien g'n dokter nie. Praat langand oor die ding.

“Rita, die chirurgie kan deesdae ongelooflike wondere verrig, en absolute worst scenario sal jy 'n stoma-sakkie moet dra. Maar magtig, so kan jy nie suffer nie!” probeer ek 'n plan voorlê.

“Sfinkters en stelsels, jy't dit self gesê, Rita.”

“Touché. Or not touché?”

poedelnaak

Lonely duif / Wian Taljaard en Hendrik Nieuwoudt

dis hoe dit begin het
jy was 'n cool canoe en ek die ander aand
ons onself in 'n donker kamertjie
toegesluit ek wil dit nie meer lees nie die prente teen die kas
is liability-blou
besef ek dis die sterre begin ek rondkyk en sien ander planete
die son is meer recent op my chats met die maan
agter jou word altyd so stil as jy dit lees
kom hoog en ons fluister frank ocean in ons fort
die muur was the louvre
jy spring soos popcornpitre en klavier oor my
ek hoor elke keer weer die stilte
moenie vir my jok nie ons is op die berg nou
sy hou haar alles in haar arms
blou donkerblou bors jy
jou kop teen die venster gekap gebinne binne my
dit het nie gebrand nie dit was net interessant
hy rus net jy het cool eyeliner aan
jy het so gelyk gelyk gly dit uit my mond uit
dis die line wat my gekry het lady bird
ek gaan dit moet gooi hoe maak mens dit dood
sons is ek lonely duif op die draad sons weet ek nie waar
lighters is nie sons
sons is ons perfek

Intermediate / Henali Kuit

"There is no point, the weather, there is no point, the weekend!"
-Sam Allingham

In my free time I practice the piano
I taught myself to read the notes in the music
and to play the notes on the keys.

In my free time I got to the park – where it is quiet
where it is green
where it is not crowded.

In my free time I make notes in a small notebook
about 'my friends' and 'my weekend'.

I study in my free time.
Now I speak poorly but soon,
soon I will be much much better.

Because I have been using my free time to study
I check the expressions on my face.
I look at the lines move.
I scoop a hole into my voice and I
listen to myself speak.
I speak now in a way that is deep and firm and
– it takes me a while to land on the word – uncharacteristic.

Ek loop op die lyn

tussen

WiFi en sein; nie eens God

kan my hier in die hande kry nie.

Dis die hel van stilte;

geen kommunikasie te vind nie, die

duiwel kruip weg om elke hoek en draai,

maar sy skopies gee hom weg.

Is ek een van hulle

(die vele “ontnugterde massas”

wat skynbaar hier moet beland)?

Hierdie vernuwing raak nou vinnig oud;

daar's die reuk van kuier in my klere,

my hart lê kaal opgekrul in sy bed en

ek voel hoe brand 'n koffiekol op my long

terwyl die sigaretsnot in my keel afseil.

Kyk, ek kyk altyd neer op die kind wat ek was,

maar een ding is seker; hy het ten minste

nooit 'n tweedagbabalas gekry nie.

Ek herken elke kar waarin ek ooit gery het,

maar ek vergeet wie saam met my was.

Ek drink my dooie mense se drankies,

elke keer kry ek net nog een by, maar

eers ná al die begrafnisse verby is

het whisky begin lekker raak vir my.

Jy is ongesond vir my verstand, want

daar is 'n fyn lyn tussen geloof en psigose;

partykeer moet die partytjie ophou.

Ek kyk altyd neer op die kind wat ek was

maar sekere dinge steek nog steeds

dwarskrop in my keel vas;

my hart klop nog steeds vinniger as die roomystrok

se deuntjie verbykom, om en om die blok.

Ek raak sommer kinderlik opgewonde,

maar dan ruik ek weer die reuk van kuier aan my klere.

Ek stoei met sigaretsnot wat in my keel afseil.

Ek voel die naarheid my weer begin bekruipe.

Deur al die gedagtes wat my siel kom vervuil

kyk ek altyd neer op die kind wat ek was.

Hierdie vernuwing raak nou vinnig oud.

Ek snuif die lyn

tussen

God en my brein;

ek gaan seker nooit weer my bed sien nie.

Henry en Martin het mekaar ontmoet in die eerste week van hul eerste jaar op universiteit. Henry het tale en letterkunde studeer; Martin ingenieurswese en toegepaste wiskunde. Henry was lief vir woorde; Martin was lief vir musiek. Martin het gesing in 'n koor, en Donderdagaande na kooroefening het hy in die musiekbiblioteek gesnuffel vir nuwe skatte. Henry was 'n introvert; hy het gehou daarvan om in die universiteitsbiblioteek by 'n tafel te sit vanwaar hy ou leergebinde letterkundige werke kon dophou, en die papierstof kon ruik.

Henry was lief vir Martin, maar Martin was lief vir Jesus. Martin het Henry nou en dan genooi om saam met hom te gaan na 'n pinksterkerk se opruiende dienste, maar Henry het die meer subtiële skoonheidswaarde van konvensionele Protestantisme verkies. Henry en Martin was vriendelik met mekaar, maar nooit eksplisiet meer as vriende nie. Martin het seker gemaak dat hy en Henry mekaar meestal in die teenwoordigheid van ander mense ontmoet. Wanneer hulle op kampus in mekaar vasgeloop het, het hulle vinnig en gemaklik gesels, maar net vir 'n paar minute. In die paar jare wat hulle mekaar geken het, het hulle slegs tweekeer alleen ontmoet.

Die eerste keer was in die winter. Martin het vir Henry genooi om te kom luister na iets spesiaal wat hy in die musiekbiblioteek ontdek het. Martin het selde die studentehuis vir homself gehad, en daardie Sondag het hy sop gekook en opgewonde in die kombuis met Henry gesels terwyl hy doenig was. Henry het gehou van stiltes, maar Martin wou die stiltes vul. Martin het Henry vertel van misterieuse verskynsels genaamd Lagrange Vermenigvuldigers, en hoe hulle nuttig is om objekte te verstaan met massiewe volume maar minimale oppervlakarea. Henry het niks hiervan verstaan nie, maar hy het dit geniet om Martin dop te hou terwyl hy gesels, die sop proe, 'n spesery byvoeg, 'n groente kerf, 'n bak uitspoel. Henry was gelukkig.

Met bakkies sop in die hand het Henry saam met Martin gestap na sy kamer toe, en daar het Martin vir Henry gevra om kruisbeen op die vloer te sit, sodat Henry op dieselfde hoogte sou wees as die musiekstelsel se luidsprekers. Martin het verstellings gemaak en na Henry toe gedraai voor hy die musiek aangeskakel het – hy wou Henry se reaksie sien terwyl die musiek speel. Dit was Arvo Pärt se Cantus in Memoriam: die mooiste musiek wat Henry nog ooit gehoor het. Henry het geglimlag, en toe skielik was hy aangedaan. Henry en Martin het 'n tweede keer na die stuk geluister en toe het Martin die opname uit die kassetspeler gehaal en vir Henry gegee as 'n geskenk.

Toe word Martin skielik ernstig, en hy het Henry vertel van 'n onlangse naweek weg saam met kerkvriende, in die berge daar naby. Martin het vertel dat die groepsdinamika een aand vreemd gevoel het, en dat hy vermoed het dat die mense saam met wie hy daar was dalk aan 'n kultus behoort, of moontlik selfs sataniste is. Martin het vir Henry gevra of hy 'n satanis is, en Henry het nee geantwoord. Henry het gelag oor die vraag – onseker of Martin ernstig is – maar Martin het nie gelag nie.

Henry en Martin het albei romantiese verhoudings met vrouens gehad, gedurende hul universiteitsjare. Henry het by mans en vrouens geslaap, maar hy het seks oor die algemeen teleurstellend gevind. Martin het intimiteit mettertyd in geheel verwerp, en gemeenskaplike vriende het gekla dat Martin toenemend onkenbaar was. Teen hul finale studiejaar wou Henry steeds by Martin wees, maar hy het begin vrede maak daarmee dat dit nooit sou gebeur nie.

Die tweede keer dat hulle saam was – net die twee van hulle – was op 'n soel vroegsomersaand net voor hul gradeplegtigheid. Henry was op pad om 'n gevorderde graad oorsee te gaan doen, en Martin het voorgestel dat hulle tótsiens sê by die botaniese tuine langs die ou konservatorium waar Martin sy weeklikse kooroefening gehad het. Henry het buite gestaan en wag en geluister na die musiek wat van binne hoorbaar was. Hy het met sy rug teen 'n boom gestaan en 'n sigaret gerook en geluister of hy Martin se sangstem kon eien. Na die oefening het Martin laggend by die deur uitgestap saam met die ander, hy het geskerks oor iets en rondgekyk tot hy Henry in die verte gewaar het. Toe die ander weg is het Martin na Henry toe gestap.

Hulle het nie werklik gewees wat om vir mekaar te sê nie. Ja, ongelooflik hoe vinnig die jare verbygegaan het. Ja, ek sal dit ook mis. Dit het gelyk of Martin huiwer – daar was iets wat hy vir Henry wou sê – maar dit was moeilik om dit te verwoord. Henry was hartseer, maar ook vaagweg geïrriteerd. Soveel jare. Soveel verskuilde, verspilde gesprekke, gedagtes.

“Ek wil tóg vir jou sê, Henry,” begin Martin. “Dat ek dink jy versigtig moet wees in die lewe.”

Martin aarsel, kyk rond vir die woorde – maar toe praat hy wel verder: “Ek dink jy moet versigtig wees om nie te oop te wees nie. Oor dinge. Oor jouself.”

Henry was nou kwaad, hartseer. “Luister, Martin, ek moet gaan.”

En toe: die ongelooflike.

“Ek het gewonder”, sê Martin, “of jy sal omgee as ek jou vashou?”

Henry was stil. Die woede was steeds daar, maar nou was daar ook iets anders. “Eintlik, Martin... Ek dink tog ek sal omgee.” Henry het vir Martin gekyk, sy skouers opgetrek, omgedraai, en weggestap.

'n Paar jaar later, kort nadat hy teruggekom het van oorsee, het Henry nog eenkeer vir Martin gesien. Martin was op 'n fiets in die besige parkeerarea van 'n winkelsentrum in hul studentedorp. Martin het vir Henry raakgesien, oorkant die straat, en toe roep hy uit – “Henry!” – en hulle waai vir mekaar. En toe was hy weg.

Die tyd stap aan. Lewens neem vorm aan. Daar was werk, veranderinge in beroep, verdere studies, ander lande, nuwe stede, minnaars. Ten minste eenkeer 'n jaar het Henry die internet gebruik om na Martin te soek. Waar was hy? Is hy gelukkig? Wat doen hy nou? Maar daar was niks nie: geen teken van hom nie; nie eens op Facebook nie. Vyf jaar, tien jaar, vyftien jaar later het 'n ongemaklike sekerheid in Henry vorm aangeneem: Martin was dood. Hy is dood omdat hy homself doodgemaak het. Wat anders kon dit wees? Hoe kan 'n ingenieur met 'n van so eiesoortig soos Martin s'n net verdwyn?

Henry het tot hierdie gevolgtrekking gekom na aanleiding van 'n staaltjie wat hy by 'n werksete aan tafel half-gehoor het. Iemand het vertel dat, voor hy uitgekóm

het, hy so 'n diepe depressie beleef het oor wie en wat hy was, en dat hy homself weens godsdienstige vooroordeel en skuldgevoel so gehaat en misken het, dat hy snags met sy motor se deure oopgesluit en die ruite afgerol stadig deur die strate van Hillbrow gery het, met die hoop dat iemand hom sou kaap en doodmaak. Henry het gedink aan Martin se toenemende, beklemmende godsdienstigheid, jare gelede. Ja, hy was dood: Martin het homself iewers in 'n bad oopgesny of aan 'n boom opgehang omdat hy nie wie hy was met wie hy gedink het hy moes wees kon versoen nie.

Steeds het Henry elke paar maande op die internet probeer uitvind wat van Martin geword het. Maar daar was geen spoor nie.

Nog jare het verbygegaan. Henry is 'n doseerpos aangebied by dieselfde universiteit waar hy en Martin mekaar ontmoet het en verlans vlugtig aan mekaar bekend was. Volle sirkel. Henry het dikwels verby die huis gestap waar hy en Martin daardie koue Sondagmiddag sop geëet en musiek geluister het. Soms het hy na die botaniese tuine gegaan, boek in die hand oor 'n etensuur, en gaan sit onder die boom waar hulle soveel jare tevore hul laaste gesprek gehad het.

Een werksoggend was Henry op die universiteit se aanlyn studente-argief besig om 'n student se studierekord na te gaan, vir toelating tot nagraadse studie. Die skerm het 'n voorletter en 'n van gevra, en op die ingewing van die oomblik sleutel Henry Martin se uitsonderlike van in, voorletter M., Ingenieursfakulteit. Die rekenaar is vir 'n sekonde stil, en dan is dit daar: Martin se volle akademiese rekord, sy studente-adres – en ook die naam van 'n familieplaas diep in die Karoo. Daar is ook 'n telefoonnommer.

“Hallo.”

“Hallo. Is dit Mevrouw _____? Martin se ma?”

Daar is 'n pouse. Fok tog, dis wreed, dink Henry, paniekerig. Dis wreed om arme, dooie Martin se ouers so uit die bloute te bel.

“Ja? Ek is Martin se ma. Wie praat?”

Henry verduidelik dat hy 'n ou vriend is, van universiteitsdae, maar dat hy lank gelede Martin se kontakbesonderhede verloor het, en dat hy wonder hoe dit met Martin gaan.

Henry hou asem op.

“Dit gaan goed met hom,” sê Martin se ma.

Verligting. Hy leef. Hy is nie dood nie. Daar was geen tragiese oomblik van onvolkome volbringing nie. Tog, die ma klink versigtig, op 'n afstand.

“Ek was in dieselfde kerk as Martin,” sê Henry. “Ons het soms na dieselfde kerk toe gegaan,” kwalifiseer hy.

Dit werk. Dit klink of sy ontspan. Maar hy moet nog 'n paar vrae beantwoord voor hy hoor dat sy werklik rustig word. Sy vra vir Henry wat hy doen, en hy vertel vir haar dat hy 'n professor in 'n taalvak is. Sy klink beïndruk. Sy vertel vir Henry dat Martin onlangs by haar en haar man op die plaas gekuier het, maar dat hy tans op 'n afgeleë dorpie is waar hy werk met mense in sy gemeenskap.

“Glo jy in Jesus Christus?” vra sy. “Is jy gelowig?”

Daar is net een moontlike antwoord op hierdie vrae. Henry weet dat sy antwoord nou die paspoort is na die inligting wat hy wil hê, oor Martin en oor sy lewe.

“O ja, beslis,” sê hy.

“Ons is ook,” sê die ma. “En Martin is geweldig gelowig. Baie meer as wat hy was.”

Sy praat 'n uur lank met Henry. Hy hoef nie baie vrae te vra om haar aan te praat nie. Sy klink amper verlig om iemand te hê om mee te gesels, om die inligting te deel. Daar is baie wat oortollig is, maar die feite is die volgende:

✓ Martin leef.

✓ Na hy graad gevang het, het Martin siek geword. Die aard van die siekte is vaag. Daar was 'n poging om hom te behandel, maar Martin het die behandeling gestaak en moderne medisyne en tegnologie verwerp.

✓ Martin het nooit as ingenieur geregistreer of gewerk nie, ten spyte van die onderskeiding en die aanbod van doktorale beurse.

✓ Martin spesialiseer nou as 'n soort alternatiewe gesondheidswerker.

Hy deel sy gawe met ander in 'n klein gemeenskapie iewers diep in die Oos-Kaapse platteland.

Laat in die gesprek erken Martin se ma dat sy geweldig bekommerd is oor hom. Dit is asof Martin toenemend onkenbaar en onbereikbaar word. Sy en haar man is nie meer jonk nie, en alhoewel hulle 'n goeie bedrag geld kan kry vir hul plaas ('n energie-maatskappy wil dit koop vir hidrobreking), het hulle ook drie ander kinders en 'n hele paar kleinkinders vir wie hulle voorsiening wil maak.

Martin woon in 'n klein tuinwoning agter in vriende se erf, op 'n klein dorpie. Wat gaan van hom word? Geloof in God is een ding, maar sy kan nie help om haar te bekommer nie. Sy voel skuldig hieroor.

Henry raak stil. Dit voel vir hom of hy in 'n andersoortige, onwerklike plek is. Dan dring haar vraag tot hom deur, in sy oor deur die gehoorstuk: “Wil jy hom bel? Hy het 'n selfoon. Ek kan vir jou sy nommer gee?”

Henry skryf die nommer op 'n geel Post-It notatjie neer en plak dit vas teen die muur langs die foon. Hy bedank Martin se ma vir haar tyd. Hy belowe om 'n draai te maak as hy ooit deur daardie deel van die land ry.

Hy sit met sy rug na sy lessenaar en kyk vir 'n ruk by sy kantoorvenster uit.

Die waarheid is dat Martin leef.

Maar dit is nie die enigste waarheid nie.

Henry onthou die mooi jongman met die groen trui, so vol lewe op sy fiets, hand in die lug – “Henry!” – en die dapper, angsbevange glimlag. Henry dink daaraan dat sy verhouding met Martin steeds massiewe volume maar minimale oppervlakarea beslaan.

Hy neem die Post-It nota met Martin se selnommer tussen voorvinger en duim en trek dit stadig van die muur af, en dan laat val hy dit versigtig in sy snippermandjie.

Henry het Martin verkies toe hy dood was.

1. hare groei op die kop
die buik en die tande
ek is die holtes
van my moeder se hande
2. soms deur ander
of juiste gewin
val die stukkie wat pas
in hul pas-plekkies in
3. wanneer ek sterf
laat hul onthou
dat ek binnekring
in mond sou hou

*Hoe gemaak met mense
wat nie behoorlik
grootgemaak is nie?*

HOE GEMAAK / FRANCOIS LION-CACHET

hulle sê mos jy sal saai wat jy naai. en soms sal jy naai wat jy saai.

ja jinne, alles is 'n naaiery.

met ons highbrow naaiworsing, fancy naaisaamboek en ons hordes naaigradse studies het ons uiteindelik besef ons deel almal een great en mighty naaisionaliteit. of jy nou 'n naaipolitaner, naaimakwalander of naazi is mag jy naai net wie jy fokken lus het.

met ernstige naaibetragting kom ek agter dat hierdie spel op aarde een groot naai-apeury is. net naaiboosings en naaipraterery waar jy kyk. waartik kan ons nie teen ons naaituur bakel nie. sekere kenners beweer dit is 'n knaende naaitosis, maar ek dink ons is net te damn naaistierig! en kyk waar het dit ons gebring – 'n wonderlike spul naaisate met 'n glorious naaitienskap. ek kan dit nie genoeg benaaidruk nie, maar ons is almal genuine en naaigemaak.

sels naaidoodse ondersoek toon dat die naaiskotte van 'n goeie naaiery jou summier na die hiernaamaals stuur. ja, laat ons meer naalartig en naaiwyrig wees en hierdie naailope met volle bors en spier hardloop.

ons sal naaidehand die rowwe see met toe oë naaivgeer mits ons naaistreef om die beste naaiers moonklik te wil wees. die naaigevolge sal 'n soete naaismaak in die mond laat...

naaispel en naaiskrif: the time is naai to NAAI

In my moer in / Stanley Cierenberg

Soos 'n skaapwagter sy skape aanjaag,
die wind die wolke bymekaarmaak,
net so jaag die groot verlang die onthou,
tot ver in my moer-en-maai in

Warden, Vrystaat / Louise Geldenhuys

In die winter is alles skerper,
blinker water grasser gras.
Net beeste tussen die veld en lug.
Kaal bome klou aan die son
en die ooptes skeur my hart in strepe,
strepe rook, strepe geel populiere.

Hygpoësie / Zuriël

wild-wakker die gedagtes
onbeplan die genotsklagtes
eiesinning die hande
stil-verdrink die skande
lam die inspanning
hoeklos die paslaken
warm die omvang
glad die verbygang
teister die binnekring
hardhandig die binnedring
wagsyfer die terugwerk
vervullend die nadertrek
snak die fluister
bure die luister

by keeping still, listening with my skin,
I hold my breath to hear them speak of me;
not immediately, but minutes after the light
goes out, a gentle cough, that old politeness

which presages a speaking from the heart;
they take no shape I can discern, no order in
which the books were read, dates of publication,
author's births or deaths, just pages fluttering

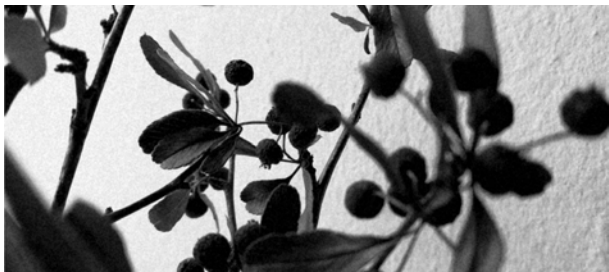
and an author's voice begins; these makers of
works I do not own but only shepherd down the
years, shelve and curate for others in their turn,
now they speak my life, gift me my biography

on this night they speak of venues where we'd
met; Mr Sholokov cannot forget a dark caravan
outside Koln, their coldest season yet and my
concern more with coins for the meter than

Russian winters of the soul. Mr Kotzwinkel
gleefully relates how laughter spontaneously
combusted in all the right places; Mr King says
not so, he can still smell air-freshener, single-ply

Mr Milne chuckles he'd tousle my hair, if he
could reach, spiked like a sucked peach pip after
a swim, admonishing that I'd still be the innocent
had they not all brought their bigger notions in

a baritone at my shoulder, from the History
of Blues & Jazz, says cut the bleating, come away
someone is about to play, warm, smoke-scented
arpeggios rise toward the ceiling, in the key of A

verken / Mariet Steinmann

Brasilianers lag in k's oor die foon en
dit het my vir 'n oomblik laat double-take,
want ek't eers gedink dis 'n tikfout
of een of ander selfoon-glitch of 'n lost-in-translation-iets,
maar toe blaas hy sy see- en sonskyn-aseem oor my nek
en dit voel soos 'n stilwind wat tolbosese deur die Karoo warrel en waai
en hy kyk na my met oë soos die goud van 'n sonsopkoms oor die
Magaliesberge
en toe
bring sy seevaarderbloed my terug na my Afrika-huis

TANKWA CAR OF THE YEAR / OKKERT BRITS

Afrikana 1:2 / Si-Lest Gomes

op Frankfort sal sy jou kop neerlê
daar waar haar saad
nuwe lote geskiet het
op Bethlehem sal sy jou in haar goingsak
toeknoop
jou sorgvuldig gaan afslag op Rosendal
jou ingewande deur haar meule maal
met geelperskes meng
dit saggens toedraai in netvet
en jou versteek in blikkies Main Line-tabak

sy sal jou wiegend tot lappop verwerk
'n doringdraadkroon op jou kop
neerlê
jou heel insluk
en stuk
vir stuk
verteer
tot jy een word met haar
tot jy met stokkende stywe glinsterende oë
arms omhoog
uitvloei uit haar
sý, die moedertaal

History is the mirror through which we see tomorrow.
She is the apartheid portrait and silhouette of liberty in Port
Elizabeth.
In Cairo, the pyramids would show you her hidden hollows.
Through the Niger River, she led Frederick Lugard to Lagos.
She is the archeologist's landmark of Blood Diamonds.
You could ask the Congolese, Angolans, Liberians, and the
Ivorians,
They would tell you that Free Town was never a free town.
Yes! Freedom is never free at all.

We were rivers of blood and forests of bones.
We were snapping twigs and broken glasses.
We were these and more, in search of a Big Tomorrow.
Hurray now, the Tomorrow is here!
(Maybe not so 'big', correct me if I'm wrong.)

"Children are the leaders of tomorrow",
a songbook we were forced to buy at school many years ago,
My father had no money, ergo, I was forced to borrow.
It was the only way I could learn and sing along with my peers,
damning my ego.
Alas, the leaders of today are still yesterday-leaders' alter-ego
Are people not born because others should be gone?
How then would the beautiful ones come
when the ugly ones are still very much in form?
When exactly shall we see this Big Tomorrow?

6 – 15 MAART 2020

Kook & Geniet

Die dag wanneer die laaste skaap
langs die karoobosse vrek val
moet jy jou vleisdis
uit 'n ander sny.

Vang hom aan sy skeen, slag hom,
smeer hom met knoffel en olyfolie,
sny af die oortollige vet om te braai.
Sprinkel sout oor 'n laag blatjang
en peper en stop 'n boer
of jou buurman, pens
en poot in die oond.

Diereslagters

(Na D. J. Opperman)

Die land van oorfloed:

Hulle staan voor 'n trog
in die donker en wag,
buike in die modder
en hande
duiwel die skuur oop.

Dan die katswink hou
en mense wat aan reste smul.

Twee strandlopers
dartel
oor swart en wit
klawers branderskuim
en mosselklip
met iewers in die middel:
see

Jy is gebore in die jaar van die hond
klein en kwaad
sonder tand of klou met 'n donker pels
sag sag soos skaapwol
jou ma maak jou groot op koeskoes en pap slyp
jou tande op tarentaalbene sus
jou met rock-musiek en babataal

later groei jou hare krullerig en jou lyf lank en jy
blink uit in tennis en skaak terwyl jy bloei
na skool loop jy weg van die huis en hardloop
saam met die wolwe heelnag hap jy
na woorde om te kou met jou tande wat skerp
skerp word jou ore is antennas

in jou dertigs sit jy ernstig en elegant in die koffiewinkel op die
hoek
ek bedien jou met my woke T-shirt ek is
jou twaalfde slagoffer ons lê snags nakend
in jou woonstel
wat uitkyk oor die park met beelde
van lewensgroot neste en Cecil John Rhodes en stry
oor gewelddadige kinders wat haweloos
langs die fietsrakke lê op kartonbokse en sement en haal frases
aan van Audre Lorde en die ysprinses in Frozen
vroegoggend skeur skeur jy my oop om woorde
wat ek gesteel het
te vind en aan die wêreld uit te basuïen

die ontsporing begin
met 'n uigerafelde sein
wat XXXXXX makertepas
sodat vingers nie soos van ouds
oppik
tik
skryf
geld tel
kaarte speel
of verken nie
oorbekende wêre raak EENVOUDIG
weg
XXXX gesigte en stories skuif op
XXX vat kortpad
speel wegkrupertjie met hersen-
skimme
na die wegraping
is byna met die XXXXXX lyf oor
die mens nie

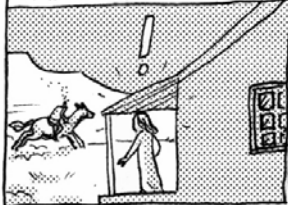
MET SY NEUSGATE WYD EN DIE
ORE OP SY NEK, SOOS DIE WIND YL
VERBYSTERD DIE DIER,

MET DIE SKUIM IN WIT VLOKKE WAT WAAI
UIT SY BEK, EN GESPAN SOOS
'N DRAAD ELKE SPIER,

BY DIE HUISIE VERBY WAAR 'N VROU
STAAEN EN KYK ...IN DIE AFKOP-DING
KEN SY HAAR MAN ...

MET 'N ONAARDSE GIL

VAL SY BLEEK SOOS 'N LYK ...

PERD EN RUITER VERDWYN IN DIE PANI!

WEE DIE REISIGER WAT DAAR ONWETEND
KOM SKUIL WAAR BOUVALLIK DIE HUISIE
NOG STAAN,

EN VREESAGTIG BY WYLE 'N
NAGDIERTJIE HUIL BY DIE
NEWELIGE LIG VAN DIE MAAN!

WANT BY MIDDERNAG WAAI DAAR
'N WIND DEVR DIE KLOOF,

WAAI EN HUIL SOOS 'N KINDJIE WAT KERM,

EN DAN JAAG DAAR 'N PERD MET 'N MAN
SONDER HOOF ...

WIE DIT
SIEN,

ROEP VERSKRİK: HEER, ONTFERM!

WANT DIE VUURVONKE SPAT WAAR DIE
HOEFLAE DREUN, EN DIT VLAM
UIT SY NEUS EN SY OOG;

STYF EN STRAM SIT DIE RUITER
NA VORE GELEUN, EN DIE BLOED
UIT SY NEK SPUIT 'N BOOG;

EN DAN EENSKLAPS VANUIT DIE
VERVALLE GEBOU KOM 'N VREESLIKE
SKRIKBEELD GEVAAR, AL DIE HARE ORENT
- 'N WAANSINNIGE VROU MET 'N HANDE
-VERWRINGEND GEBAAR:

'WAAROM RUS JY NIE, RUS JY NIE,
JAN VAN DER MEER? WAAROM JAAG JY
MY ELKE NAG OP? SAL DAAR NIMMER
'N EINDE KOM ... ALTYD MAAR WEER
DIE GALOP ... DIE GALOP ... DIE GALOP?!'

DIE AFGRYSLIKE KLANK - NÔG GEHUIL
NÔG GELAG - EN DIE PERD MET
DIE ROMP VAN 'N MAN ...!

DIS GEEN PLEK VIR 'N (CHRISTENMENS
DAAR IN DIE NAG LANGS DIE PAD NA
DIE SKIMMELPERDPAN!

EINDE

Kyk nou die langpad
Roep my nou maar weer
Daar is genade en liefde
En nog baie meer
Kyk nog 'n somer alweer weggegaan
En al wat jy doen, ek sê maar niks
Laat dit met jou goedgaan
Sien jou weer

Piet Botha, “Sien Jou Weer”